

Sámedikki dievasčoahkkin Čoahkkingirji 01/18

Ávjuvárgaidnu 50, N-9730 Kárašjohka
Telefon +47 78 47 40 00
Telefaks +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Áigi: 07.03.2018 - 09.03.2018
Báiki: Kárašjohka

Sajis

Arild Pettersen Inga	AP/BB
Elisabeth Erke	AP/BB
John Kappfjell	AP/BB
Jørn Are Gaski	AP/BB
Kåre Ivar Olli	AP/BB
Ronny Wilhelmsen	AP/BB
Synnøve Søndergaard	AP/BB
Tom Christer Sottinen	AP/BB
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja
Isak Mathis O. Hætta	FBL
Anders Somby jr.	FL
Arthur Tørfoss	Frp
Kjellrun Wilhelmsen	NORD
Tor H. Mikkola	NORD
Toril Bakken Kåven	NORD
Aili Guttorm	NSR
Ann Karin Kvernmo	NSR
Anne Henriette Reinås Nilut	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR

Niko Valkeapää	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Nora Marie Bransfjell	NSR
Piera Heaika Muotka	NSR
Runar Mymes Balto	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR/Sáb
Márjá-Liissá Partapuoli	NSR/Sáb
Ann-Elise Finbog	SFP
Cecilie Hansen	SP
Ellinor Marita Jáma	ÁaSG

Permišuvdna 09.03.2018. li oktage su sajis

Bealálaš áššis 10/18. Kjell Birkely Andersen su sajis

Permišuvdna 09.03.2018. li oktage su sajis

Permišuvdna áššis 04/18-06/18, 07.03.18.
Permišuvdna áššis 09/18/-11/18, 08.03.2018.
Permišuvdna 09.03.2018. Su sajis Ingo M. Danielsen.

Várreláhttut

Per Mathis Oskal	AP/BB
Nils Ante Oskal Eira	H
Celine Boyne Lamo	NSR
Lars Peder Dunfjeld	NSR
Maren Benedicte Storslett	NSR
Nils Torfinn Balto	SFP

Válddii saji 07.03.2018 dii. 09.55

Permišuvnnat

Bjørn Inge Mo	AP/BB
Lars Filip Paulsen	H
Klemet Erland Hætta	NSR
Sandra Andersen Eira	NSR
Thomas Áhrén	NSR
Hans Ole Nilsen Eira	SP

Bellodat

Sadjásaš:

Per Mathis Oskal
Nils Ante Oskal Eira
Celine Boyne Lamo
Maren Benedicte Storslett
Lars Peder Dunfjeld
Nils Torfinn Balto

Áirras Nils Torfinn Balto
válddii saji 07.03.2018 dii.
09.55

Saksliste

001/18	Vuodđudeapmi
002/18	Sámediggeráđi doaibmadieđáhus
003/18	Ođđa áššiid dieđiheapmi
004/18	Gažaldagat Sámediggeráđđái
005/18	Sámediggeráđi čilgehus sámi giellaodastusa birra
006/18	Ohcan luwejuvot doaimmas sámediggeáirrasin - Bjørn Inge Mo
007/18	Ovttasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Dawi Dearwašvuolta RHF
008/18	Sámedikki jáhkediđáhus 2017
009/18	Sámedikki cealkámuš 2018 eanadoallošiehtadallamiidda
010/18	Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmárkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis
011/18	Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána 2017 - 2027
012/18	Gulaskuddan kulturhistorjjálaš eanadaga birra mas lea nationála beroštupmi Romssas.
013/18	Ođđa bušeahhtaortnet sámegeleide, kultuvrii ja sámi servodateallimii
014/18	Njuolggadusat Sámedikki politihkalaš dássái - revideren
015/18	Ođđa jođiheaddji välljen Ealáhus- ja kulturlávdegoddái
016/18	Virgelobi ohcan doaimmas várreairrasin Anne Toril Eriksen Balto
017/18	Ođđa lahtu välljen Dievasčoahkkinjođihangoddái
018/18	Nášunála boraspirepolitihka rievdadus

Ášši 001/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Vuodđudeapmi

	Aššenr. 18/1021
--	--------------------

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus
08.02.2018 beaiváduvvon gohččun árvaluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuwo

čuowovaš liigeáššiiguin:

Ášši 16/18 *Virgelobi ohcan doaimmas várreáirrasin Anne Toril Eriksen Balto* ja ášši 17/18 *Ođđá lahtu válljen Dievasčoahkkijnjođihangoddái*, lasihuvvo áššelistui. Ášši 16/18 meannuduvvo njuolga maŋŋel vuodđudeami ja ášši 17/18 meannuduvvo maŋemuš áššin 09.03.2018

Sámedikki dievasčoahkkín - 001/18

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 07.03.2018 dii. 09.20.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 38 čoahkis.

Áirras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat, evttohii ođđa ášši *Áirasa nammadeapmi boazodoallostivrii*

Evttohus hilgojuvui 27 jienaid 11 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Elisabeth Erke	
	Ronny Wilhelmsen, čoahkkínortnegii	
	Toril Bakken Kåven, čoahkkínortengii	
	Runar Myrnes Balto, čoahkkínortnegii	
	Toril Bakken Kåven, čoahkkínortnegii	

DC - Mearrádus:

08.02.2018 beaiváduvvon gohččun áraluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuvo čuowovaš liigeáššiiguin:

Ášši 16/18 *Virgelobi ohcan doaimmas várreáirrasin Anne Toril Eriksen Balto* ja ášši 17/18 *Ođđá lahtu válljen Dievasčoahkkijnjođihangoddái*, lasihuvvo áššelistui. Ášši 16/18 meannuduvvo njuolgga maŋŋel vuodđudeami ja ášši 17/18 meannuduvvo maŋemuš áššin 09.03.2018

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 07.03.2018 dii. 09.50

Ášši 002/18	Sámedikki dievasčoahkkín	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Miellodus/Vedlegg

1 Álgu

Dát dieđáhhus guoská áigodahkii 10.11.2017 rájes gitta 09.02.2018 rádjai ja čatnasa Sámedikki 2018 bušehtii.

Sámediggeráđi lea dán áigodagas doallan guoket fysalaš ráđđečoahkkima ja máŋga telefončoahkkima ja meannudan 145 ášši.

Nu go oidno geahčastagas www.samediggi.no/Lagideamit, de lea ráđđi dasa lassan searvan ollu čoahkkimiidda ja ovddastemiide.

2 Giella

Servodatmihttomearri:

- Sámegeielat ja dárogiella leat ovttárvosaš gielat.

2.2 Sámegeielaid geavaheapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sii geat ássat sámegeiela hálddašanguovllus galget beassat geavahit sámegeiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Guovtgeielalašvuođadoarjja gielddaide ja fylkkagielddaide

Sámediggi lea sádden juolludanreiviid guovttegielatdoarjagiid 2018 ektui gielddaide ja fylkkagielddaide sámegiela hálddašanguovlus.

Bálvalanoasi ulbmilolahusa eavttut leat ahte guovttegielatvuođadoarjja galgá váikkuhit dasa ahte hálddašanguovlu olbmot besset bisuhit ja ovddidit gielaset, hálddašanguovlu olbmot bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuođa almmolaš etáhtaiguin ja ahte hálddašanguovlu gielddat árjjalaččat barget sámegiela čalmmustahttimiin ja sámegiela geavaheami lasihemiin almmolašvuođas.

Sámediggeráđđi lea juolludan ovddidanoasi gielddaid ja fylkkagielddaid 3-jagi doaimaplána 2018-2020 vuođul. Ovddidanoasi ulbmilolahusa eavttut lea ahte gieldda lágida sámegielovdánahttindoaimmaid mánáide ja nuoraide, ja ahte gieldda lágida sámegiel doaimmaid gieldda álbmogii. Fylkkagielddaid ulbmilolahusa eavttut lea ahte fylkkagieldda ruhtada doaimmaid mat ovddidit ja nannejit sámegiela fylkkagieldda ovdasvástádussurggiin.

Aarporte gieldda lea 2017:s laktojuwon sámi giellahálddašanguovui. Dan olis doalai presideanta Aili Keskitalo čoahkkima Aarporte gieldda ovdagottiin. Čoahkkimis ságastalai presideanta ovdasvástádusaid ja geatnegasvuođaid birra sámi hálddašanguovlus. Presideanta čujuhii ahte lea dehálaš ovtasbargat eará gielddaiguin hálddašanguovlus ja iešguđetge institušuvnaiguin mat leat gielddas. Gieldda bealis fas muitaldeje sin plánaid ja doaimmaid birra.

Giellaikkadeapmi

li leat bargon áššiin maŋjel maŋemus dievasčoahkkima.

Suohkankategorijat

Juovlamánus dohkkehuvui dievasčoahkkinašši SD 17/052 Suohkankategorijat - Sámi giellaguovlu oassin NAČ 2016:18 Váibmogiela čuowuleamis. Sámediggeráđđi áigu iešguđet suohkankategorijaid sisdoalu ja eavttuid defineregahtit, ja árwoštallat ođđa heivolaš doarjjamálliid. Dan barggu oktavuođas leat bovden suohkanseminárii Romsii 24.- 25.05.2018. Seminára fáddán leat suohkankategorijat ja vejolaš ođđa doarjjamálle.

2.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Giellaguovddážat – njuolggadoarjja

Sámediggeráđđi lea juohkán giellaguovddážiid aktivitehtadoarjaga iešguđetge giellaguovddáža doaibmaplánaid vuodul. Ulbmilolahusa eavttut leat ahte lágiduwojit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat, muhto giellaguovddážat sáhttet maiddái čohkket ja almmuhit sámi báikenamaid dain guovluin maid Sámediggi vuoraha.

Sámediggi lea sádden juolludanreivviid 2018 doarjaga ektui giellaguovddážiidda.

Sijti Jarngge lea ohcan ja ožžon doaibmadoarjaga mii lea vuodđun ásahit sámi giellaguovddáža. Dan oktavuodas doalai presideanta Aili Keskitalo čoaikkima Sijti Jarngiin. Čoaikkimis ságastalai presideanta ovddasvástádusaid ja geatnegasvuodaid birra mat leat go lea sámi giellaguovddáš. Presideanta čujuhii man dehálaš lea ovtasbargat sihke suohkaniin ja eará sámi institušuvnaiguin. Sijti Jarngge bealis muihtaledje makkár plánat sis leat ja movt háliidivčče ovddidit ja nannet sámegiela dien guovllus.

Sámediggi lea doallan čoaikkima Kárášjoga gielddain dan olis go sii leat ohcan doarjaga doaimmaide mat leat vuodđun ásahit sámi giellaguovddáža. Ohcan meannuduvvo guovtti mánu siste.

Giellaprošeavttat – ohcanvuodot doarjja

Giellaprošeavttat leat almmuhuvon ohcanládje ja leat juo boahtigoahtán ohcamat dán jagi. Ohcamat meannuduvvojit dađistaga.

Sámediggi lea 2018:s váldán badjelasas sierra ruđaid hálddašeami nuortalaš-, oarjel-, julev- ja márkosámi gielladoaibmabijuide. Áw museai várrejuvvo 500 000 ru. dain ruđain ealáskahttit nuortalaš giela. Dát 500 000 ru. juolluduwojit ovtas museaid njuolggadoarjagiin. Sámediggi lea lasihan guokte ođđa vuoruheami giellaprošeavttaide, masa dat ruđat leat várrejuvvon. Lulli-, julev- ja márkosámi giellaguovllut sáhttet ohcat doarjaga dain vuoruhemiin. Giellaguovddážat dain guovluin sáhttet maiddái ohcat doarjaga daid giellaprošeakta vuoruhemiin. Dađistaga ferte árwoštallat galget go ruđat bissut ohcanvuodot doarjjan, vai biddjot njuolggadoarjjan.

Rabas čoaikkimat Værnesas ja Bådåddjos 10.- 11.01.2018

Dan oktavuodas go ožžo ruđaid, bowdii Sámediggi lulli-, julev- ja márkosámi giellaguovlluid giellabirrasiid rabas čoaikkimiidda Værnesas ja Bådåddjos. Presideanta Aili Keskitalo ja Sámediggeráđđi oassálaste čoaikkimiidda. Giellabirrasat besse buktie árvalusaid ja mitalit sin giellaguovlluid dárbbuid birra. Buot giellabirrasiin ledje boahtán ollu oassálastit.

Stipeanda joatkkaskuMaohppiide – ohcanvuđot doarjja

Vejolašvohta ohcat giellamovttiidahtinstipeandda ohppiide geain lea sámegiella joatkkaskuvllas almmuhuvui ohcanládje ođđajagimánu 16. b. rájes. Ohcanáigemearri dievá njukčamánu 31. b. Beaiwálaččat bohtet ohcamat, ja dat meannuduvvojit dađistaga. Ođas dán jagi lea ahte maiddái joatkkaskuMaohppit geat váldet sámegieleksámena privatistan, besset ohcat stipeandda.

Julevsámegiell riektačállinrávagirji – prošeakta

Plánenbargu lea álggahuvvon.

Sámi Giellagáldu – prošeakta

Sámi Giellagáldu lea sámegiellaid bajimuš fágalaš áššedovdiorgána, mii doaibmá Interreg-prošeaktaruhtademiin. Sámi Giellagáldu lea Sámi Parlamentáralaš Ráđi vuollásaš dawiriikkalaš sámi giellaorgána, man golmma riikka sámedikkit ruhtadit prošeaktaruhtadeami lassin.

Sámi Giellagáldu dawisámegiella giellajuogus čoahkkaniid oktii Skype bokte dán áigodagas ja normerii 42 ođđa tearpma dawisámegillii. Julevsámegiella giellajuogus čoahkkaniid juovlamánu 5.- 6. beiwiid Stockholmas, Ruotas. Giellajuogus normerii 51 ođđa tearpma julevsámegillii. Plánaid mielde galggai juogus čoahkkanit guowamánu álggus Staarii, Ruttii, muhto dát čoahkkin lea manjduvvon njukčamánu gaskkamuddui. Lullisámegiella giellajuogus čoahkkaniid Staares juovlamánu 18.- 20. beiwiid. Giellajuogus meannudii 230 ođđa sáni. Dáin normerejuvvojedje 122 ođđa sáni lullisámegillii. Čoahkkingirijit ja buot ođđa tearpmat leat almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttsiidduin www.giella.org. Ođđa tearpmat leat almmuhuvvon maiddái www.satni.org digitála sátnebánkkus.

Sámediggeráđđi oaiwilda normerema leat vuodđun buot eará giellaovddideapmái guoski doaimmaide. Jus eai gávdno sánit ja doahpagat, de lea veadjemeahttun čađahit eará giellaovddidandoaimbajuid, dego ráhkadit oahpponeavvuid sámegillii. Sámediggeráđđi oaiwilda dawiriikkalaš giellaovttasbarggu dehálažžan, vai sámegiellain seailu oktasaš vuodđu ja sámegiellagat sáhttet gulahallat riikkarájáin beroškeahtá.

Sámi Giellagáldu joatkkaprošeakta nohká miessemánu loahpas. Sámediggeráđđi oaiwilda ahte normerenbarguid berre čađahit dawiriikkalaččat maiddái prošeaktaáigodaga manjá. Sámediggi lea sihkarastán Sámedikki jagi 2018 bušehtas Sámi Giellagáldu Norgga beale goluide 3 miljon ruvno. Sámediggeráđđi válddi Sámi Giellagáldu bastevaš ruhtadeami ovdan Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivrra čoahkkimis guowamánu 5. beaiwi Staares. Doppe ságastalle Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivrra lahtut movt ášši galgá čuowoluvvot go Suomas ja Ruotas eai leat ožžon lasseruđaid bargui dán jagi. Mearriduvvui ahte ášši galgá fas loktejuvot SPR stivačoahkkimii guowamánu loahpas, jus dassázi lea eambo čielgan movt ruhtadeapmi šaddá. Buot golmma Sámedikkis livččii áigumuš joatkit

ovttasbargguin manjel prošeaktaloahpaheami maiddá.

2.4 Čuowolit "Váibmogiella"

Áŋgiruššansuorggi mihttomeari:

- Sihkkarastit ja ovddidit sámi gielaide boahtteáiggi

Giella- ja ođasmahttindepartemeanta (GOD) koordinere čuowolanbarggu ráđđehusa bealis, ja Sámediggi lea ovttas guoskevaš departemeanttaiguin čoahkkinnastán movt čuowolit NÁČ 2016:18 Váibmogiella. Čoahkkimiin muitaledje departemeanttat sin veardádallamiid iešguđetge fágasurrgiin mat guoskkahuvojit Váibmogielas. Sámediggi lea earret eará ovdanbuktán dievasčoahkkinnastánsuohkankategoriijaid ja sámi giellaguovvluid birra, ja Sámediggi vuordá ahte čuowolanbargu láhkarievdeademiid ja doaimmaid birra biddjo johtui farggamusat. Sámediggi doalaha oktavuodá GOD:in ja eará departemeanttaiguin čuowolanbarggu birra.

Sámediggeráđđi lea hábmen čielggadeami sámi giellaodastusa birra, mii ovddiduvvo digaštallamii dán dievasčoahkkimis. Čielggadeami ulbmil lea bidjat vuodá giellaodastussii maid Sámediggi áigu álggahit 2019 rájes.

Eurohpáráđi regiovdna- ja unnitlogugielaid lihttu - 25 jagi ávvudeapmi

Eurohpáráđi lágidii seminára regiovdna- ja unnitlogugielaid lihttu 25 jagi ávvudeami oktavuodas. Sámediggi ovddidii hástalusaid lihttus maid Sámediggi vásiha, earret eará ahte buot sámegeilat eai leat seamma dásis giellalihttus. Sámediggi maid čanai oktavuodaid fierpmádagaiguin ja beasai juogadit vásáhusaid earáiguin geat barget unnitlogugielaid seailuhemiin ja ovddidemiin.

Digitaliseren

Gielladasuorggi beroštus- ja bargoaddiorganisašuvdna Norggas (KS) ja Sámediggi áŋgiruššet olu seammalágan áššiiguin, nugo gielddaid politihkka ja gielddaid ruhtaeavttuiguin. Sámedikkis lea leamaš čoahkkinnastánsuohkankategoriijaid ja sámi giellaguovvluid birra, ja Sámediggi vuordá ahte čuowolanbargu láhkarievdeademiid ja doaimmaid birra biddjo johtui farggamusat. Sámediggi doalaha oktavuodá GOD:in ja eará departemeanttaiguin čuowolanbarggu birra.

Čoahkkinnastánsuohkankategoriijaid ja sámi giellaguovvluid birra

Sámediggi doalai čoahkkinnastánsuohkankategoriijaid ja sámi giellaguovvluid birra ja Bidumsámi museain Bådádjos 11.01.2018. Bidumsámegeiella rijka gaskan giellajoavkku lahtut oassálaste dárkojeaddjin. Presideanta Aili Keskitalo lei čielggas das ahte bidumsámegeiella ii vajáldahttojuvvo NÁČ 2016:18

Váibmogiela čuowoleamis. Bidumsámegiela normerenproseassa oktavuodas lea deatalaš ovtasbargat Ruota bealde Sámedikkiin, earret eará dannego eanaš giellageavaheadjit ássat Ruotabealde Sámis. Presideanta Aili Keskitalo doalai čoaikkima Ruota bealde Sámedikkiin Staares, Staare 2018 oktavuodas, gos sohppojuvui ovtasbargu ja ovddidit oktasaš ášši SPR-stivrii evttohusain ahte nammadit bargojoavkku/normerenjoavkku mas leat miede bidumsámi eatnigielagat ja sámi giellačeahpit. Sámediggi dovddasta man deatalaš dat lea ahte normeret bidumsámegiela. Seammás lea deatalaš movttiidahttit oahppat bidumsámegiela.

Pássa

Pássaid ođasmahttinbargu álggahuvui moadde jagi dassái go Politidirektoráhta jearai veahki Sámedikkis go háliidedje pássaid maddái sámegillii. Sámediggi jerrojuvui veahkin fuolahit pássaide dawisámegiela teavstta. Politidirektoráhtta dáhtui geavahit dawisámegiela dannego das leat earálágan čállinmearkkat. Dát bargu lea dál loahpahuuvon ja ođđa pássain bohtá maid leat dawisámegiela.

Sustaining Minoritized Languages of Europe (SMILE)

Golggotmánus 2016 bowdejuvui Sámediggi oassálastit bargočoahkkimii man Center for Folklife and Cultural Heritage Smithsonian Institution ja Grup d'Estudi de Llengües Amenazades lágidii Barcelonas. Čoaikkima ulbmil lei ráhkkanahhtit fágaidrasttildeaddji dutkanprográmma Eurohpá unnitlogugielaid gielladili ovddideami várás. Sámediggi jerrojuvui leat mielde árwoštallanjoavkkus mii čakčat árwoštalai dán dutkanprográmma ohcamušaid. Ođđajagimánu čoaikkimis dohkkehuwon dutkanprošeavttaid oassálastit ja árwoštallanjoavkku lahtut dolle oktasaš álggahančoahkkima.

Sámi báikenamat

Sámediggi lea ráwen báikenamaid earret eará Máttá-Várjjagis, Skániin ja Viestarállásis. Sámediggi lea maid addán loahpalaš ráwaga movt ođđa fylkka Tröndelage namma čállo sámegillii.

Sámediggi lea doallan logaldallama sámi báikenamaid birra Ráissas sámi álbmotbeaivvi oktavuodas.

3 Máhttu

Servodatmihttomearri:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašuohta ja gálggat mat adnojit vai bastá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

3.2 Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mas lea buorre kvalitehta ja mii lea huksejuwon sámi árwuid, sámi kultuvra ja árbedieđu ala.

Doarjja mánáidgárddiide

Dás čujuhuwo jahkedieđáhusii eai ge dan rájes leat rievdadusat doarjamáksimis. Sámediggi lea bargan áššemeannudemiin ja jagi 2017 juolluduwon doarjagiid čuowolemiin. Juolluduwon doarjagat 2015 rájes leat dárkkistuwon ja juolluduwon doarjagat main vámmastanáigemearri lea marjiduwon, leat čuowoluvvon. Doarjanjuolggadusat, juolluduwon doarjagiid raporterenskovit ja ohcanskovit leat guorahallojuvvon ja heivehuvvon 2018 bušeahttavoruhemiid ektui. Buot ohcanortnegat leat dál heivehuvvon elektrovnnalaš ohcanprosessii.

Sámi pedagogalaš fágabeaivvit

Sámediggi lea oassálastán sámi pedagogalaš fágabeivviide 31.01- 01.02.2018 Johkamohkis, Ruotas. Fágabeivviid fáddán lei sámi giella ja kultuvra min váimmuin. Dát seminára lágiduwo juohke nuppi jagi, ja lágideaddjin lea Statped, Sámi spesiálpedagogalaš doarjja (SEAD) ja Sámi lohanguovddáš. Sámediggi lei miellágideaddjin dán jagi maid.

Sámediggeráđđi rabai fágabeivviid ja váldii ovdan oppasámi perspektiiva, ja ahte sámi árwut galget leat vuodđun sámi oahpahussii ja mánáidgárdefálaldahkii, ja leat guovddázis go oahpaheadjit deaiwadit mánáiguin ja ruovttuin. Sámediggeráđđái lea ollislaš sámi oahpahuspolitiikka deatalaš ja danne deattuhuvui man deatalaš dásseárvosaš ja čáhkkiis oahpahuš lea.

Mánáidgárddiid vuolggasadjeanalysa

Oahpahušdirektoráhtas lea ovddasvástádus mánáidgárddiid vuolggasadjeanalysa ráhkadeamis, mii árvoštallá ollašuhhtá go mánáidgárdi rámmaplána gáibádusaid. Sii leat ráhkadan sámi lasseskovit vuolggasadjeanalysii, mii lea jurddašuwon sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat. Sámediggi lea addán árvalusaid dasa, ja atná deatalažžan sáhttit oažžut ovdan sámi sisdoalu vuolggasadjeanalysas, vai sámi dimenšuvdna fuolahuvvo.

Gulahallančoahkkin Romssa mánáidgárddiiguin

Romssa fylkkamánni lágidii gulahallančoahkkima sámi mánáidgárdebargiide ja daid dáža mánáidgárddiid bargiide main leat sámi mánát ja mánáidgárdeeiseváldái 30.11.2017 Romssas. Sámediggi oassálasttii gulahallančoahkkimii ja muitalii Sámedikki barggu birra ođđa rámmaplána implementeremiin ja proševtta «Sámi mánát ođđa searvelanjain» birra. Sámedikki mielas lea ovtasbargu fylkkamánniiguin deatalaš, vai sámi dimenšuvdna fuolahuvvo.

Sámedikki ja Máhttodepartemeantta gaskasaš ovttasbargočoahkkin

Sámediggi oassálasttii ovttasbargočoahkkimii Máhttodepartemeanttain 14.12.2017 Oslos. Sámediggi bijai ovdan 2019 bušeahtadárbbu. Bušeahtadárbu čatnasa NAČ 2016:18 Váibmogiela čuowoleapmái. 2018:s juolluduvui 5 miljon ruvnu Váibmogiela čuowoleapmái mánáidgárddiin. Sámediggi vuordá ahte dát áŋgiruššan jotkojuwo. Sámedikki mielas ferte láhkabargu vuoruhuvot, sihkkarastin dihtii sámi mánáid vuoigatvuođa sámi mánáidgárdái. Dan ollašuhttima dihtii ferte nannet Sámedikki návccaid láhkabarggus sámi mánáid vuoigatvuođaiguin. Viidáseappot oahpásmahttojuvui prošeakta "Sámi mánát ođđa searvelanjain".

Romssa fylkkasuohkana sámekonferánssa 2017

Romssa fylkkasuohkan lágidii sámekonferánssa Romssas 30.11-01.12.2017, masa Sámediggi oassálasttii. Konferánssa sisdoallun lei regiovdnaođastusa sámi dimenšuvdna, duohtavuođa- ja seanadankommišuvnna mearkkašupmi Romssa fylkii ja NAČ 2016:18 Váibmogiella. Presideanta Aili Keskitalo doalai sáhkavuoru sámi dimenšuvnna perspektiiva birra ođđa davi regiovnas.

Prošeakta "Sámi mánát ođđa searvelanjain"

Prošeaktajoavkkus ledje máŋga čoahkkima áigodagas, ja sii leat oahpásmahtán prošeavtta earáide. Prošeakta lea ráhkadan vuodđoplána ja strategiija dasa mo galgá juksat prošeavtta mihttomeari maŋŋágo váldoprošeakta lea válmmas viđa jagi geahčen. Prošeavtta vuodđostrategiijii gullá maiddái diehtujuohkin prošeavtta sisdoalu birra buot berošteddjiide. Čađahanstrategiija galgá biddjojuvot Sámedikki hálddahusa jođihangotti ja Sámediggeráđi ovdii guowamánus.

3.4 Gelbbolašvuođa lokten mánáidgárddiin

Áŋgiruššansuorggi mihttomeari:

- Mánáidgárdebargit leat sámegielagat, ja sis lea sámi kulturgelbbolašvuohta.

Mánáidgárdeseminárat daid mánáidgárddiid bargiid várás, main lea sámi fálaiddat

Sámediggi lea plánemin guokte jahkásaš mánáidgárdeseminára. Goappašat seminárat leat giđđat, ja dieđut mánáidgárddiide sáddejuvojit guowamánus.

3.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Áŋgiruššansuorggi mihttomeari:

Sámi ohppiid oahpahusas sámegielas ja sámegillii lea buorre kvalitehta.

Gealpolitihkalaš strategiija

Gealpolitihkalaš strategiija 2017-2021 wulláičálla earret eará stáhtaministtar Erna Solberg, presideanta Aili Keskitalo ja bargoeallima áššebealit 03.02.2017. Sámediggi lea leamaš mielde hábmemin dán strategiija. Gealpolitihkalaš ráđđi lea ásahuwon, mas Máhttodepartemantas lea ovddasvástáduš. Sámediggeráđi mielas lea deatalaš ahte ráđđi dovda sámi bargoeallima hástalusaid, ja lea muitalan daid birra čoahkkimis ráđiin skábmamánuš. Viidáseappot jearahii Sámediggeráđi gealbudandoaimbajuid sámi bargoeallima várás. Ráđi boahhte čoahkkin lea 15.03.2018, gos gealbodárbolávddegotti vuosstaš raporta NOU 2018:2 Fremtidige kompetansebehov I – Kunnskapsgrunnlaget, biddjojuwo ovdan.

Fágaodasmahttin

Meld. St. 28 Fag-fordypning-forståelse, En fornying av Kunnskapsløftet wuđul lea Máhttodepartemeanta ráhkadan strategiija Máhttoloktema ja Máhttoloktema sámi (2017-2021) fágaodasmahttima várás. Strategiijas leat golbma muttu. Dán áigodagas mii leat ain vuosstaš muttus. Dán muddui gullá dat mo galgá árvowuđu ja bajimus oasi, wuđđogálggaid ja fágaid rasttideaddji fáttáid integreret fágaide. Viidáseappot galget oahppoplánafágalaš gažaldagat ja oahppoplánabarggu njuolgadusat árwoštallojuvot.

Váimmuselemeanta fágajoavkkut leat evttohan váimmuselemeantaid fágaide. Sámediggi lea nammadan váimmuselemeantajoavkku sámegielfágii. Váimmuselemeantajoavkkuid mandáhtan lea identifiseret dan mii lea deataleamos dasa ahte oahppi sáhtta hálddašit fága. Evttohusat galget sáddejuvot minigulaskuddamii njukčamánuš 2018. Sámediggeráđi árwoštallá doaimbajuid Sámedikki neahttasiiddus ja sosiála mediain, mat leat mielde veahkeheamen guoskevaš sámi oassálastiid addit árvalusaid váimmuselemeanttaide.

Rádjearastideaddji skuvlaovttasbargu Sámis

Sámediggi lea juolludan ruđaid rádjearastideaddji skuvlaovttasbargoprošektii 2017:s ja 2018:s. Prošeakta lea bures ovdáneamen. Bargojoavku lea ásahuwon ja máhttoháhkannuttus lea bargojoavku fitnan Háhpáránnis/Durdnosis, gos lea hui bures lihkostuwan rádjearastideaddji skuvlaovttasbargu, mii lea bistán 30 jagi. Dasa lassin lea bargojoavku juovlamánuš 2017 fitnan Anáris oahpásmuvvan dihtii daidda digitála oahpahusvejolašwuđaide mat gávdnojit. Bargojoavku lea evttohan dakkár ceahkkálas modealla rádjearastideaddji skuvlaovttasbargui, maid sáhtta geavahit miehtá Sámi ja heivehit ovttaskas skuvla dárbbuide ja sávaldagáide. Prošeavtta mihttomearri 2018:s lea guorahallat dálá rapportaid dan skuvlaovttasbarggu oktawuodas mii ovdal lea čađahuwon, ja eará guoskevaš rapportaid, ja evttohit oahpahusmodeallaid oktasaš sámi skuvla várás. Sámediggeráđis leat leamaš čoahkkimat Ruota bealde Sámedikkiin mas muitaleimmet prošeavtta birra, ja dovddaheimmet man deatalaš ovttasbargu Norgga ja Ruota bealde sámedikkiid gaskkas lea prošeavtta oktawuodas.

Oahpahuslága ođasmahttin

2017 čavčča nammaduwui ođđa almmolaš lávddegoddi mii galgá geahčadit wuđđooahpahusa njuolgadusaid ja evttohit ođđa oahpahuslága. Sámediggeráđi lea ovttaoaviilis

Máhttodepartemeanttain das ahte lea dárbu dahkat stuorra rievdadusaid oahpahuslágas ja lea ilus go dát bargu lea álggahuwon. Sámediggi meannudii 2012:s oahpahuslága ja friijaskuMalága áššis 20/14 Oahpahusláhka ja priváhtaskuMaláhka - sámi ohppiid vuoigatvuođat, ja čujuhii lágaid heajos beliide sámi ohppiid vuoigatvuođaid ektui.

Sámediggeráđđi lea dattege kritihkalaš dan váilevaš sámi fágaovddastussii lálkálávdegottis ja laktii dán čoahkkimis Máhttoministariin juovlamánus 2017. Sámediggi lea bovdejuvvon oassálastit oahpahuslálkálávdegotti referánsajovkui, muhto ii beasa evttohit áirasiid ieš lávdegoddái. Lea deatálaš ahte lálkálávdegoddi dovda oahpahus- ja friijaskuMalága heajos beliid sámi ohppiid vuoigatvuođaid ektui. Dán vuođul bovdii sámediggeráđđi oahpahuslálkálávdegotti Sámediggái Kárašjogas. Sohppojuvui doallat čoahkkima gaskal oahpahuslálkálávdegotti ja sámediggeráđi cuonománus 2018.

3.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide gávdnojit sámi oahpponeavvut mat leat dálá oahppoplána mielde buot golmma gillii ja buot vuođđooahpahusa fágain.

Oahpponeavvovuodddáš

Sámediggái bohtet ollu jearaldagat sihke skuvlain ja mánáidgárddiin oazžut luoikkasin oahpponeavvuid ja pedagoglalaš ávdnasiid. Mánáidgárdekoaffar lea čájehuwon geasuheaddji oahppanresursan. Dál lea jahkebeali vuordináigi oazžut luoikkasin koaffara. Sámediggi lea ráhkadeamen eanet koaffariid. Muđui vásiha oahpponeavvovuodddáš ahte leat menddo uhccán oahppanressat dasa ahte sáhttit gokčat dan stuorra dárbbu mii lea sámi álbmotbeaiwi oktavuodas. Muđui leat eanet ja eanet studeanttat mat jearahit oahpponeavvuid eksámeniid oktavuodas Sámi allaskuvllas.

3.10 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja lálkáláasahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Dearvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmaplána lálkáláasahusa nátionála njuolggadusat

Sámedikkis lei čoahkkim Máhttodepartemeantta čállingottiin dearvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmaplánaid lálkáláasahusa nátionála njuolggadusaid ráhkadeami várás. Čoahkkima fáddán lei viidásat proseassa, ja sohppojuvui čađahit konsultašuvnnaid ovdalگو njuolggadusat sáddejuvojit

gulaskuddamii, ja ovdal loahpalaš mearrádusa. Nationála njuolggadusat galget mearriduvvot dan 19 ohppui maidda dearwašvuođa- ja sosiáloahpuid oktasaš rámmaplána lánkaásahus guoská.

Daid allaskuvllaid ja universitehtaid bargamušdokumeanttat mat oahpahit sámegiela dahje sámegillii

Sámedikkis lea leamaš gulahallan Máhttodepartemeanttain daid allaskuvllaid ja universitehtaid bargamušdokumeanttaid birra, mat oahpahit sámegiela dahje sámegillii. 2018 várás beasai Sámediggi ovddidit árvalusaid juolludusreiviide Sámi allaskuvlii, UiT Norgga árttalaš universitehtii ja Dawi universitehtii. Dan oktavuodas váldjuvvui čuovovaš sátnádat Dawi universitehta juolludusreivii ahte Dawi universitehtas lea erenoamáš ovddasvástádus das ahte fuolahit lullisámegiela ja julevsámegiela oahpaheaddjeoahpuide.

Sámediggi áigu váldit formálalaš oktavuodá Máhttodepartemeanttain konsultašuvnnaid oktavuodas juolludusreiviid birra Sámi allaskuvlii, UiT Norgga árttalaš universitehtii ja Dawi universitehtii jagi 2019 juolludusreiviid rájes.

3.11 Oahppo- ja dutkandárbbut

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Alit oahpus gávdnojit fálddagat mátta-, julev- ja davisámegielas vuoddoahpahusa rájes doavttergráda rádjái.

Sámi buohccedivššároahppu

Dat ahte váilot buohccedivššárat geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras, lea oahpis. Guovddáš eiseváldiin lea čielga ovddasvástádus lánčimis dasa ahte sámi buohccit besset geavahit iežaset giela dearwašvuođa- ja fuolahusbálvalusas, ja sámi buohccedivššároahppu lea okta dain doaibmabijuin mat sáhtte dan ollašuttit. Danne lea Sámediggeráđđi čeahkkimis Máhtto-, Dearwašvuođa- ja fuolahus- ja Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta politihkalaš njunušgottiin váldán ovdan Sámi allaskuvlla ja UiT Norgga árttalaš universitehta evttohusa ahte ásahtit sámi buohccedivššároahpu.

3.12 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Álki fidnet fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Julev- ja lullisámi vuođđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 1-7 master

Dawi univeritehta pláne álggahit lulli- ja julevsámi vuođđoskuvlaoahpaheaddjioahpu 1-7 čavčča rájes 2018. Sámediggi lea čeahkkimis máhttoministariin váldán ovdan ášši ja čujuhan man deatalaš dat lea ahte oahpahuvojit eanet julev- ja lullisámi oahpaheaddjit. Nordlándda fylkkamánni lea evttohan eanet ángiruššama rekrutteremiin studeanttaid dán ohppui. Sámediggi lea ovtas fylkkamánniin doallan mánga čeahkkima guoskevaš studeanttaiguin. Rekrutterenbargu lea čađahuwon earkil studeanttaid ektui. Ráđđehus almmuhii guovamánu 6. b. ahte sii nannejit ángiruššama oahpaheddjiiguin lulli- ja julevsámegielas 2,5 miljon ruvnuin. Oahpahusdirektoráhta lea ožžon bargamuššan ráhkadit ortnegiid mat sáhttet váikkuhit dasa ahte eanebut váldet lulli- ja julevsámi oahpaheaddjioahpuid.

Stipeanda alitohppui – ohcanvuđot stipeanda

Alit oahpu stipeandaid ohcanáigemeari gidđalohkanbadjái lei 01.02.2018. 09.02.2018 muttus leat registrerejuvwon oktiibuot 88 ohcama, muhto ii leat vel ráhkaduwon lista mii čájeha gallge ohcama gullet iešguđet vuoruhemiide dahje mat eai gula vuoruhemiide.

4 Areála, biras ja dálkkádat

Servodatmihttomeari:

- Árbevirolaš sámi guovllu areálat ja luondduresurssat geavahuvojit ávnnaslaš vuođđun sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima joatkimii ja ovdideapmái.

4.2 Areálahálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastujuwon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eaktudeaddji ja konsultašuvdnabealli areálahálldašeamis.

Evenášši girdistašuvdna

Sámediggi konsulterii 04.12.2017 maritiimma časkilangirdiid ja soahtegiirdiid deatalaš stašuvna birra Evenáššái. Sámediggi lea bidjan gáibádussan ahte sámi kulturmuittut ja boazodoallu galget čielggaduwoat ja makkár váikkuhusat girdistašuvna huksemis leat sámi álbmogii muđui. Guoskevaš orohagat galget fuolahuvvot lagas gulahallamis báikediđoštallamiid ja gulaskuddamiid bokte, mas šlápmadási váikkuhusat boazodollui čielggaduwojit, oktan váidudeaddji doaimbajuid evttohusain. Suodjalussii leat jagi 2012 konsultašuvnnat áššis oahppásat, ja dan vuođul lea ráhkaduwon váikkuhusčielggadus guovllu sámi álbmoga várás. Lea čujuhuwon Stuorradiggeproposišuvdnii 73 S

(2011-12; Et forsvar for vår tid). Dát čielggadusbargu galgá čuowoluvvot viidáset plánabarggus. Sámediggi lea ovttaoavilis Suodjalusain ahte ráhkadit šiehtadusa konsultašuvnnaide ja čađaheapmái iešguđet plánamuttuid várás.

Divtasvuona vuostecealkámuš

Divtasvuona suohkan mearridii juovlamánus 2015 iežas areálaplána ovdalگو Sámedikki vuostecealkámuš lei čovdojuvvon. Sámedikki vuostecealkámuš lea dál Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas. Vuostecealkámuš ovddiduvvui váilevaš máhttovuođu geažil ja váilevaš mielváikkuheami geažil plánii, mii lea hui deatalaš dasa ahte sihkkarastit sámi luondduvuđđosa guolástussii, boazodollui ja sámi kulturmuittuide. Fylkkamánni čujuha čielggadusastis dasa ahte vuostecealkámuš ja suohkana čuowovaš meannudeapmi bohciidahtta prinsihpalaš gažaldagaid čielggadusgeatnegasvuođa viidodaga ektui ja Sámedikki vuostecealkinválddi lagat sisdoalu ektui ja bivdá departemeantta árwoštallat vuostecealkinášši prinsihpalaš beliid. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea bowden Divtasvuona suohkana ja Sámedikki čoahkkimii vuostecealkámuša birra, njukčamánu Divtasvudnii.

Suortá areálaplána

Sámedikki vuostecealkámuš 2016:s guoská plána váilevaš ollislaš čielggadussii sámi luondduvuđđosa ektui, dasa lassin ahte Sámediggi lea bidjan gáibádusaid ealáhusdoaimbajuid doaimmanáigái ja muddemii, mii galgá sihkkarastit boazodoalu luonddu- ja kulturvuđđoasa linnás.

Sámedikkis lea leamaš lagas gulahallan suohkaniin ja boazodoaluin, ja lea hutkan eavttuid mas suohkan mieđiha Sámedikki gáibádusaide, nu ahte Sámediggi sáhtta geassit ruovttoluotta iežas vuostecealkámuša. Muhto Sámedikki eavttuide lea leamaš politihkalaš vuosteháhku ja plánas dahkkojuvojedje rievdadusat suohkanstivrra meannudeamis juovlamánus beaŋkaevttohusa vuodul. Fylkkamánni lea ráwen ođđa gulaskuddama dáid árvalusaid oktavuodas nu mo plána- ja huksenláhka geatnegahtta. Dasa lassin leat Fylkkamánni ja Sámediggi váidán sierralobi muddengáibáduasa Strand mássavieččahaga oktavuodas mii čuoheá boazodoalu dálveguohtumii ja johtolahkii. Váidaga lea sadjásaš fylkkamánni meannudan ja lea mearridan váiddameannudeamistis ahte plána galgá muddejuvot. Sámediggi áigu bisuhit iežas vuostecealkámuša plánii jus suohkanstivra ii vällje bidjat gáibádusa ollislaš noađuheami ektui boazodollui, jus ii biddjojuvvo gáibáduš muddenplánii ja doaimmanáigái, ja jus mássavieččahaga viddideapmi Strand nammasaš báikkis mieđihuvo.

4.3 Luondduresurssat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpuhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi voigatvuođalaččaid ja báikegottiid beroštusaid ja voigatvuođaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Davvi bieggafápmorusttet

Sámediggi lea addán celkámuša dieđáhussii Davvi bieggafápmorusttega birra mii plánejuvvo

huksejuvot gaskal Deanu ja Lágesvuona. Sámediggi lea bivdán ahte galget čađahuwot konsultašuvnnat Sámedikki ja NČE gaskkas váikkuhusčielggadanprográmma birra, ja dovddahan ahte Sámediggi ii sáhte doarjut proševtta.

Vilgesvári ja Buginduoddara bieggapárka

Sámediggi lea 31.01.2018 oassálastán dárkojeaddjin konsultašuvnnain biras-, fievridan- ja rusttetplánaid (MTA-plána) birra NČE:in ja daid siidaoasálaččaiguin geaidda huksen guoská. Bieggapárkat leat ožžon konsešuvna 20017:s ja 2015:s, ja dál leat vel báhcán šiehtadusat ja gulaskuddamat MTA-plána oktavuodas olles párkka várás. 2015:s molsojuwojedje dat siidaoasi eaiggádat mat leat máttabealde Sállira, gosa bieggapárka galgá huksejuvot. Ovddit siidaoasálaččat dahke šiehtadusa doaibmabidjoeaiggádiin párkka huksema oktavuodas, mii guoská stuorra guvlui sin guottet- ja ragatguovvlus. Dakkár šiehtadus les muđui ovdal dahkkojuwon Finnheia lagas guovluide, gosa plánejuwo alpiidna- ja bartagilli. Sámediggi ávžžuha NČE bidjat gáibádussan ahte dat šiehtadus mii ovdeš siidaoasálaččain lea doaibmabidjoeaiggádiin, berre ođđasis šiehtaduvot dan geažil go beassangeaidnu dohko lea rievdaduvvon. Sámediggi gáibida ahte ođđa beassangeaidnu masa addojuvui konsešuvna skábmamánus ja maid siida ja Fylkkamánni leat váidán, ii berre álggahuvvot ovdalgo orohat lea miehtan dasa. Sámediggi vuordá ahte NČE viehka muddui čájeha mieđihandáhtu ja sihkkarastá ahte dat váidudeaddji doaibmabijut maid siida lea evttohan, váldojuvvojit mielde MTA-plánii ja šiehtadusaide doaibmabidjoeaiggádiin, vai sii sihkkarastojuvvojit gánnáhahtti doaimma.

Čoahkkin Nasafjell birra Ruovaga suohkanis

Presideanta Aili Keskitalo ja Sámediggeráđđi ságaškušše Elkem AS ohcama bággolotnut kvárcaroggama vuogatvuodaid Nasafjell nammasaš várás Ruovaga suohkanis ealáhusministariin

Monica Mælandain čoahkkimis Oslos Oslo 12.12.2017. Mæland dáhkidi Sámediggái ahte bággolotnunohcan sáddejuwo gulaskuddamii Sámediggái. Dasto čađaha Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta konsultašuvnnaid Sámedikkiin ja guoskevaš orohagaiguin ja siiddaiguin. Čoahkkimis celkkii presideanta Aili Keskitalo ahte departemeanta berre maddái čađahit konsultašuvnnaid Ruođa bealde Sámedikkiin. 30.01.2018 sáddejuvui ášši gulaskuddamii Sámediggái Cealkináigemearri lea 28.03.2018. Gulaskuddancealkámušas ja čuowovaš konsultašuvnnain áigu Sámediggeráđđi bidjat Sámi parlamentáralaš ráđi stivrra 17.08.2016 mannosáš mearrádusa vuodđun, ja daid ođđa dieđuid mat bohtet ovdan boazodoallofálkalaš váikkuhusčielggadusas maid dutki Christian Nellemann lea gieskat čađahan.

4.4 Luonddušláddjivohta

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Luonddušláddjivođa suodjaleapmi bidjá nana vođu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovvluid hálddašeapmi váldá vođu suodjaluvon guovvluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Konsultašuvnnat Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain (DBD) eanaeaiggátgeahččaleami birra

Skarven ja Roltdalen ja Bealjekh álbmotmeahccestivrras

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea álggahan geahččaleami dakkár suodjalanguovostivrraiguin mas leat áššebealáččat mielde. Geahččaleamit mearkašit ahte eanaeaiggádat leat mielde stivrrain. Geahččaleamit guske vuosttažettiin Raet ja Jomfruland álbmotmehciid álbmotmeahccestivraide, ja Trollheimen suodjalanguovlu suodjalanguovostivrii. Dál galgá ortnet maid čađahuwot Skarven ja Roltdalen ja Bealjekh álbmomeahccestivraide. Konsultašuvnnat čađahuwojedje 15.12.2017 gos Sámediggeráđđi čuoččuhii ahte dát ii čuovo šiehtadusa suodjalanguovluid báikkálaš hálddašeami birra mas eaktun lea ahte stivrras galget leat lahtut maid álbmotválljen orgánat leat nammadan. Geahččaleapmi lea maid čuolbmái eahpečielggaduvvon vuoigatvuođagažaldagaid ektui, gč. Sámi vuoigatvuođalávdegotti II ja barggu várrelágain. Ovttamielalášvuohta ii juksojuwon ja departemeanta čuoččuhii ahte geahččaleapmi galgá čađahuwot.

5 Ealáhusat

Servodatmihttomearri:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin wođđun gievrras báikegottiide gosa olbmot háliidit ásaiduvat.

5.2 Vuodđoealáhusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailuhit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Mariidna ealáhusat

Sámediggeráđđi lea čađahan konsultašuvnnaid Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain jagi 2018 guolsteami muddema birra. Das válddii Sámediggi ovdan dan dárbbu mii Sámedikkis lea konsultašuvnnaid oktavuodas mearradoalloáššiid birra, go dát ealáhus hui dájvja ferte gilvalit njuolgga dainna guolástemiin mii čađahuwo mearrasámi guovluin. Stáhtaráđđi deattuhii ahte nannejuvvon gulahallan lea deatalaš dán suorggis ja ahte Sámediggi bowdejuvvo digaštallamiidda earrelávdegotti čuowoleami birra.

Sámediggeráđđi válddii maid ovdan proseassa politihkalaš konsultašuvnnaid birra muddengažaldagain. Dás lea uhccán vejolašvuohta ja áigi digaštallat eará evttohusaid go daid áššiid maid Guolástusdirektoráhta váldá ovdan. Dakkár áššiid oktavuodas mat mielddisbuktet vuodđorievdadusaid, lea váttis oazžut áiggi meannuduvvot vuđolaččat ja dohkálaččat departemeanttain. Sohppojuvvui digaštallat bistevaš konsultašuvnnaid muddenmearrádusaid birra, ja oazžut sadjái dakkár rutiinnaid gaskal Sámedikki ja departemeantta mat sihkarastet buoret

vejolašvuodaid politihkalaš konsultašuvnnaide, earret rutiinnaide ja muddemiidda gullevaš mearrádusaid. Sohppojuvvui doallat gulahallančoahkkima hálddahaslaš dásis vuosttaš jahkebealis 2018.

Sámediggi válddii ovdan ášši Stuorradikki oppalaš gildosa birra bivdit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiiguin vuotnalinnjaid siskkobealde, ja hálddašeami vuogi mo addit sierralobi gildosis nu mo dahkkojuvvui sallitbivddus Návuonas. Sámediggeráđđi háliida váldit oktavuoda go hálddašeapmi árvoštallá addit sierralobi gildosis bivdit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiiguin vuotnalinnjaid siskkobealde. Sohppojuvvui departemeanttain čájehit guđe sierralobit leat addojuvvon, ja guđe guovluin. Dás sáhtá hálddahaslaš dásis ovtas geahčadit dan ahte čájeha go dakkár lista ahte sáhtá leat dárbu jurddašit earaláhkai vuotnalinnjaid oktavuodas, muhto Stuorradikki mearrádusa vuodul.

Sámediggeráđđi ja Guolástusdepartemeantta stáhtaráđđi sohpe viidáseappot ahte fanaseari riddoguolástuseari bivdimis mearriduvvo seamma dássái 2018 várás go 2017:s (dm. 16 tonna). Sámediggi válddii ovdan dan ášši ahte maŋit áiggi earreviddideapmi maiddái galgá addojuvvot dáhkiduvvon lasseearrin. Stáhtaráđđi deattuhii ahte dan lea váttis dál dadjat, muhto ahte vejolaš lasseeari lassáneapmi 2018:s lea Guolástusdirektoráhta ja Sámedikki gaskasaš ášši man birra galgá konsulterejuvot.

Joavkoeari salliha rabas jovkui (NVG) mearriduvvo nu mo Guolástusdirektoráhta evttohii Muddenčoahkkimis, muhto ahte departemeanta ja Sámediggi ovtasráđiid sáhte geahčadit earreráidalaš rabas joavkkus árvoštallan dihtii lea go vejolaš čađahit muddemiid 2018 várás maŋŋágo earresturodagat leat čielgasat ođđajagimánus 2018, nu ahte rabas joavkku fanasearit eai šatta nu áibbas earaláganat go ovdeš jagiin. Viidáseappot sohppojuvvui árvoštallat Sámedikki rasttidanevttohusa joavkoearis ruovttoluotta várrejupmái ja sierra sallitriddoguolástuseari 2018:s go mearrádusvuodđu lea buoret.

Sohppojuvvui maid ahte galgá addojuvvut sierralohpi geavahit láigohevsmani rabas joavkkus politihkalaš doaimmaid dahje organisašuvnadoaimmaid oktavuodas, muhto dát ortnet ferte čavga geavahuvvot ja dušše dalle go doaibma hehte guolásteami.

Sámediggi lea prinsihpalaččat vuostá dan ahte galgá leat doaibmagáibáduš ja 6 mehtera vuolimus guhkkodatrájá gonagasreabbábivddus. 2018 muddemis evttohii Sámediggi ahte livččii maid vejolaš ahte dienasgáibáduš ferte čuovvut sámi kulturvuodu, mas váldojuvvo vuhtii dienas sihke mearraluossabivddus ja vuodđoealáhusain. Stáhtaráđđi dieđihii ahte lea váttis dan árvoštallat 2018 muddemiid oktavuodas, muhto departemeanta váldá árvalusaid mielde viidáseappot.

Sáidebivddu muddema oktavuodas 62° davábealde evttohii Sámediggeráđđi ahte ii galgga addojuvvot lohpi bivdit eanet go ovttá bajimuseari juohke fatnasa nammii nuhtiin, dan fanasjoavkkus masa gullá. Departemeanta čujuhii dasa ahte sáhtášii leat váttis máhcahit dakkár ortnega, muhto dovddahii maid ahte sii ipmirdit Sámedikki oainnu. Sámediggi válddii dan diehttevassii, muhto áigu máhccat áššái go diliit rivdet.

Guolástusdirektevrra evttohusa oktavođas ahte suowat geahččalanbivddu reahkanuhtiin Porsáŋggus ja Deanuvuonas 2018:s, sohpe Sámediggeráđđi ja Guolástusdepartemeantta stáhtaráđđi ásahtit ovttasbarggu gaskal Sámedikki, Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta, Guolástusdirektoráhta ja Mearradutkama gávnahan dihtii mo ja gos sáhtášii geahččalit bivdit reahkaid 2018:s. Dát proseassa álggahuvo árrat 2018:s, ja geahččalanbivdu ii álggahuvo ovdal dán proseassa.

Dan evttohusa oktavođas ahte suowat geahččalanbivddu reahkanuhtiin Porsáŋggus ja Deanuvuonas, lea Sámediggi oassálastán guovtti álbmotčoahkkimii. Nubbi lei Siskkit Billávuonas ja nubbi fas Vuonnabađas. Doppe vuhttui stuorra vuosteháhu dasa ahte suowat reahkanuohttebivddu vuonain, seammás go ollugat oaiwildedje ahte dál livččii áigi ásahtit organisašuvnna man mihttomearrin lea fuolahit sápmelaččaid ja vuotna- ja riddoálbmoga ealáhus- ja ássanmiellaberoštusaid.

Sámediggeráđis lea maid leamaš čoahkkin Rekelaget Nord nammasaš serviin Willy Pedersen bokte reahkanuohttebivddu birra Porsáŋggus ja Deanuvuonas. Sámediggeráđđi muitalii ahte Sámediggi ii lean dahkan oavila dan birra ahte suowat reahkanuohttebivddima Porsáŋggus ja Deanuvuonas, muhto ahte diggi Muddenčoahkkimis lei čujuhan stuorra váilevašwođaid Guolástusdirektevrra suowanevttohusas. Dát galgá mearriduvvot proseassa bokte rabas gulaskuddamiiguin mas báikkálaš olbmot ja eará berošteaddjit leat mielde.

Eanadoallu

Sámediggeráđis leat leamaš čoahkkimat Romssa boanddaidserviin 08.01.2018 ja Finnmárkku boanddaidserviin 12.01.2018 eanadoallošiehtadallamiid ja eará guoskevaš fáttáid birra. Áššebealit sohpe vuoruhit dakkár roawafoađarvuđot buvttademiid go mielkki ja sávza. Áššebealit leat dattetge balus sávzadoalu ekonomiiija geažil go badjelmeari lábbábiorgobuvttadeapmi dagaha ollu doaluid doaibmabohtosa vearrábun. Sámedikkis lei čoahkkin Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain 09.01.2018 dan birra ahte buoridit gulahallama eanadoalloáššiin. Áššebealit sohpe doallat ovttá politihkalaš čoahkkima ja guokte hálddahuslaš čoahkkima jahkái. Eará fáttát ledje prosedyrat diedihnanbargguid ja konsultašuvnnaid oktavođas. Sámediggi lea oassálastán searválasvuodačoahkkimii eanadoalus maid Finnmárkku ja Romssa fylkkamánnit dolle 23.01.2018. Čoahkkimis sohppojuvui ráhkadit oktasaš regionála ealáhusprográmma dien guovtti fylkka várás masa maddái Sámediggi bovdejuvo mielde.

Boazodoallu

Boazodoallošiehtadallamat álggahuvvojedje álggahančoahkkimiin 18.12.2017, ja 10.01.2018 dainna lágiin ahte Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) geigii gáibádusas boazodoallošiehtadussii

2018/2019 várás. NBR gáibida 157,57 milj. ruvdnosaš ekonomalaš rámma, mii lea 38,97 milj. ruvnu lassáneapmi mannan jagis. Earret eará gáibida NBR ahte ásahuvo sadjásašortnet buozalmasvuoda ja luomu oktavođas, doaibmadoarjja buohtalas rekrutterenoassái, njuolggadoarjagiid máksomeriid

lassáneami ja doaimadoarjaga lassáneami. NBR gáibida viidáseappot ahte várrejuvvojit ruđat areálahálddašeapmái ja boazodoallolága ođasmahttimii. NBR gáibida maiddá ahte ásaheavva heahtedustenfoanda. Sámediggeráđđi lea sádden Sámedikki árvalusaid šiehtadalliide. Eat leat lihkestuvvan oazžut čoahkkima NBR:in, muhto árvalusat ovddiduvvojedje Eanadoallo- ja biebmodepartementii 02.02.2018. Sámediggeráđđi jearahii divatgeahpedeami stáhtusa, ja aiddostahtii ahte dát ortnet ferte gustot buot ealáhusdoaimmaheddjiide boazodoalus, ii ge čadnojuvot siidaoassái. Stáhta bijai ovdan iežas fáldalaga 13.02.2018.

Sámediggi oassálasttii bargojovkui eanet iešstivrema várás boazodoalus, mas 2016 almmuhuvvon raporttas earret eará leat mánga váldogávdnosa ja lea identifiseren dárbbu doaimbajuvuide sihke hálddahusa ja boazodoalu várás. Bargojovku gávnahii dárbbu gealboloktemii boazodoalu iešstivrema viidásat ovddideami ja nannema oktavuodas. Dán raportta čuowoleapmin ásaheavva boazodoallošiehtadusa boazodoallošiehtadallit 2017/18 várás ođđa joavkku mii galgá ráhkadit plána oktán bušehtain dasa guđe gealbodoaimbajuvuid berre čađahit, ja evttohit mo doaimbajuvuid galget čuowoluvvot ealáhusa ektui. Sámediggi lea oassálastán dán bargojovkui, mii geigii raportta juovmánu 2017, mas earret eará lea ráhkaduvvon bargamuščilgehus dasa guđe gealbudandoaimbajuvuid ferte ovddidit, ja mo doaimbajuvuid berre čađahit.

Sámediggi lea oassálastán regionála gullahallanforumii Trøndelága várás 23.11.2017. Čoahkkimis muitaluuvui Trøndelága fylkkamáneámmáhiid ovttahttima birra, deattuhettiin sámi perspektiiva. Sámediggi oahpásmahitii sámediggedieđáhusa boazodoalu birra.

Sámediggi oassálasttii seminárii ealáhusguoskevaš boazodoalloduktama birra Romssas 13.-14.12.2017, maid Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta lágidii ovtas daviriikkalaš lánvegeattiin eanadoallo- ja biebmoduktama várás. Sáhkavuorustis deattuhii Sámediggi earret eará árbedieđu boazodoalloduktamis, ja válddii ovdan mánga fáttá mas dárbbasuvvo eanet dutkan.

Dán áigodagas leat leamaš stuorra boazovahádat go togat leat vuodján jámas bohccuid Nordlandsbanen alde. Sámediggi lea guhkit áiggi bargan dan ala ahte boazovuddjomat galget geahpeduvvot. Sámediggeráđđi bivddii danne hoahppočoahkkima Johtolatministariin, ja dat dollojuvui 01.12.2017. Sámediggeráđđi čilgii mo dálá dilli vásihuvvo elliidčálgu ektui ja daid olmmošlaš noađuhemiid ektui maid dat mielddisbuktá, ja ahte dat lea ekonomalaš vahágin guoskevaš boazodolliide. Sámediggi bivddii viidáseappot hukset áiddiid daid gaskkaide gos leat lihkoheavvuodát, nu johtilit go vejolaš. Johtolatministtar muitalii ahte áiddit galget huksejuvot muhtun gaskkaide 2018 giđa, ja ahte leaktu galgá vuoliduvvot go leat bohccot guovllus. Presideanta Aili Keskitalo lei mielde togamátkkis Nordlandsbanenis ovtas johtolatministariin 24.01.2018, gos earret eará ságastalai togavuddjumiid boazodoalu ovddasteddjiiguin. Sámediggi vuordá ahte áidehuksen vuoruhuvvo 2018:s.

Sámediggi lea oassálastán diehtujuohkinčoahkkimii CWD nammasaš dávdda birra, maid Biebmobearráigeahčču lágidii 22.01.2018. Dávda mii njoammu sarwaelliide, lea fuomášuvvon 19 eallis Norggas, earret eará Nordfjellas. Čoahkkima duogáš lei ahte EU-kommišuvdna áigu gieldit bohccobierggu ja eará sarwabierggu fievrdeami EU-riikkaide dain fylkkain gos CWD-dávda lea registrerejuvvon. EU-kommišuvdna evttoha gieldit ealli bohccuid sirdima Norggas EU:ii. Dakkár gildosat čuhcet maiddá Supmii ja Ruttii. Sihke Norgga, Ruota ja Suoma eiseválddiid mielas lea evttohus EU bealis badjelmeari dávsteapmin. Norgga bohccobierggu fievrdeapmi olgoriikki lei 13 tonna 2016:s oktiibuot 2085 tonnasaš buvttadeamis mi mearkkaša 0,6 %. 2014:s fievrduvui 100

tonna olgoriikii (1750 tonnas, mii lei 5 %). Jus boahtá CWD-dávda ovttá fylkii, de ii leat vejolaš fievriddit birrgu EU:ii dahje johtit EU:ii bohccuiguin dan fylkkas. Sámediggeráđđi áigu čuowolit dán ášši Biebmobearráigeahču ektui hui fargga.

Presideanta Aili Keskitalo doalai čoahkkima Eanadoallo- ja biebmoministariin 02.02.2018, mas earret eará ságaškušai mo čuowolit stuorradiggedieđáhusa boazodoalu birra, eanajuohkinraportta, CWD ja Norgga-Ruođa boazoguohtunkonvenšuvnna. Presideanta Aili Keskitalo muitalii Sámedikki dievasčoahkkima mearrádusa birra ahte álggahit boazodoallolága čielggadeami, ja bovdii Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta searvat dakkár bargui.

Boraspiret

Sámedikki boraspireseminára čađahuvui 09.- 10.01.2018 Gardermoenis. Seminára ulbmiljoavkun ledje Sámedikki nammadan lahtut ja várrelahtut regionála boraspirelávdegottiide, muhto semináras ledje maiddá eará oassálastit boraspirehálddašeami bealis.

Áigumuš seminárain lea loktet máhtu boraspirehálddašeami ja boraspirepolitihka birra sámi guovluin. Sámediggeráđđi muitalii Sámedikki boraspirepolitihka strategijaid birra. Eatnašat dovddahedje duhtameahtunvuoda nationála boraspirepolitihka ektui. Semináras bođii maid ovdan ahte boraspireiseváldiin eai leat doarvái buori boraspiremáddodatregistreremat. Dat dagaha ahte boraspireiseváldiid árvoštallamat dahkkojuwojit boasttu vuđuin. Boađusin lea ahte eiseválddit eai sáhte oazžut báhččojuwot daid boraspiriid mat vahágahttet nu guhká go dan boraspire máddodatmihttu ii leat juksojuwon.

5.3 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvohákan ja ođđaásaheamit

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Ásahandávodat lagabus Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodaga nammii.

Daw-Romssa regiovdnaráđđi galledii Sámedikki 05.- 06.12.2017. Ivgu, Gáivuona, Skierwá, Omasvuona ja Ráissa suohkaniid áirasat oassálaste. Sámediggeráđđi muitalii Sámedikki ealáhusovddidanbarggu ja areálaplánabarggu birra suohkaniin. Suohkanat muitaledje iežaset ángiruššamiid birra mátkeealáhusain ja menestuwama birra Visit Lyngenfjord ángiruššamiin.

Sámedikkis lei vuostevurolaš diehtujuohkinčoahkkinn Nuorta-Finnmárkku regiovdnaráđđi beaiwálaš jođiheddjiin 05.01.2018. Regiovdnaráđđi háliida lagat oktavuoda Sámedikkiin, ja Sámediggi áigu láhčit dasa, jus olles regiovdnaráđđi dahje muhtun oassi das háliidit galledit Sámedikki dievasčoahkkima oktavuodas 2018:s.

Sámediggi lea oassálastán čoahkkimii nuppástuvama birra Guovdageainnus 07.02.2018. Suohkanis leat earret eará stuorra hástalusat mánáidgeafivuoda oktavuodas, ja ollu bearrašat rahčet stuorra velggiin. Sámediggi áigu doarjut dan barggu ahte oažžut suohkana šaddat nuppástuhttinsuohkanin.

Sámi mátkeealáhus - prošeakta

12.- 13.12.2017 dollojuvui Romssas stivračoahkkkin prošeavttas Johtit – sámi mátkeealáhus. Dát lea goalmát stivračoahkkkin. 25 fitnodaga ledje dieđihuvvon ja álggahančoahkkkin leai Álttás 27.- 28.02.2018. Sámediggi lea bovden čoahkkimii iešguđet UiT ja Davi Universitehta dutkiiguin 27.02.2018. Sámediggi háliida deattuhit dakkár sámi mátkeealáhusa dutkama, mii lea ávkin Sámediggái.

Sámi mátkeealáhus – ohcanvuđot doarjja

Dađistaga bohtet ollu ohcamat sámi mátkeealáhusa oktavuodas birra jagi. Loahpa geahčen jagi oaččui Fjordutsikten Camping AS Porsáנגgus doarjaga dasa ahte guorahallá vejolašvuđaid mearrasámi kultuvrra vuđul.

5.4 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahtti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Dutkan ja ovddidanbargu

10.01.2018 doalai Sámediggi čoahkkima Dutkanráđiin ja Innovašuvdna Norggain dan birra mii livččii hutkás ealáhusa oktavuodas miellagiddevaš dutkat, ja makkár máhtu dárbbáša dasa ahte nannet suorggi vel eanet. Mearriduvvui ahte galgá čađahuwot workshop Sámi allaskuvlla, Sápmi Ealáhusgárddi, Dutkanráđi, Regionála dutkanfoandda ja Sámedikki oassálastiiguin.

Hutkás Gielda

Prošeaktačilgehus lea ráhkaduvvon ovttas Hermetikken kulturmæringshage:in. Dás lea deaddu biddjojuvwon dasa ahte oažžut ovttasbarggu gaskal Sámedikki, suohkaniid ja hutkás ealáhusa.

Áigumuššan lea nannet suohkana hutkás ealáhusa. Prošeavtta čuowoleami vuodđun galgá leat dakkár vugiid ovddideapmi mat nannejit hutkás ealáhusa.

Gealbudeapmi

Ovttas Hermetikken kulturnæringshage:in ja Sápmi ealáhusgárddiin galgá lágiduvot mini-Dáhttu kursa 2018:s. Álgga lea Norut jagi 2017 «Muligheter og barrierer for entreprenørskap i samiske områder» nammasaš raportta boadus, mii ráhkaduvvui Sámedikki ovddas. Okta evttohusain lei ovdeš Dáhttu-oassálastiid fuolaheapmi. Jearahallaniskadeami bokte mii válmastuvvui 05.02.2018, bođii Sámediggi diehtit makkár kurssaid ferte álggahit.

Dáhttu 2.0 álggahuvvui Romssas 22.- 23.11.2017. Oktibuot oassálastet 11 fitnodaga, fitnodagat main lea ovdánandáhttu. Dasa lassin lágiduvvui webinára, man fáddán lei google vuovdalanreaidun.

Hutkás ealáhuskonferánša

Konferánša lágiduvo juohke nuppi jagi. Boahhte konferánša lágiduvo 2019:s. Prográmmaráđđi álgá plánema 2018 čavčča.

Sami Music Week

Sami Music Week lea jahkásaš dálvemusiikkafestivála ja riikkaidgaskasaš musihkkasuorgedeavvadeapmi Álttás. Vahku lea ožžon njuolggadoarjaga Sámedikki 2018 bušeahtas. Sámediggi oassálasttii suorgedeavvadeapmái lágideami oktavuodas. Sámediggeráđđi lei mielde Sápmi Music Awards geigemis.

Doarjja hutkás ealáhusaide – ohcanvuđot doarjja

Loahpageahčen 2017 bohte ollu álggahandoarjjaohcamat Sámediggái, mii čájeha ahte suorgi ovdána. Dáiddadállu, Sámi Stories AS, Sápmi Distribution AS ja Elle Sofe AS leat ožžon álggahandoarjaga.

5.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

2017 sámediggeválgga oktavuodas rivde maddái Sámedikki politihkalaš čoahkkádus ja

ovddasvástádussuorggit. Danne bovdii Sámediggeráđđi čoahkkimiidda gaskal Sámediggeráđi, Sámiid Duoji ja Duojáriid Ealáhussearvi lotnolas diehtujuohkima várás ja háhkan dihtii dieđu organisašuvnnaid barggu birra dujiin.

Sámediggeráđis lei maid sierra čoahkkin Sámiid Dujiin mas fáddán lei proseassa Duoji ealáhusšiehtadusa 2018 oktavuodas ja Sámedikki ovddasvástádusa čielggadeapmi duoji ektui.

Sámediggeráđđi bargá sierra duodjedieđáhusain. Álgojurdaga mielde galgai dieđáhus meannuduvvot juovlamánu 2017 dievasčoahkkimis, muhto dat manjduvui. Dievasčoahkkin meannuda dieđáhusa 2018:s.

6 Kultuvra

Servodatmihttomearri:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Sámediggi oassálasttii rahpandearvvuođaiguin «Med blick for det samiske» nammasaš čájáhusas Perspektivet Museumas juovlamánu 2017. Čájáhus lei oassi dan stuorra iešguđetlágan poastakoartaid čoakkáldagas, maid Alan Borvo čohkkii go lei dawin 1950-logus. Čoakkáldat čájeha earret eará iešguđet guovluid sápmelaččaid, sámi kultuvra, kultureanadagaid ja juohkebeaiválaš eallima.

Sámediggeráđis ledje dearwuodát Sámi Mánáid Teáhterii «Hyenat» nammasaš álgočájáhusa oktavuodas Deanus ođđajagimánu 2018.

Sámediggeráđđi oassálasttii «Retten til ord og bok» nammasaš lávdedigaštallamii Ordkalotten oktavuodas Romssas 15.11.2017. Sámediggeráđis lei sáhkavuorru Sámedikki girjjálašvuodapolitihka birra.

Sámediggeráđđi oassálasttii «Hvordan går det med samisk musikk, sånn egentlig?» nammasaš lávdedigaštallamii Trondheim calling oktavuodas 03.02.2018. Sámediggeráđđi muitalii mii lea Sámedikki váldobargamuš musihkkaovddideami ja -buvttadeami oktavuodas, ja mat leat Sámedikki váldovuoruheami musihkkapolitihkas.

Áirras Sámi girkoráđđái

Sámediggi lea ovdal nammadan Mikkel Eskil Mikkelsena áirrasin Sámi girkoráđđái áigodahkii 2016-

2020. Maŋŋágo son loaiddai Sámediggeráđđái, de son lea bivdán beassama dán doaimmas, ja Sámediggeráđđi lea nammadan Kåre Tjihkkom Sámedikki áirrasin Sámi girkoráđđái válgáigodaga lohppii.

Evttohus ođđa osko- ja eallinoaidnoservodaga láchkan

Gustojeaddji rievdadusaid geažil stáhta ja Norgga girku gaskavuodas lea Kulturdepartemeanta evttohan ođasmahttima ja rievdadusaid buot osko- ja eallinoaidnolágain ja dasa gulli doarjjaortnegiin. Evttohuvo fámohttit gustojeaddji golbma lága, girkolága, oskoservodatlága ja eallinoaidnoservodatlága ja daid sadjái ásahit ođđa lága osko- ja eallinoaidnoservodagid birra.

Sámediggeráđđi lea addán gulaskuddancealkámuša ođđa oskoservodatlága evttohussii, ja lea cealkámušastis deattuhan sámi girkoallima, ja dárbbu láchit sámegeiagiidda Norgga girkus. Sámediggi lea dovddahan dan vuordámuša ahte sámi girkoallima vuhtiváldin galgá leat mielde Norgga girku ulbmilparagrafas, ja ahte hábmejuvo ođđa geaskomearráduš sámeláhkii fuolahan dihtii girkolaš sámegeielat bálvalusaid vuhtiváldima Norgga girkus.

Sámi ráđđi Trøndelágas

Ođđa Trøndelága fylkka fylkkadiggi áigu ásahit Sámi ráđi Trøndelágii. Ráđđi galgá leat dakkár orgána mii lea mielde nannemin ja oainnusin dahkamin fylkka sámi kultuvrra, giela ja servodaga. Sámediggi lea bovdjeuvvon searvat ráđđái, ja Sámediggeráđđi lea nammadan Nora Marie Bransfjell áirrasin ráđđái, várreáirasiin Bjørn Thomas Åhrén.

Čoahkkimat

Sámediggi lea 10.11.2017 doallan čoahkkima Office of Contemporary Art:in Oslos iešguđet álgagiid birra sámi dáidaga oktavuodas.

24.11.2017 dollojuvui álggahančoahkkin Kárášjogas konferánssa bargjoavkkuin eahpeávnaslaš kulturárbbi birra Anáris, Suomas. Mielde joavkkus leat Norgga bealde Sámediggi, Suoma bealde Sámediggi, Sámi dáiddarráđđi ja Sámi Duodji vuodđudus mii ovddasta Ruota bealde Sámi. Sámiráđđi searvai jovkui ođđajagimánus.

Oppasámi konferánssa lágiduwo 23.- 24.05.2018 ja deaddu galgá biddjojuvot árbedieđu suodjaleapmái, ja ugiide ja hástalusaide eahpeávnaslaš kulturárbbi joatkima oktavuodas. Bargjoavkkus leat jeavddalaš čoahkkimat konferánssa oktavuodas. Vihtta čoahkima leat dollojuwon bargjoavkkuin áigodagas 08.01- 02.02.2018.

Sámediggeráđđi deaiwadii 24.11.2017 Dáiddadáluin Tommy Sarila ja Elle Sofe Heniksen bokte Kárášjogas, gos dáiddakollektiiva viiddiduvvon areáladárbu oahpásmahttojuvui. Dáiddadálus leat dál eanet lahtut go dan masa leat lanjat, ja ahte sin dáiddalaš doaimmaide ii leat doarvái areála, earret eará atelieraide. Danne sii áigot geahčadišgoahtit iežaset areáladárbbuid ja Sámediggi doarju Dáiddadálu dán bargus.

Sámediggeráđđi deaiwadii 24.11.2017 Jan Skoglund Palttoin gii bargá Sámi Magasiinnain Kárášjogas. Sii áŋgiruššet čállosiiguin lullisámegillii ja háliidit joatkit dán áŋgiruššama.

Sámediggi deaiwadii 18.12.2017 Kulturtanken nammasaš kulturásahusain mii bođii oahppomátkái Kárášjohkii ja Guovdageidnui sin 3-jagi áŋgiruššama oktavođas Kultuvrralaš skulalávka sámi dáidagiin ja kultuvrrain. Kulturtanken galgá ovtas Sámedikkiin, Sámi dáiddárráđiin, Scene Finnmarkiin, Romssa fylkkasuohkaniin ja earáiguin lágídit jahkásaš Kultuvrralaš skulalávka-konferánssa Sámedikkis Kárášjogas 19.- 20.04.2018. Fáddán lea oazžut sámi dáidaga ja kultuvrra sisa Kultuvrralaš skulalávka, dakko bokte athe geahčadit hástalusaid dan oktavođas, ja oahpásmahttit sámi Kultuvrralaš skulalávka proševttaid.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi - SáNuL

SáNuL lea doallan ovtta fysalaš čoahkkima áigodagas.

Sámediggeráđđi lea nammadan ođđa lahtuid ja várrelahtuid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegodái (SáNuL) áigodahkii 01.01.2018-31.12.2019. Ole Henrik Bjørkmo Lifjell lea nammaduvvon jođiheaddjin. SáNuL galgá doallat álggahančoahkkima 22.02.2018.

Áigodahkii 01.01.2018-31.12.2019 leat čuowovaččat välljejuvvon lahttun:

Ole Henrik Bjørkmo Lifjell (jođiheaddji)

Maja Fjellström

Stine Ericsson Anti

Grete Julianne Skum

Alfred Mikkel Kuoljok

Várrelahttun:

Laara Sparrok

Andine Knudtson

Kristine Ballari

Sajane Karina Olsen

Katja Elise Utsi

6.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásausat mat hálddašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvra ja historjá.

Báástedde – sámi kulturárbbi máhcaheapmi

Stivračoahkkin dollojuvui 17.01.2018 Báástedde-prošeavttas. Uhcit doarjaga geažil Sámedikkis go ovdal leat doaimaplánat vuoliduvvon veaháš, ja prošeaktajođiheaddji bargá danne olggos borgemánu. Muhto Norgga álbmotmusea tehnikkalaš konserváhtorat barget olggos 2018.

Prošeavtta mihttomearrin lea leamas oazžut 50/50 juogadeami. Juogadanbargu lea loahpa muttus, ja loahppajuogadeapmi dahkkojuvo 27.- 28.02.2018.

Prošeakta vuoruha daid dáwiriid revišuvna ja buhtisteami válmasmahttima, mat leat šiehtaduwon máhcahuvvot vuostáiváldinmuseaide. 2018:s ja 2019:s ferte vuostáiváldinmuseaid vuostáiváldindiliid nannet. Norgga álbmotmusea veahkeha bagademiin nu guhkás go lea vejolaš.

Báástedde-bargu jotkojuvo ovddasguvui dassážiigo vuostáiváldinmuseat leat ožžon máhcahuvvot dáwiriid. Lea deatalaš oppaáiggi atnit muittus prošeavtta ii ge giddet proseassa go prošeavttas ain leat oktasaš hástalusat maid ferte digaštallat ja čoavdit. Muhtun muttuid prošeavttas sáhtta válmastit, muhto fysalaš vuostáiváldindiliid buorideapmi váldá guhkit áiggi. Dárboanalysa ferte ráhkadit ođasmahttojuvvon dárbbuid kártema vuodul.

Sámediggi atná muittus Báástedde gulahallamis juolludeaddji eiseválddiiguin, ja lea maid deatalaš ahte buot guoskevaš áššebealit leat mielde veahkeheamen dán jagi. Dat veahkehivččii oainnusmahttit eiseválddiide dan dárbbu mii Báástedde-prošeavttas ja sámi museain lea dán áššis.

Norgga álbmotmusea ferte gávdnat čovdosa dasa mo prošeavtta sáhtta joatkit vaikke vel prošeaktajođiheaddji heaitá ge 2018:s. Prošeakta dárbbasa olbmo gii koordinere prošeavtta viidáseappot, ja oktavuohhtalađđasa gaskal vuostáiváldinmuseaid ja Norgga álbmotmusea/KHM dassážiigo prošeavtta sáhtta válmastit ollásit. Áigumuš lea lágidit konferánsa máhcaheami birra 2018:s dahje 2019:s.

RiddoDuottarMuseat

Gulahallančoahkkin lea dollojuvwon RiddoDuottarMuseain (RDM) 12.01.2018. RDM háliida bargat viidáseappot Sámi dáiddamusea plánaiguin. Sáhtta šaddat vejolašvuodaguorahallan 2018:s, mas geahčaduvvojit iešguđet vejolašvuodat saji ja sisdoalu dáfus.

RiddoDuottarMuseat leat sirdán bargiidresurssaid hálddahusas fágadoibmii.

Dárbu lea geahčadit sámi dáidaga sisaoastinlávdegotti njuolggadusaid ja organiserema. Ferte árvoštallat makkár rolla ja mandáhta RiddoDuottarMuseain ja Sámi dáiddárráđis galgá leat.

Deanu ja Várjjat museasiida

Čoahkkin lea dollojuwon Deanu ja Várjjat museasiiddain 20.11.2017 mas Á'w nuortalaš musea lei fáddán. Á'w nuortalaš musea oažžu 500 000 ru mii galgá geavahuvot nuortalašgiela doaibmajuiide. Musea ja čájáhusa válmasteapmi šattai divrasat go vurdojuvvo, ja dál lea sullii 1,6 miljon ruvdnosaš vuollábáza mii ferte máksojuvot.

Deanu ja Várjjat museasiida árwoštallá maiddá fárrehit Deanu musea boares bándkovistái Deanu šalddis, čoavddus mii buorida museačoakkáldaga virkendiliid.

Loatnadhákkáduš Várdobáikái

Várdobáiki sámi guovddáš lea bargamin oastit ođđa vistti nu gohčoduwon Halvorsen-visttis Skániin. Visti lea 2000kvm stuoris. Dan oktavuodá ferte čađahit rievdadusaid visttis. Sii leat gulahallan Sámedikkiin. 20,16 mijon ruvdnosaš gollorámmas eai leat golut virkenreaidduide, vuodčočajáhušsii eai ge monteriidá mat leat heivehuvvo sisáibmo molsašumiide. Dan ferte ruhtadit maŋŋá. Vai sáhtášii duohtan dahkat loatnaváldima, de lea Sámediggeráđđi áššis SR 225/17 mearridan ahte Sámediggi wolgá dáhkideaddjin Vardobaiki AS loatnaváldimii Seastinbándkkus 1 Davi-Norga 20 160 000 ruvdnosaš ollislaš rámmain. Sámediggi doalaha maiddá Vardobaiki AS doaibmadoarjaga dan mađe stuorisin ahte Várdobáiki AS sáhtá gieđahallat daid loanaid mat sis leat Seastinbándkkus 1 Davi-Norga. Dan maŋŋá ii dohkkehan Seastinbándku 1 Davi-Norga Sámedikki dáhkideaddjin. Danne lea Sámediggi addán Skániid suohkanii seamma sturrosaš dáhkádusa.

Teáhtervisti Beaiwáš Sámi Našunálateáhterii

Statsbygga bargamuša oktavuodas teáhtervistti čuowolanguorahallamiin Beaiwáš Sámi Našunálateáhtera várás lea Sámediggi oassálastán čoahkkimiidda Beaiwáš Sámi Našunálateáhtera ja Sámi joatkkaskuvlla stivrraiguin ja fitnan báikediđoštallamis Guovdageainnus. Čuowolanguorahallan vurdojuvvo leat válmmas 2018 giđa.

Sámi viesu Romssas

Sámediggi lei mielde ruhtadeamen čielggadanbarggu Sámi viesu/sámi deaiwadansaji ásaheapmái Romsii. Prošeaktaeaiggádat leat geigen čielggadeami vejolašvuodaguorahallama hámis, mas earret eará sisdoallu ja sadi leat árwoštallojuvvo. Sámediggi lea čujuhan ahte sámi birrasat Romssas eai leat olus leamaš mielde proševttas, ja áigu gulahallat singuin árwoštallan dihtii viidásat doaimma Sámi viesu ásaheamiin Romsii.

Sámediggi oassálasttii árvalus- ja diehtujuohkinčoahkkimii Kulturdepartemeanttain skábmamánu gaskamuttus 2017 boahhtevaš stuorradiggedieđáhusa oktavuodas kultuvrra birra. Sámediggi áigu dan čuowolit árvalusaiguin dieđáhušsii.

7 Kulturmuittosuodjalus

1. Servodatmihttomearri:

- Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

7.2 Kulturmuittuid hálddašepmi

2. Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojit iežamet historjjá ja árvuid vuodul.

3.

Nationála beroštupmi kulturhistorjjálaš eanadagas

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea addán Riksantikvárai barggu ásahtit ovtta registra kulturhistorjjálaš eanadagat nationála beroštumi birra. Sámediggi ja fylkkamánni buktiba evttohusaid eanadaga lávdegoddái ja teavsttaid Riksantikvára publikašuvdnii. Romssa suohkanis leat sádden gulaskuddamii publikašuvnna guoskevaš beliide. Sámediggi, Riksantikvára, Romssa fylkkasuohkan ja guoskevaš bealit leat čoahkkinnastán mánggii ovttas ođđajagemánu 2018:s. Ulbmil dáinna čoahkkimiin lei olahit daid suohkaniid main leat dat válljejuvvon eanadagat nu ahte sii ožžot dan buot buoremus ipmárdusa movt eanadagat galget hálddašuvvot. Gulaskuddandokumeanta galgá meannuduvvot Sámedikki dievasčoahkkimis. Dán áigodagas lea Sámediggi fievredan ášši Finnmárkku, Nordlándda ja Trøndelága fylkkain.

Sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinráji rievdadus

Sámi kulturmuittut mat leat boarráseappot go 100 jagi leat otnáš lága bokte automáhtalaččat ráfáiduhtton. Sámedikki dievasčoahkkinn ovdidi 2017:s evttohusa ahte rievdadit kulturmuittolága. Evttohus sisttisdoalai ahte ráfáiduhttinráji mearriduvvo 1917 rádjái. 05.12.2017 čađahii Sámediggi konsultašuvnna Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain Stuoradiggi-proposišuvnna “Rievdadusat kulturmuittolágas (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinráji)” birra. Dás bođii ovttaoavilvuotta ahte proposišuvdna meannuduvvo politihkalaččat Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas.

Ingááguolbba ja Hálkavári báhčin- ja hárhallangiettiin guovlluregulerenplána Porsángu gielddas

Sámediggi lea diđoštan jagiid 2013, 2014 ja 2016:s dárkileappo plánaguovlu Ingááguolbba ja Hálkavári báhčin- ja hárhallangiettiin. Doppe leat olu sámi kulturmuittut mat leat guoskevaččat dáinna doaimmain mii dáhpáhuvá báhčingiettiin ja dan dihte lea diđoštančoahkkáigeassu ádjánan. Dasto lea maid olles guovlluregulerenplána plánen ádjánan mángga sierranas beroštumiid dihte báhčin- ja hárhallangiettiin. Sámediggi lea deattuhan diđoštít ja dárkkistit dáid guovlluid mat leat buot hearkkimusat, ja maid kulturbirrasiid mat leat hearkkít, earenoamážit doppe gos lea eanemus jáhkehahtti ahte kulturmuittut sáhttet billahuwat ja manahuvot. Várreguovllut mat leat badjel ordda Hálkavárigiettiin lea Sámediggi árvoštallan hearkkimussan, namalassii Gágguolbba/Gákkašiedga Spiikaroavái, Mártejoška/Mártejavri, ja vuodjenláhtu Gágaváriid birra. Dárkkistandiđošteapmi dahkkui ovddemusat árvoštallat dárbbu luoitit kulturmuittuid dáin guovlluin. Dán plánaguovlu siskkobealde leat 153 kulturmuittolokaliitehta registrerejuvvon mas leat 216 automáhtalaččat ráfáiduhtton kulturmuittu/ovtaskasmuittu. Dasa lassin gávdnojit 76 lokalitehta kulturmuittuiguin maid eai leat diđoštan, ja doppe leat 115 ovttaskasmuittut. Oktiibuot leat 229 lokalitehta ja 331

ovttaskasmuittu gos leat automáhtalaččat ráfáiduhtton kulturmuittut ja kulturmuittut main ii leat ráfáiduhtton stáhtus. Leat 28 kulturmuittolokalitehta main leat 49 ovttaskasmuittu main ii leat ráfáiduhtton stáhtus. Sámediggi áigu čuowolit Inggášguolbba ja Hálkavári báhčín- ja hárhallangietti guovlluregulerenplána joatkkabarggu go biddjo almmolaš dárkkisteapmái, ja árvoštallat movt automáhtalaččat ráfáiduhtton sámi kulturmuittut galget meannuduvvot plánas, dáikko bokte maid movt lea vejolaš luoitit dáid sámi kulturmuittuid eavttuiguin arkeologalaš iskamis/roggamis dehe eará dokumentašuvvna ektui.

7.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

4. Ángiruššansuorggi mihttomearri:

· Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

5.

Luoddadoaimmahaga oaidnámušgalbbat (kringlegalbbat)

Sámediggi ja Luoddadoaimmahat leaba čoahkkinnastán sámi kulturmuittuid galbema birra. Sámediggi lea evttohan dáid oallut lokalitehtaid galbet dáiguin nu gohčoduvvon “kringlegalbbaiguin”. Dát galbbat leat luoddaguorain mat čájehit oaidnámušaid. Sámediggi lea ožžon doarjaga mas mánga sámi kulturmuittut galget leat luoddadoaimmahaga vuoruhuvvon oaidnámuššan.

Galben Sáltođuoddaris Sálát suohkanis ja Rana suohkaniin

Sámediggi lea joatkán Sáltođuoddara láchinprošeavttain. Dát galgá gaskkustuwt guđain kulturmuittolokalitehtain main leat kulturhistorjjálaš galbbat. Dát bargu lea dál loahpahuvvome. Ulbmil lea čalmmustahttit sámi kulturhistorjjá ja kultureanadaga. Bihtánsámi oassálastin ja eanadaga geavaheapmi lea guovddázis gaskkusteamis.

Stálat Činavuohipis Porsáŋgu gielddas, dikšu ja láchin

Sámediggi lea čoahkkinnastán Porsáŋgu gielddain gullan dihte movt galgá Činavuohipi láchinbargguin joatkit. Ulbmil lea áimmahuššat kultureanadaga doppe, mii odne lea hearkkes dilis turismma dihte. Sámediggi áigu ovttas bargat Porsáŋgu gielddain gaskkustit Činavuohipi stálumitalusaid. Immateriála sámi kulturhistorjjá gaskkusteamis bokte nannejuvvo báikkálaš identitehta. Prošeakta ovddasta maid báikkálaš árvoháhkama.

7.5 Vistesuodjalus

6. Ángiruššansuorggi mihttomearri:

7.

· Buorre kvalitehta sámi antikváralaš visttiin

8.

Vistesuodjalusprošeakta – automáhtalaš ráfáiduhtton sámi visttiid identifiseren ja registreren

Dat vistesuodjalanprošeakta mii lea jođus lea loahpahuwome ja maid Riksantikvára 2011-2018 áigodagas lea ruhtadan. Sámediggi ovdanbuvttii 14.- 15.11.2017 báikediđoštallan 2017 áigodaga bohtosiid Riksantikvárai ja Dálkkádat- ja birasdepartementii. Dát diđoštallanáigodat lea prošeavtta maŋemuš áigodat. 2017:s leat 135 vistti registrerejuvvon. Dáin leat sámi, seahkálas dehe eahpesihkkaris čanasteamit, ja leat huksejuvvon ovdal 1925.

Sámediggi lea sádden dan áigodagas sullii 60 loahppareivve eaiggádiidda. Oallugat leat váldán oktavuoda Sámedikkiin oazžut veahki divut visttiid.

Váilol fágačeahpit mat máhttet sámi visttiid divvut

Dál eai leat doarvái kvalifiserejuvvon fágačeahpit geat máhttet divvut ráfáidahtton sámi visttiid. Sámediggi čoahkkinnasttii Riksantikvárain 30.01.2018 gávdnan dihte čovdosa dán dillái. Ollu doaimmat digaštallojuwoje, earet eará álggahit kurssaid nannen dihte báikkálaš fágačeahpi máhtu. Eará doaibma maid sáhtášii álggahit lea addit doarjaga fágaohppui.

8 Dearvašvuohta ja sosiála

Servodatmihttomearri:

· Buorre dearvašvuohta ja dásseárvosaš dearvašvuođa- ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga gielalaš ja kultuvrralaš duogáža vuodul.

Nationála strategijja spesialistadearvašvuođabálvalusaid ovddideapmái sámi pasieanttaid várás nationála dásis

Sámedikki konsultašuvnmaid oktavuodas Nationála dearvašvuođa- ja buohcciviessoplána (Dieđ. Sd. 11 2015-2016) ektui, ja dan čuowu barggahandokumeanttaid regionála dearvašvuođa doaimmahagaide (2017), oaččui Sámediggi čađa ahte Dearvašvuohta Davin RHF galgá ráhkadit spesialistadearvašvuođabálvalusaid strategalaš ovddidanplána sámi álbmoga várás. Dearvašvuohta Davin lea skábmamánus 2017 bovden Sámedikki searvat strategijjaplána ráhkadeapmái. Bargu čuowuluvvo viidáseappot 2018:s.

Regionála dearvašvuođadoaimmahagaid 2018 barggahandokumeanttat

Sámediggi lea konsulteren ráđđehusa regionála dearvašvuođadoaimmahagaid 2018 barggahandokumeanttaid ektui. Dearvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta (DFD) lea bidjan fokusa

mánáid ja nuoraid dearwašvuođabálvalusaide, go leat mánáidsuodjalusa geahčus, danne go iskkadeamit čájehit, ahte mánáin go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas leat ollu psykalaš váttut. Earret eará lea ovddidan čielggadanmálliid mánáid várás mánáidsuodjalusas ja ovddidan rabas divššu mánáidsuodjalusa ektui. Sámediggái lea deatalaš ahte mállat mat ovddiduvvojit maiddái leat heivehuvvon máná gielalaš ja kultuvrralaš duogáža mielde, ja ahte dat biddjojuvvo čielga bargun dearwašvuođadoaimmahagaide. Sámediggi oaččui dien ášši čađa.

Dearvašvuođadoaimmahagaid barggahandokumeanttat

Jagi 2018 barggahandokumeanttain ožžot regionála dearwašvuođadoaimmahagat barggu maiddái bargiid, oahpu ja gelbbolašvuođa ektui. Lassin galget doaimmahagat rekrutteret ja ovddidit bargiid gelbbolašvuođa, ja dasto addit skuvlejumi bálvalusdárbei dávistettiin. Dán oktavuodas lea Sámediggi čujuhan ahte váilu sámi giellagelbbolašvuohta, ja ortnegat mat movttiidahttet dán gelbbolašvuhtii. Sámediggi čujuhii ahte váilevaš giellagelbbolašvuohta sáhtta dagahit ahte dikšu šaddá boastut. Danne lea Sámediggi konsulteren dan ektui ahte dearwašvuođadoaimmahagat fertejit oažžut bargun movttiidahttit ja láhčit diliid dasa ahte bargit sáhttet buoridit gelbbolašvuođa sámegeielas. Sámediggi ii ožžon miehtama dás. Dearvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta (DFD) čujuha ahte galget ovddiduvvot gielladoaimmabijut NAC 2016: 18 Váibmogiella čuowoleamis. DFD oaiwilda, ahte vuordidettiin dán čuowoleami, ii leat ulbmillaš váldit atnui ođđa gielladoaimmabijuid regionála dearwašvuođadoaimmahagaide.

Regionála ja vuollásaš dearvašvuođadoaimmahagaid cealkámuš stivralahtuide

Go Dearvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta lea jearran, de lea Sámediggeráđdi buktán cealkámuša Davi Dearvašvuohta RHF, Nuortaoarjii Dearvašvuohta RHF ja Gaska-Norgga Dearvašvuohta RHF stivralahtuide. Sámedikki evttohus Davi Dearvašvuohta RHF stivrii, Beate Ráhka, nammaduvvui lahttun. Sámedikki evttohus Dearvašvuohta Dawin stivrii Beate Ráhka, nammaduvvui stivrii. Sámedikki evttohus duoid eará dearwašvuođadoaimmahagaide eai nammaduvvon. Sámediggi lea addán cealkámuša Dearvašvuohta Dawin dearwašvuođadoaimmahaga buot vuollásaš stivralahtuid nammadeamis áigodahkii 2018-2020. Nammadeamit dáhpáhuvet guowamánu 2018.

Sámedikki searvan Dearvašvuohta Davin 2019-2035 ovddidanplána ráhkadeapmái

Buot regionála dearwašvuođadoaimmahagat galget ráhkadit regionála bajimuš ovddidanplána spesialistadearwašvuođabálvalusaid várás iežaset regionnas. Ovddidanplánain galget válddahuvtot spesialistadearwašvuođabálvalusaid deataleamos hástalusat ja strategijat jagi 2035 guvui. Strategijaplánat leat deatalaččat ráđđehusa bargui Nationála dearwašvuođa- ja buohccviessoplánain II áigodahkii 2020-2024. Davi Dearvašvuohta RHF lea bovden Sámedikki searvat sin spesialistadearwašvuođabálvalusaid ovddidanplánabargui dawin. Ovddidanplánas galgá maiddái čilgejuvot mii váikkuha sámi álbmoga vejolašvuhtii ávkkástallat dearwašvuođabálvalusain buori vuogi mielde. Davi Dearvašvuohta RHF ovddidanplánaevttohus sáddejuvvo gulaskuddamii geassemánu 2018.

Čoahkkin máttasámi fierpmádagain

Sámediggeráđis lea leamaš čoahkkin máttasámi dearwašvuođafágabirrasiiin guorahallan dihtii makkár hástalusat máttasámi guovluin leat. Earret eará movt stuorra geográfalaš guovllut, bieđgguid sámi álbmot ja guhkes gaskkat heivehuvvon sámi dearwašvuođabálvalusaide váikkuhit

dearwašvuođafálaldaga máttasámiide. Sámediggi váldá máttasámi dearwašvuođafágabirrasiid cealkámušaid mielde Dawi Dearwašvuohta bargui nationála strategijain sámi álbmoga spesialistadearwašvuođabálvalusaid várás nationála dásis. Sámediggi áigu maiddá joatkit gulahallama máttasámi birrasiin dán barggus.

Čoahkkin Guovdageainnu suohkaniin Máze ássan- ja bálvalanguovddáža birra

Sámediggeráđis lea leamaš čoahkkin Guovdageainnu suohkaniin. Čoahkkima fáddán lei sámi vuorasolbmuid dilli Guovdageainnu suohkanis, ja fálaldat sámi vuorasolbmuide Mázes. Guovdageainnu suohkanis ii leat birrajándor fálaldat vuorasolbmuide olggobealde suohkanguovddáža. Sámediggeráđi čilgii makkár doarjja- ja ruhtaortnegat Sámedikkis leat gielddaide, earret eará prošeaktaruđat. Sámedikkis ii leat vejolašvuohta addit ruđaid fásta doibmii ásahusaide mat gullet gielddaid láhkageatnegahttojuvvon doaimmaide, muhto Sámedikkis leat ohcanvuđot ruđat prošeavttaide.

Vuorrasiidráđi nammadeapmi

Sámediggeráđi lea nammadan ođđa vuorrasiidráđi áigodahkii 01.01.2018-31.12.2021. Sámedikki vuorrasiidráđi lea Sámediggeráđi ráđdeaddi orgána ja galgá veahkehit Sámedikki vuorasolbmuid politihka hábmemis. 22.02.2018 lei ođđa vuorrasiidráđis vuosttaš čoahkkin.

Áigodahkii 2018-2021 leat čuowovaš lahtut välljejuvvon:

Julie Eira, Guovdageaidnu (jođiheaddji)
Ester Fjellheim, Sálašvággi
Ingolf Kvandahl, Bálát
Lars N. Bransfjell, Praahke

Berit Ellen Nikkinen Varsi, Kárášjohka

Várrelahtut:

Ingrid Jáma, Oslo
Laila Somby Sandvik, Kárášjohka

Inge Andersen, Lodegat
Jarl Even Roska, Unjárga
Hans Eriksen, Deatnu

Kárášjoga kulturváhku oktavuodas lei Sámedikki vuorrasiidráđi bovdejuvvon rabas diehtujuohkin- ja gulahallančoahkkimii Beassis. Sámedikki vuorrasiidráđi ja Sámediggeráđi dolle sáhkawuoru Sámedikki vuorasolbmuid politihka birra ja serve digaštallamii.

8.2 Buorre dearwašvuohta ja dásseárvosaš dearwašvuođa- ja sosiálabálvalusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat láhččojuwon dearwašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Fáŋggaid psyhkalaš dearwašvuoda suddjen

Jagi 2014 dutkamušá vuodul mii čájeha ahte leat ollu psyhkalaš váttut dubmejuwon olbmuid gaskkas norgga giddagasain, de lea maid dai giddejuwon fuomášupmi doaibmabijuide maiguin suddješii fáŋggaid psyhkalaš dearwašvuoda. Sámediggi konsulterii ahte dearwašvuodadoaimmahagat fertejit maid dai oazžut bargun fuolahit gielalaččat ja kultuvrralaččat láhččojuwon dearwašvuodafálaldaga sámi fáŋggaide, ja dasa mihttojuvui.

8.3 Ovtaárvošaš mánáidsuodjalanbálvalus

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid voigatvuodát ja dárbu leat sihkarastojuwon go deaiwada mánáidsuodjalusain.

1.

Konsultašuvnnat Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta juolludusreivve 2018 ektui Bufdir:ii

Skábmamánu 2017 bivddii Sámediggi konsultašuvnnaid Mánáid- ja dásseárvodepartemeanttain (MDD) 2018 juolludusreivvi Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhtii (Bufdir). Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta gáibádus ja čanastagat earret eará mánáidsuodjalansuorggis addojuvojit Bufdir:ii juolludusreivve bokte. Bufdir galgá čuowulit departemeantta gáibádusaid ja čanastagaid, válljet doaibmabijuide ja ásahtit dárbbaslaš ovttasbarggu earáiguin buriid ulbmil- ja boadusolahusaid ektui. 2016:s dohkkehii Mánáid- ja dásseárvoministtar ahte Sámediggi galgá konsulterejuvot MDD juolludusreivve ektui mánáidsuodjalansuorggis. 2018:s válljii MDD dattetge biehttalit Sámedikki konsultašuvdnaávžžuhusaid, ja lea gárvástan ja almmuhan 2018 juolludusreivve. Sámediggi áigu čuowulit ášši politihkalaš dásis.

8.4 Etihkalaš njuolggadusat sámi dearwašvuodadutkama várás

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi álbmoga voigatvuodát leat gozihuwon humána biologalaš ávdnasiid hálddašeamis ja geavaheamis.

Gidđat 2016 bijai Sámediggeráđđi lávdegotti ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi dearwašvuoda dutkama várás ja sámi humána biologalaš ávdnasiid geavaheapmái. Lávdegoddi etihkalaš njuolggadusaid várás loahpahii barggus skábmamánu 2017 ja geigii árvalusas presidentii Aili Keskitalo 04.12.2017. Sámediggeráđđi áigu ovddidit ášši dievasčoahkkimii 2018. Ovdal

dievasčoahkkima čađahuwo govda gulaskuddanproseassa, man oktavuodas gulaskuddamii servet maiddái Suoma ja Ruota beal sámedikkis, ja Sámiráđđi.

9 Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttomearri:

- Ahte vuoigatvuođat mat leat dohkkehuwon ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggastusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavtlaš politihkkii.

Minerálaláhka

Presideanta Aili Keskitalos ja Sámediggeráđis lei čoahkkin 12.12.2017 ealáhusministariin Monica Mælandain minerálalága evaluerema birra ja Sámi vuoigatvuođalávdegotti čuowuleami birra go guoská minerálaláhkaaddima rievdadusaide. Departemeanta evttoha, ahte dinggojuvo raporta minerálalága árvoštallama birra, Sámediggi lea bures boahin buktit cealkámuša barggahančilgehussii. Sámediggi oaiwildii ahte evalueremat gullet konsultašuvdnageatnegasvuhtii ja ahte dat dalle guoská maiddái dán lágan árvoštallamiid mandáhtii/barggahančilgehusaide. Ealáhusministtar lei vuordevaš dán ektui. Minerálalága rievdadusevttohusat, maiddái sámi gažaldagat, eai árvoštallojuvvo ovdal go evaluerenraporta lea fidnemis. Maŋŋil dollojuvui hálddahuslaš čoahkkin Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain minerálalága birra Kárášjogas, gos váttisvuođat lágain geahčaduvvojedje.

Dawinorgga ráđđi galgá ráhkadit minerálastrategiija Dawi-Norgga várás. Nordlánda fylkkaráđđejodiheddji bovdii Sámediggeráđi searvat dán bargui ja čoahkkimii guorahallat dán lágan searvama. Sámediggeráđđi vástidii ja čujuhii Sámedikki mearrádussii ahte ii miehtat minerálaláhkii, muhto ahte dattetge sáhtášii leat ávkkálaš searvat čoahkkimii čiekŋudahttin dihtii oainnuid. Dákkár čoahkkin dollojuvui 10.01.2018 ja konkluderejuvui ahte Sámediggi ii searvva strategiibargui, muhto sáhtá čuowut čoahkkimiid beassá čilget vásihusaid ja oainnuid dáláš láhkaaddima ja hálddašangeavahusa birra.

Konsultašuvdnanjuolggadusat sámelágas

Konsultašuvnnat konsultašuvdnanjuolggadusaid nannemis sámelágas leat ságastuwon. Gielda- ja ođasmahttinministara ja Sámediggeráđi gaskasaš čoahkkimis, mii dollojuvo juohke jahkebealis, sohppojuvui ahte láhkaevttohus sáhtá boahit giđđat 2018 meannudeapmái Sámedikkis ja mearrádus ráđđehusas, ovddidemiin Sturradiggái. Dál leat bargamin láhkaovdabargguin ja láhkateavsttain, ja departemeanta lea dál árvoštallamin Sámedikki vuosttaš vahku maŋimus máhcahusaid daidda.

Sámeriekteseminára Oslo

Presideanta Aili Keskitalo searwai Romssa universitehta, juridiikalaš diedagotti Sámeriektejoavkku panelii, mii lágiduvui 17.01.2018 Oslo. Dáhpáhus dollojuvui Unjárgga-ášši čuovggas, maid Alimusriekti meannudii dán áigodagas. Presideanta Aili Keskitalo muitalii Sámedikki riektibarggu

stáhtusa birra, ja mákkár hástalusaid Sámediggi oaidná boahpteáigái.

Stáhta Jovsset Ante Sara vuostá Alimusrievttis

Presideanta Aili Keskitalo čuovui ášši Stáhta Jovsset Ante Sara vuostá Norgga Alimusrievttis, boazologu unnideami geatnegahttimis. 21.12.2017 mearriduvui Alimusrievttis diseansa 4-1 vuolde ahte boazologu geahpedanmearrádus 75 eallái gusto. Keskitalos lei čoahkkín Sarain Kárášjogas 31.01.2018 oázžun dihtii dieđuid Sara árwoštallama birra viidáset prosessii ahte áigot go doalvut ášši riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaorgánaide. Sámediggi lea raporterena ášši birra ON Olmmošvuoigatvuođakomiteai dan oktavuodas go komitea áigu eksamineret Norgga ON sivila ja politihkalaš vuoigatvuođaid ON konvenšuvnna geatnegasvuođaid oktavuodas. Dat dáhpáhuvá Genevas 14.- 15.03.18. Sámediggerádis lea áigumuš deaiwadit ON Olmmošvuoigatvuođakomiteain ovdal dán gulaskuddama.

Alimusriekteášši Langesund-oktavuoda birra

28.11.2017 bođii Alimusrievtti duopmu áššis Romssa fylkagieldda ja Ráinná orohaga gaska. Ášši guoskkai mearrádussii Langesund-oktavuoda birra ahte dat ii leat gustovaš danne go ii leat dahkkojuvwon váikkuhaniskančielggadus. Alimusrievtti eanetlohku ii dahkan loahpalaš oainnu dan birra ahte dárbašuvui go váikkuhaniskančielggadus daláš njuolggadusaid mielde danne go vejolaš boasttuvuođas dattetge ii livčče lean mearkkašupmi gielddastivrra dahkan mearrádusaide. Sámediggerádis lea manjra leamaš čoahkkín Ráidná orohagain, ja lea raporterena ášši birra ON Olmmošvuoigatvuođakomiteai.

Staare 2018

Presideanta Aili Keskitalo doalai dearvuodasáhkavuoru Staare 2018 almmolaš rahpamis Sámi álbmotbeaivi. Nu dahke maiddái eará sámedikkiid presideanttat, ON álgoálbmogiid vuoigatvuođaid erenoamášdieđiheaddji ja Ruota kulturministtar. Staare 2018 lei vuosttaš sámi riikkačoahkkima Ruota bealde mii dollojuvui Staares, 100 jagi áwudeapmi. Presideanta Aili Keskitalo searwai maiddái Ruota beale sámedikki dievasčoahkkima rahpandilálašvhtii.

9.2 Sámi ovtasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobeaide ja stáhtarájáid rastá.

Norgga-Ruota boazoguhtonkonvenšuvdna

Presideanta Aili Keskitalo searwai čoahkkimii Ruota beale Sámedikkiin, Ruota Sámiid Riikkaserwiin, Renägarförbundet serwiin ja Norgga Boazosámiid Riikkaserwiin Oslos 30.01.2018, Norgga-Ruota

boazoguohtunkonvenšuvnna ratifiserenbarggu ovdáneami birra. Bealit sohpe ahte bivdit stáhtaid váldit álgaga oktasaš čoahkkimii ja čilget barggu ovdáneami birra.

Presideanttat deaiwadedje maiddái sámi belliiguin Staares 07.02.2018, ja sohpe bisuhit dán sávaldaga ja ahte Ruota beale Sámediggi gaskkusta dán viidáseappot Ruota ráđđehussii.

Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivračoahkkimat

Áigodagas leat dollojuwon njeallje stivračoahkkima. Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR-S) lea addán oktasaš prinsihpalaš cealkámuša mii guoská čađahaniskamii ruovdemáđija oktavuodas Suoma ja Norgga gaskka. Suoma Johtalusministtar ja Norgga Johtalusministtar leaba soahpan čađahit čađahaniskama ruovdemáđija oktavuodas Suoma ja Norgga gaskka. Sámi Parlamentáralaš Ráđđi bivdá Suoma ja Norgga ráđđehusaid fuolahit ahte sámedikkiide dán guovtti riikkas addojuwojit ollislaš dieđut ja ollásit servet ja konsulterejuwojit plánejuwon čađahaniskamis ruovdemáđija oktavuodas Suoma ja Norgga gaskka. Sámi Parlamentáralaš Ráđđi bivdá ahte Suoma ja Norgga ráđđehusat váikkuhit dan ahte čađahuwo oktiordnejuvwon proseassa Suoma ja Norgga sámedikkiiguin.

Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivra lea dorjon Sámiráđi sávaldaga ja lea nomineren Runar M. Balto ártkalaš guovllu evttohassan álgoálbmogiid joavkku oktasaš sáhkajođiheaddjin beliid konferánssas (COP) Ovtastuvvan našuvnnaid dálkkádatrivdamii guoski soahpamuša (UNFCCC) vuolde.

Sámi Parlamentáralaš Ráđđi lea ovtas Sámiráđiin sádden reiwe Disney-fitnodahkii dan birra movt fitnodat geavaha sámi kultuvrra iežas vuovdaleamis. Ášši lea vuosttaš gearddi meannuduvvon Sámi Parlamentáralaš Ráđi dievasčoahkkimis 22.09.2016 ja stivra lea ožžon bargun bargat áššiin viidáseappot.

Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivra lea addán cealkámuša bargui Dawiriikkalaš sámekonvenšuvnnain. Šiehtaduwon evttohus Dawiriikkalaš sámekonvenšuvnnas lea sámedikkiin meannuduvvomin. Stáhtaráđit eai sáhte vuolláičállit konvenšuvdnaevttohusa ja bargat viidáseappot ratifiseremiin ovdal go buot golbma sámedikki lea miehtan evttohussii. Sámi Parlamentáralaš Ráđi stivra mearridii áššis SPR s30/2017 earret eará ná: «*Samisk parlamentarisk råd ønsker å få foretatt noen svært få, men for oss likevel viktige endringer av forslaget til konvensjonstekst*». Cealkámuš lea ovdiduvvon guoskevaš riikkaid eiseválddiide.

Sámi Parlamentáralaš Ráđi Sámedikki delegašuvdna (SPR-N)

Sámi Parlamentáralaš Ráđi Sámedikki delegašuvdna (SPR-N) lea 15.01.2018 välljen ođđa lahtuid álgoálbmogiid bargojovkui (WGIP), Ráđđehusa Eurohpa politihkalaš forumii ja Sámi Parlamentáralaš Ráđđái ja Sámiráđi oktasaš orgánii sámi nationála symbolaid hálddašeamis ja ovddideamis.

Piera Heaika Muotka lea välljejuvwon WGIP fásta lahttun, ja Inger Eline Eriksen Fjellgren fas várrelahttun. Bjørn Thomas Áhrén lea välljejuvwon oktasaš orgánii sámi nationála symbolaid hálddašeami ja ovddideami birra fásta lahttun ja Ann Karin Kvermmo fas várrelahttun. Ronny Wilhelmsen ja Cecilie Hansen leaba välljejuvwon fásta lahttun Eurohpápolitihkalaš forumii. Elisabeth

Erke ja Runar M. Balto leaba várrelahtut.

9.3 Dawiguovllut

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan dawin ássi álbmogiidda.

Barents birasgáhttenministariid čoaħkin Čáhcesullos

Sámediggeráđđi lea doallan rahpansáhkavuoru 13. Barents birasgáhttenministariid čoaħkkimis Čáhcesullos 29.11.2017. Norga guđii iežas ovdagotti Ruttii. Sáhkavuorus problematiserii Sámediggeráđđi ođđa ruovdemáđija plánaid birra Suomas Sámi čađa Norgga riddui.

Nobela ráfibálkkašupmi

Presideanta Aili Keskitalo ovddastii Sámedikki Nobela 2017 ráfibálkkašumi juohkimis, maid oáččui atomavearjjuid vuostálastima riikkaidgaskasaš kampánja (ICAN). Dan oktavuodas searvai presideanta Aili Keskitalo Nobela ráfibálkkašumi foruma panelai 10.- 13.12.2017, mas lei fágaidgaskasaš ságastallan ja reflekšuvdna álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra sosiála vuoiggalašvuođa ja birasgáhttema oktavuodas, čadnojuwon oktii riikkaidgaskasaš ráfi ja sihkarvuođa deatalašvuhtii.

Davvinnorgga ráđđi

Sámediggeráđđi muitalii Sámedikki riikkaidgaskasaš barggu birra dan viiddiduvvon Davvinnorgga ráđi čoaħkkimis Romssas 10.01.2018. Váldofokus lei Barentsguovllu kulturovttasbargui, ja álgoálbmogiid rollaide Árktalaš ráđis.

9.4 Álgoálbmogiid vuoigatvuođat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggastus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Den Norske Bank (DNB)

Presideanta Aili Keskitalo deaivadii DNB konsearnajodiheddjiiguin 17.01.2018 guorahallan dihtii ahte áigu go bánku rievdatit etihkalaš njuolggadusaid ja servodatovddas vástádusa, ja ságastallat maid bánku áigu dahkat oljohoccejohtasa barggu ektui Dakota Access Pipeline (DAPL) guovllus. DNB lea heaittihan dan nággovuloš loana mii manai njuolga DAPL:ii, ja lea árwoštallan dálá loatnašiehtadusa áigodaga fitnodagaide mat huksejdedje bohcejohtasa. Dasto čilgii presideanta Aili Keskitalo ahte man

lágan huksenprošeavttaid Sámis Sámediggi lea vuostá, danne go dat rihkkot sámi woigatvuodaid.

Riikkaidgaskasaš áššedovdičoahkkin ceavzilis ovdáneami birra

Politiikalaš ráđdeaddi Eirik Larsen searwai riikkaidgaskasaš áššedovdijoaavkku čoahkkimii ceavzilis ovdáneami birra álgoálbmogiid guovluin. Čoahkkin dollojuvui ON olis, ja dat lei New York:s 23.-25.01.2018. Čoahkkimis fokuserii Larsen ovdamearkkaid Sámis gos árbevirolaš ealáhusaid ja sámiid eallinlábbi áitet dálkkádatrievdamat, areálageavaheapmi ja stáhta hálddašanreguleremat. Sihke boazodoallu ja luossabivdu namahuwojedje erenoamážit. Ráhkaduwo čoahkkinraporta gosa ledje čoagganan 13 áššedovdi, lassin ON golmma álgoálbmotmekanisemma ovdasteddjiide.

9.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan woigatvuodaiquin ja vejolašvuodaiquin buohkaide.

1.

Sámediggeráđđi searwai skábmamánus ON nissonkomitea Norgga gulaskuddamii. Sámedikki álgaga mielde, ovttaráđiid earret eará Dásseárvu- ja vealahanáittardeddiin ja Norgga nationála olmmošwoigatvuodaid ásahusain, lea Norga ožžon ráwagiid komiteas ahte ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Dát lea čuowuluvvon oktii jahkebealis čoahkkimis Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain ja reiwiin Mánáid- ja dásseárvodepartementii.

Sámediggi lágidii ovttasbargguin Utsattmann joavkkuin fágabeaivvi 14.11.2017 seksuála vearddaguid birra gánddaid ja dievduid vuostá.

Sámediggi searwai seminárii «Gal mii birget/Nog klarar vi oss» daid sámiid eallineavttuid birra geain leat doaibmahehttehusat Álttás 09.11.2017. Doppe ovddiduvvui raporta «Kartlegging av levekårene til personer med utviklingshemming i samiske områder om levekår for samer med funksjonsnedsettelse» UiT suodjalandikšunossodaga bokte.

Divttasvuonaášši

Sámediggeráđđi lea čoahkkimis mii dollo oktii jahkebealis Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain 12.12.2017 váldán ovdan fuolastumiid Divttasvuona servodagas Divttasvuona ášši oktawuodas. Sámedikki bargu Divttasvuona áššis lea bajimus dásis, muhto Sámediggái lea deatalaš ahte Divttasvuona servodat ferte oazžut relevánta ja dohkálaš veahki meannudit dán nationála roasu. Buohkat geaidda guoská ferte sihkarastojuwot fágalaš veahki sámi kultur- ja giellagelbbolašvuodain. Ferte bargat mángga dásis ja servodatsurggiin Divttasvuonas guhkkit áiggi badjel váikkuhan dihtii posiitiiva ahtanuššama.

Sámediggeráđđi lei maiddái mielde nuoraidčoahkkimis maid Árran julevsáme guovdasj lágidii 13.12.2017 Ájluovttas. Dasa lassin lea Sámediggeráđđi buktán cealkámuša stivrenjovkui ja čuowolanprográmma Jasska - trygg prošeaktajodiheddjái, čoahkkimis Oslos maid Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lágidii 26.01.2018. Sámediggeráđđi deattuhii man deatalaš lea ahte prošeakta goziha momeanttaid mat ovddiduvvojedje čoahkkimis, mii dollojuvo oktii jahkebealis, ja válddii ovdan man deatalaš lea hukset luohhtámuša buot osiin oasse-prošeavttain.

Duohtavuođakommišuvdna

Presideanta Aili Keskitalo ja Sámediggeráđđi serve 15.12.2017 čoahkkimii Sturoradikki presideantagottiin Duohtavuođakommišuvdna nammadeami birra. Čoahkkimis ledje mielde maiddái kveana organisašuvnnaid ovddasteaddjit. Čoahkkimis bivddii Sámediggi áiggi vai sáhtta viežžat cealkámuša mandáhtii sámi servodagas. Danne áigu Sámediggi čađahit rabas čoahkkimiid Sámis ja viežžat ráwagiid Duohtavuođakommišuvdna mandáhtii. Cealkámušat mandáhtii meannuduvvojit Sámedikki dievasčoahkkimis giđđasešuvnnas. Vurdojuvo ahte Duohtavuođakommišuvdna nammaduvo ovdal go jahki 2018 lea nohkan. Norgga ártalaš universitehta UiT olis lea Sámediggeráđđi searvan paneladebáhttii 05.02.2018, Duohtavuođakommišuvdna birra mii lágiduvui Romssas sámi vahku oktavuodas.

10 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttomearri:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

1.

Ovttasbargošiehtadusat hálddašanguovllu gielddaiguin

Ovttasbargošiehtadusat gielddaiguin eai gusto šat. Danne lea Sámediggi ráhkadišgoahtán gaskaboddosaš šiehtadusaid gielddaiguin. Dát šiehtadusat galget doaibmat dassázii go ođđa gielldakategorijat ja ruhtadanmállet leat sajis. Dasto ráhkaduvojit ođđa šiehtadusat kategorijaeavttuid ja ruhtadanmálle vuodul.

Ovttasbargošiehtadusat hálddašanguovllu fylkkagielddaiguin

Sámediggeráđdis lea leamaš čoahkkinn Finnmárkku fylkkagielddain. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagielda leat soahpan ođasmahttit dálá šiehtadusa. Šiehtadus galgá bistit 2020 rádjai, dassázii go Romssa fylkkasuohkan ja Finnmárkku fylkkagielda ovttaštahttojuvojit. Sámediggeráđid ja Romssa fylkkasuohkanis lea leamaš politihkalaš čoahkkinn skábmamánus 2017, mas fáddán lei ovttasbargošiehtadusa ođasmahttin. Sohppojuvui ahte Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan barget viidáset šiehtadusa ráhkademiiin.

Sámediggi ja Norlándda fylkkasuohkan barget šiehtadusa hábmemiin. Sámediggeráđdis lea leamaš čoahkkinn Trøndelága fylkkasuohkaniin. Fáddán lei ovttasbargošiehtadusa ráhkadeapmi mii galgá

ovdánahttit sámi áššiid. Sohppojuvvui ahte bargat viidáseappot šiehtadusain dán jagi mielde. Plána mielde galgá šiehtadus gustogoahhtit 01.01.2019.

Sámedikki ovttasbargu gávpotgielddaiguin

Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadusat gávpotgielddaiguin Oslo, Bådåddjo ja Romsa. Dán ovttasbargus guorahallet bealit jeavddalaččat áigequovdilis gielddalaš sámi áššiid.

Bådåddjo suohkan:

Sámediggeráđi ja Bådåddjo suohkana gaskka lea čađahuwon politihkalaš čoahkkin juovlamánus 2017. Bealit lea soahpan ahte ovttasbargošiehtadus lea buorre váikkuhangaskaoapmi, man oktavuodas ollu konkreta áššit leat čuowoluvvon. Daid gaskkas sáhttit namuhit sámi giellaguovddáža ásaheami Stormen báikkis ja galggašii go Sámediggi searvat Bådåddjo gieldda ohcamii šaddamis Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024:s. Sámediggeráđi galgá árvoštallat dán manjimuš čuoggá lagabuidda boahhte čoahkkimii Bådåddjo suohkaniin.

Romssa suohkan:

Sámediggeráđi ja Romssa suohkana sátnejođiheaddji gaskka lea dollojuwon politihkalaš čoahkkin ođđajagimánus 2018. Sámediggi ja Romssa suohkan leat soahpan ahte šiehtadus áigequovdilastojuvvo ja ođasmahttojuvo. Áigumuššan lea ahte ođđa šiehtadus wolláičállojuvvo Sámedikki dievasčoahkkimis čakčamánus 2018.

Oslo gielda:

Sámediggi ja Oslo gielda leat soahpan ovttasbargočoahkkima doallat njukčamánus/cuonjománus.

Áltta suohkan:

Sámediggeráđis ii leat ovttasbargošiehtadus Áltta suohkaniin. Sámediggeráđi ja Áltta sátnejođiheaddji gaskka lea čađahuwon politihkalaš čoahkkin Álttas 27.11.2017. Čájeha ahte bealit háliidit šiehtadusa, ja galget gávdnat veaháš konkreta čuoggáid šiehtadussii. Plána mielde galgá ovttasbargoplána evttohus meannuduvvot ovdal geasi.

Ovttasbargošiehtadus Davvi Dearvašvuolta RHF ja Sámedikki gaskka

Sámediggi ja Davvi Dearvašvuolta RHF sohpe 2017:s ráhkadit ovttasbargošiehtadusa. Davvi Dearvašvuolta RHF lea Nationála Dearvašvuolta- ja buohcciviessoplánas ožžon delegerejuvvot ovddasvástádusa dearvašvuolta bálvalusaid láchimis sámi álbmoga várás. Ovttasbargošiehtadus Davvi Dearvašvuolta RHF ja Sámedikki gaskka galgá ovdánahttit spesialistadearvašvuodabálvalusa mii sihkkarastá sámi álbmogii vuoigatvuoda oažžut ovtaárvošaš dearvašvuodabálvalusaid. Dasto galgá ovttasbargošiehtadus maddái váikkuhit ahte bealit sáhttet ovdal iešguđege hástalusaid ja áššečuolmmaid mat válddahit spesialistadearvašvuodabálvalusaid sámi álbmoga várás. Ovttasbargošiehtadus galgá maddái ovdánahttit Sámedikki diehtujuohkima ja váikkuhanfámu spesialistadearvašvuodabálvalusaid ovddideamis.

Ovttasbargošiehtadus Innovašuvdna Norga ja Sámedikki gaskka

Sámediggi ja Innovašuvdna Norga lea bargan ovdan ovtasbargošiehtadusa. Sámediggi lea bovdén Innovašuvdna Norgga Sámediggái Kárašjohkii vuolláičállit šiehtadusa njukčamánu ja vuordá sis vástádusa.

10.2 Regionála ja báikkálaš ovtasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomeari:

- Árjjalaš ja ulbmildidolaš ovtasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvra, giela ja servodateallima.

1.

Guovloodastus

Guovloodastusa áššedovdilávdegoddi maid Giela- ja ođasmahttindepartemeanta lea nammadan giđđat 2017 ávžžuhanmearrádusa vuodul Stuorradikkis giđđat 2016. Sámediggi lea nammadan ovddasteaddji lávdegotti referánsajovkui. Referánsajoavkkus lea leamaš čoahkkin lávdegottiin. Sámediggeráđis lei čoahkkin lávdegotti jođiheddjiin ja ovtain lahtuin 20.12.2017 oainnusmahttin dihtii sámi beroštumiid barggus. Lávdegottis lea leamaš mandáhtan árvoštallat eanet doaimmaid ja ovddasvástádusa sirdimis stáhtas ođđa fylkkagielddaide, mas fuomášupmi manná ovddasvástádusa, doaimmaid ja váttdi ektui fylkkagieldda servodatovddidanrolla wulde. Lávdegoddi ovddidii raporttas 01.02.2018.

Gielaodastus

Sámediggeráđi lea buktán cealkámuša dan birra gokko Divtasvuona suohkan galgá juhkkajuwot. Ášši lea dál gulaskuddamis, ovdal go konsulterejuwvo Sámedikkiin ja loahpalaš mearrádus dahkko.

11 Ođđa áššiid almmuheapmi – čuovvoleapmi

Sámediggeráđi čuovvoleapmi ođđa áššiin, mat leat diedihuwon dievasčoahkkimis áššis 48/17.

Boazoguohtun váttisvuodát Porsáŋggus

Árja bivdá sámediggeráđi álggahit doaimbajuid maiguin sihkkarastit ahte bohccot eai guođo Porsáŋggu sulluin. Sámediggeráđi registrere ahte leat leamaš hástalusat go bohccot leat bohtán guovluide mat leat ráfáidahttojuwvon boazoguohtumis earret eará Oldereidneset, Bringneshalvøya ja Stuorrajátkkis. Árja bivdá sámediggeráđi álggahit doaimbajuid sihkkarastin dihtii ahte bohccot eai guođo Porsáŋggu sulluin. Sámedikkis dattetge ii leat makkárga váldi álggahit dán lágan doaimbajuid. Dákkár váldi lea fylkkamánnis. Finnmárkku fylkkamánni lea dáhtton badjeolbmuid

vuojehit bohccuid eret Stuurrajátkkis, ja dat dahkkojuvui 2017:s nugo fylkkamánni diehtá.

Árja bivdá maiddá Sámediggeráđi doallat čoahkkima báikegotti olbmuiguin, boanddaiguin ja boazodolliiguin gos sáhttet gulahallat ja gávdnat čovdosiid. Fylkkamánni dieđuid mielde doalai Porsáŋggu gielda dákkár čoahkkima golggotmánus 2017 masa boazodoallu, sávzaealáhus, gilisearvi, gielda ja Fylkkamánnái serve. Bealit bukte oainnuset áššái. Sámediggeráđi mielas ii leat dárbu doallat ođđa čoahkkima, ja dat vuodustuvvo dainna ahte Sámedikkis ii leat váldi álggahit doaimbajuid mat namuhuvvojit Árja evttohusas. Sámediggeráđi oaidná dattetge ahte lea deatalaš bisuhit mearrasámi servodaga, ja oaidná árwu resurssaid ceavzilis geavaheamis maid báikegotti olbmot ja boazodoallu geavahit.

Giellabargu Lofuohtas ja Viestterállásis

Sámedikki árras Ronny Wilhelmsen ávžžuha Sámedikki váldit oktavođa Evenášši (Várdobáiki) giellaguovddážiin dainna ulbmilin ahte oazžut sámi giella ja kulturkantuvrra Viestterálas/Lufuohtta guvui, nu ahte kantuvrra sáhtta ásahuwot 2019:s.

Sámediggi váldá oktavođa sámi birrasiiguin Ofohtas ja Viestterállásis, ja Várdobáiki sámi guovddážiin Evenáššis dainna ulbmilin ahte čielggadit dárbbu nugo lea ovdan boahtán, movt ovdánahttit gielladoaimbajuid Lofuohtas/Viestterállásis ja mas lea buoremus ávki álbmogii.

Doaimbavádjit sápmelaččat

Doaimbavádjit sápmelaččat lea rašis joavku ja unnitlohku unnitlogus. Sámedikki árras Sandra Márjá West háliida ahte Sámediggi álggášii bidjat stuorát fokusa dán joavkku dárbut.

Sámediggi lea searvan raporttaid almmuheapmái ja sámediggeráđi searwai seminárii doaimbavádjit sámiid eallineavttuid birra guowmánus.

Gávpotpolitihkalaš doaimbaplána

Sámedikki árras Ann Elise Finbog evttoha ahte álggahuvvo doaimbaplána ráhkadeapmi gávpogiid ja stuorát čoahkkebáikkiid várás.

Sámediggeráđi áigu nannet ovtasbargošiehtadusaid fylkkaiguin, gielddaiguin ja gávpotgielddaiguin. Sámediggeráđi áigu ovddidit dievasčoahkkimii čakčat oktasaš ášši ovtasbargošiehtadusaid birra. Dasto lea Sámediggi dievasčoahkkináššis SD 052/17 mearridan ođđa gieldakategoriijaid. Das lea mearriduvvon ođđa kategoriija gávpotgielddat. Váldofokus dán gávpotgielddain galgá leat sámi mánáidgárddiid, oahpahusa sámeielas ja sámegillii láchin, rávisolbmuidoahpahus ja giellaarenaid ovddideapmi ovta dahje máŋgga sámeielas.

Gáibádus čielggadusa ja buohcciviesu birra

Sámedikki árras Toril Bakken Kåven háliida ahte Sámediggi jođáneamos lági mielde doarju akšuvnna buoret buohcciviesobálvalusaid ektui álbmogii Álttás ja Guovdageainnus, ja ahte Sámediggi ferte bivdit dearwašvuodaministara Høye konsultašuvnnaid ášši birra.

Sámediggeráđđi lea dan oktavuodas go Stuorradiggi lea meannudan ovdastusevttohusa buohccivessostruktuvrra birra Oarje-Finnmárkkus, sádden reive Stuorradiggái. Reives čujuha sámediggeráđđi earret eará ahte stuorra osiin gielddain sámi hálddašanguovllus leat mealgat guhkit gaskkat buohccivesso-fálaldahkii mas lea ollesárvosas riegádahtinfálaldat, go eará ássiin. Dasto čujuha Sámediggeráđđi ahte ollu sámi gielddain lea guhkes mátki buohccivissui iige leat girdišillju. Sámediggeráđđi oaiwilda ahte ollu sámi pasieanttaide go lea guhkes gaska buohccivissui, ja šaddet geavahit guhkes áiggi ovdal go ollejit buohccivissui, lea dat áitta pasieantasihkarvuhtii. Dán vuodul bivdá Sámediggeráđđi stuorradiggejoavkkuid doarjut Kjenseth, Breivik, Skei Grande ja Grimstad ovdastusevttohusa buohccivessostruktuvrra birra Oarje-Finnmárkkus.

Vuoigatvuohta oazžut oahpu mángga sámegielas

Sámi servodagas lea eanet ja eanet dábalaš ahte sámi mánáin ja nuorain lea oktavuohtha mángga sámi guvlui, ja muhtumiin lea oktavuohtha maiddá mángga sámegillii. Oahpahušlága vuodul ii leat dál ovtasge vuoigatvuohta oazžut oahpahuša mángga sámegielas, ja danne ii leat skulmaeaiggádis geatnegasvuohta fállat oahppái oahpahuša sámegielas jos oahppi juo oazžu oahpahuša eará sámegielas. Ollu oktavuodain čovdojuvvo dat nu ahte skulmaeaiggát fállá oahppái oahpahuša mángga sámegielas, vaikko ii leatge geatnegahttojuvwon dahkat dan. Muhto geawá maiddá nu ahte skulmaeaiggát ii fála oahpahuša mángga sámegielas. Sámedikki áirras Piera Heaika Muotka háliida ahte Sámediggi čuowolivččii barggus viidáseappot NAC 2016:18 Váibmogiella ektui, dan oktavuodas go oahpahušláhka lea ođasmahttojuvwonin ja čoahkkimiin ráđdehusain ja stuorradikkiin.

Sámediggi lea váldán ovdan dán áššečuolmma čoahkkimiin Máhtodepartemeanttain ollu jagiid, ja čuowula ášši. Sámediggeráđđi áigu váldit ovdan ášši maiddá čoahkkimis Oahpahušláhkalávdegottiiin cuoŋománus ja NAC 2016:18 Váibmogiella čuowoleami oktavuodas.

Buoridit riikageainnu 92 gaskkal Kárášjoga ja Gievdneguoikka

Riikageaidnu 92 Kárášjoga ja Guovdageainnu gaskka lea okta Finnmarkku váldogeainnuin. Dat ii leat dattetge diwojuvwon ja heivehuvwon dáláš atnui. Sámedikki áirras Mathis Nilsen Eira bivdá ahte Sámediggeráđđi čuowola ášši viidáseappot.

Doaimbaplána ektui Nationála fievrridanplána várás lea álggahuvwon kárten namuhuvwon geainnus. Bádáddjo Regiovdnakantuvrra geaidno- ja fievrridanossodagas barget namuhuvwon geainnu analyseremiin ja kártemiin, ja erenoamážit geahčadit hástalusaid lossa trailertrafihka ektui. Seamma dahket geainnu E 45 ektui (ovddeš Riikageaidnu 93) Álttás gitta Suoma rádjái gaskka ektui, Guovdageainnu čađa. Dát analyša- ja kártenbargu galgá čađahuwot áigodagas 2018-2019, ja dalle dahkkojuwojit maiddá gollomeroštallan doaimbajibjut. Dáid dieđuid leat viežžan Finnmarkku fylkka Johtalusossodagas.

Sámedikki dievasčoahkkinn - 002/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 07.03.2018 dii. 10.00.

Jienasteapmi

Dán áššis ii jienastuwon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Aili Keskitalo, áššejođiheaddji	Nora Marie Bransfjell
		Ellinor Marita Jáma
	Aili Keskitalo	
2	Runar Mymes Balto	
3	John Kappfjell	Mikkel Eskil Mikkelsen
	John Kappfjell	
4	Kåre Olli	
5	Kjellrun Wilhelmsen	Aili Keskitalo
		Piera Heaika Muotka
		Runar Mymes Balto
	Kjellrun Wilhelmsen	
6	Per Mathis Oskal	Aili Keskitalo
	Per Mathis Oskal	
7	Ellinor Marita Jáma	John Kappfjell
	Ellinor Marita Jáma	
8	Celine Boyne Lamo	
9	Karen Anette Anti	
10	Anders Somby jr.	Runar Mymes Balto
		John Kappfjell
		Nora Marie Bransfjell
	Anders Somby jr.	
11	Mathis Nilsen Eira	Silje Karine Muotka
	Mathis Nilsen Eira	
12	Synnøve Søndergaard	Piera Heaika Muotka
	Synnøve Søndergaard	
13	Inger Eline Eriksen Fjellgren	Silje Karine Muotka
		Anders Somby jr.
		Tor H. Mikkola
	Inger Eline Eriksen Fjellgren	
14	Sandra Márjá West	Kåre Olli
		Inger Eline Eriksen Fjellgren
	Sandra Márjá West	
15	Arild Pettersen Inga	Kjellrun Wilhelmsen
	Arild Pettersen Inga	
16	Tor H. Mikkola	Piera Heaika Muotka
		Mikkel Eskil Mikkelsen
	Tor H. Mikkola	
17	Anne Henriette Reinås Nilut	
18	Mikkel Eskil Mikkelsen	
19	Lars Peder Dunfjeld	
20	Kåre Olli	
21	Berit Marie P. E. Eira	
22	Maren Benedicte Storslett	
23	Silje Karine Muotka	
24	Henrik Olsen	

25	Niko Valkeapää	
	Aili Keskitalo, áššejođiheadđji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi váldá Sámediggeráđi doaimadieđáhusa dán doaimaáigodagas diehtun.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 07.03.2018 dii. 15.55

Ášši 003/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Ođđa áššiid dieđiheapmi

	Aššennr. 18/1021
--	---------------------

- Evttohus 1: Áirras Kjellrun Wilhelmsen, Nordkalottfolket
Čájjet solidaritehta duohtavuođa- ja seanadankommišuvdnabarggus

- Evttohus 2: Áirras Runar Mynes Balto, NSR
Ortnet mii movttiidahtta loktet gelbbolašvuođa smávít sámegeielain

- Evttohus 3: Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat
Vuoigatvuođat dásseárvosaš ealgabivdui Finnmárkkus

- Evttohus 4: Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat
Olles riika oktan válgabiiren sámediggeválggaide

- Evttohus 5: Áirras Sandra Márjá West, NSR
#SápmiMaid

- Evttohus 6: Áirras Ann-Elise Finbog, SaB ja Árja
Seksuála loavkašuhhtimat ja #meetoo

- Evttohus 7: Áirras Cecilie Hansen, Guovddášbellodat
Ođđa boraspirepolitihkka

- Evttohus 8: Áirras Nora Marie Bransfjell, NSR
St. Olav Hospitála pasieanttaide sámi gulahallanolmmoš

- Evttohus 9: Áirras Inger Eline Eriksen Fjellgren, Árja
Buhtadusa internahtamánáide ja skuvlahismánáide

- Evttohus 10: Áirras Márjá-Liissá Partapuoli, NSR
Sámedikkiluohiti álggaheapmái ja jienasteapmái

Sámedikki dievasčoahkkin - 003/18

Evttohus 1: Čájet solidaritehta duohtavuoda- ja seanadankommišuvdnabarggus

Kjellrun Wilhelmsen

Dáid beivviid lágiduwojit álbmotčoahkkimat miehtá riika main bivdet sápmelaččaid ja kvenaid buktit cealkámušaid mandáhttii mii duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna mandáhtta sápmelaččaid ja kvenaid vuostá galgá leat.

Álbmotčoahkkimiid sámi diliid birra lágida Sámediggi, ja Norske Kveners forbund (Norgga Kvenaid searvi) lágida čoahkkimiid mas kvenat bivdojit buktit cealkámušaid.

Kvenaorganisašuvdna lea ohcan Stueradikki presideantagottis ekonomalaš doarjaga lágidit álbmotčoahkkimiid, muhto ii leat ožžon juolluduwoat doarjaga.

Álbmotčoahkkimat leat dehálaš ovdabarggut kommišuvdnabargui. Dan suktii go Sámedikkis lea mánga čuođi miljovna bušeahtta ja sáhtá gokčat goluid iežas bušeahtta bokte, de lea kvenaidserviin hui unnán ruhta. Dákkár eahpegovtolaš vuolggasadii ii leat ovtadássásaš vuolggasadii. Sámediggi sáhtá danin šaddat deháleamos premissadahkki, ja kvenaidorganisašuvnna ožžot eanet vuollásaš rolla. Sámedikkis lea stuora bušeahtta, 458 miljovna jahkásaččat ja vállje geavahit oasi das ovdabargguide, go fas kvenat dál čadahit čoahkkimiid maid eai oáččo gokčojuwoat. Dát lea árwohis dili.

Sámediggi berre čájehit solidaritehta kvenaid ektui, ja doarjut sin ruđalaččat. Dát lea stáhta ovddasvástádus, muhto go stáhta ii váldde dan ovddasvástádusa, de lea maid sámedikki beroštumis ahte šaddá ovtadássásaš meannudeapmi goappašiid álbmogiin. Dalle čájeha Sámediggi dehálašvuoda das ahte kommišuvdnabargu oázžu ovttaárvosaš vuolggasadii sihke sápmelaččaid ja kvenaid ektui, ja buot bealit dáruiduhttimis bohtet oidnosii. Muiet, ahte oallugat mis sápmelaččain leat maid kvenat ja ollu kvenat leat maid sápmelaččat. Sámediggi doarju dávjá álgoálbmogiid miehtá máilmmi, dál livččii maid áigi dasa ahte mii veahkehit ránnjaid ja doaimmat buorre verdden.

Evttohus 2: Ortnet mii movttiidahtá loktet gelbbolašvuoda smávit sámegielain

Runar Myrnes Balto

NSR sámediggejoavku bivdá Sámediggeráđi ráhkkanahttit doarjjaortnega ásaheami mii movttiidahtá loktet gelbbolašvuoda “smávit” sámegielain main leat unnán giellageavaheaddjit. Dain gielain leat earenoamáš hástalusat go guoská olmmošaš resurssaide, go lea oalle unna giellajoavkoš man sáhtá mobiliseret gielladoaimmaide. Danne lea dárbu earenoamáš doaimmaide movttiidahttit sámi nuoraid válljet bargat giellabargguiguin.

Rašes dili lei duogázin go ásaheide earenoamáš ruhtadoarjaga nuortalaš-, lulli-, julev- ja márkosámi gielladoaimmaide, man hálddašeami Sámediggi válddi badjelasas 2018:s. Hálddašeami mielde čuovui 3,2 miljon ruvno mii galgá adnot sámi minoritehtagielaid ja suopmaniid gáhttemii.

Áššis 27/17 Stipeanda alit ohppui ja 2018 bušeahtta bokte lea Sámediggi sirdán stipeandadoarjaga oahpaheaddjiohppui, oázžundihte jođánit sadjai beaktilis ortnega mii sihkarastá sámegieloahpaheddjiid oahpu gazzama. Heajut bealli dan sirdimis lea ahte smávit gielat šaddet rašibut dillái go studeanttat geat gazzet giellaoahpu eai oáččo movttiidahttin stipeandda.

Smávit gielaide leat dát dili hástalus danne go dávjá leat dat seamma resursaolbmot geat sihke gazzet giellaoahpu ja dan bokte ovddidit giela, geat maid leat stuorámuš rekruterenjoavku sámegieloahpaheaddji bargui. Danne oaiwilda NSR sámediggejoavku ahte berre ásaheide sierra ohcanuđot ortnega smávit gielaide gelbbolašvuodaloktema várás mas vuoruhit fállat movttiidahttin stipeandda.

NSR sámediggejoavku bivdá ráđi čadahit ovdabarggu dakkár ortnegii ja buktit ávalusa Sámedikki dievasčoahkkimii.

Evttohus 3: Vuoigatvuodát dásseárvosaš ealgabivdui Finnmárkkus

Arthur Tørfoss

Manne sii geat eai oro Finnmárkkus, sáhte ocat ealgabivdinlobi Finnmárkkus? Dát lea áigegeuvdilis vealaheapmi mii guoská buot ealgabivdiide geat orrot olggobealde Finnmárkku. Dohkkeha go Sámediggi dán vuogi, ahte bivdit Norggas vealahuvvojit ja ahte sidjiide lea eará meannudanvuohki? Dát lea balddihahtti ja váidalahtti.

Vuoigatvuođat ealgabivdui olbmuid geat orrot olggobealde Finnmárkku fylkka bivdit Finnmárkkuopmodaga eatnamiin lea ollu gerddiid váldon meannudeapmái Sámedikkis. Sámedikki mielas lea vealaheapmi ja eahpegovttolaš ahte norgalaččain geat orrot olggobealde fylkka eai leat seamma vuoigatvuođat go sis geat orrot siskkobealde fylkka.

Jagi 2020:s go Finnmárku ja Romsa šattaba okta fylkan, de lea dát vealaheapmi vel váddásit dohkkehit.

1. Danin áigu Sámediggi sihtat dievasčoahkkinnáirasa mii lea Finnmárkkuopmodat-stivrra áirras váldit dán meannudeapmái Finnmárkkuopmodagas, dainna ulbmiliin ahte sihkkut eret dán sierralágan meannudanvuogi.

2. Dat árvaluvvo ahte Sámediggi addá mearkkašumi Romssa ja Finnmárkku oktasašlávdegoddái bargat dáiinna seamma áššečuolmmain.

Evttohus 4: Olles riika oktan válgabiiren sámediggeválggaide

Arthur Tørfoss

Ovddádusbellodat áigu bivdit Sámedikki ovddidit ášši rievdadit válgabiriid. Duogáš evttohussii lea go dálá váлгаortnet ii váikkuat dasa ahte jienasteddjiid jienat ožžot dan demokrátalaš váikkuheami mii bođášii jus buot jienat livčče ovtadássásaččat. Ovddádusbellodat oaidná deatalaš demokrátalaš prinsihppan dat ahte buot jienain lea okta árva.

Jus manimus válggain livččii dušše okta válgabiire, de livččii bellodagaid ovdasteapmi sámedikkis leamaš dákkár, dás sáhttet gal rehkenastinmeattáhusat: Bellodat Okta Válgabiire Dálá

Evttohus 5: #SápmiMaid

Sandra Márjá West

#MeeToo-fáddagiikor lea álggahan govda ja dehálaš digaštallama servodagas, mii lea čalmmustahtán mo seksuala loavkašuhhtimat lea struktuvrálaš váttisvuhtan servodagas mii čuohcá ollu olbmuid, beaiwálaččat, juohke sajis servodagas.

Mii diehtit ahte unohis dáhpáhusat leat min servodagas maid. Iskkadeapmi man NRK Sápmi lea čađahan čájeha ahte Sámedikki čoahkkimiin ja čoahkkimiid oktavuodas leat unnimusat logis vásihan seksuála loavkašuhhtimiid. Dákkár dilli ii leat dohkálaš, ii Sámedikkis ii ge muđui servodagas.

Sámedikkis lea stuorra ovddasfástádus Sámi servodagaid ovdaneapmái, ja jus galgat dan nákcet de fertet maid ortnega doallat iežamet goađis. Mihtun ferte leat ahte buohkain galgá buorre ja dorwolaš bargodilli, sihke politihkkáriin ja bargiin. Mis fertejit leat buorit bargovuogit mat dustejit unohis dáhpáhusaid, vai olmmoš dovda oadjebassan dieđihit seksuála loavkašuhhtimiid ja illástemiid.

Ođđa sámedikkeáigodagas lea vuogas ahte buot áirrasat besset čiekŋudit iežaset Sámedikki ehtálaš njuolggadusaide. Dievasčoahkkinjodihangoddi ferte maid árwoštallat leatgo min dálá njuolggadusat doarvái buori ja makkár osiid galggašii buoridit.

Sámediggi galggaši ovtasbargat eará ásašusain Sámis go lea mávssolaš gullat mo earát barget ja smihttet dákkár áššiin. Min njuolggadusat ja bargovuogit fertejit heivehuvvot Sámi servodahki ja kultuvri.

Evttohus 6: Seksuála loavkašuhhtimat ja #meetoo

Ann-Elise Finbog

Seksuála loavkašuttimat ja sávakeahtes seksuála fuomášupmi lea maid váttisvuohtan Sámis.

Muhtun jagiid áigi ođasmahtti Sámediggi iežas ehtalaš njuolggadusaid maŋjel go dievasčoahkkinjodihangoddi oaččui dieđu ahte ovttá áirasis ledje njávkkan bađa komiteačoahkkimis. Muhto Sámedikki áirasat eai diehtán manne meannudedje ehtalaš njuolggadusaid, ja seksuála loavkašuttimiid birra ii oaba šaddange ságastallan. Mii leat maid oaidnán ahte seksuála loavkašuttimat maid gewet sámi organisašuvnnain ja institušuvnnain.

Mii leat vásihan ahte dieđut seksuála loavkašuttimiid birra sámiid gaskkas mat leat boahtán ovdan mediain, eai váldo duođas ja čuowuluvvo, eai Sámedikkis, sámi organisašuvnnain ja bellodagain eaige sámi medias.

Ođđajagisártnis namuhii presideantta Keskitalo dušše daid seksuála illástemiid mat ilbme Divtasvuona ášši oktavuodas. Duohtavuohta lea ahte diet váttisvuohta guoská buot sámi álbmogii. Dutkan čájeha ahte 22% sámi nissonolbmui leat vásihan seksuálalaš givssideami, dan ektui go muđui 16% Norgga nissonolbmui.

Sámediggi ferte leat buorre ovdamearkan sámi servodahkii go guoská eastadan bargui ja guottuidnuppástuhttimii. Mii gáibidit ahte seksuála loavkašuttin šaddá áigevuodilain Sámedikki beaiwálaš politihkas. Sámediggi ferte geahččat iežas ehtalaš njuolggadusaid ja dieđihanvugiid.

Dieđihanáššiin leat dát dehálaččat:

- Historjá gullá dieđiheaddjái.
- Galget gávdnot dárkilis njuolggadusat voii dieđiheapmi šaddá álki sutnje gii lea loavkašuvvan.
- Dieđiheaddji galgá váldot duođas ja su dieđut eai galgga duššin dahkkot.
- Dieđiheaddji galgá oazžut dárbbaslaš veahki, sihke psyhkalaččat ja juridihkalaččat.
- Dieđiheaddji galgá beassat leat anonyman.
- Dilálašvuođat mat váruhuvojit leat ránggáštusáššit, galget álo váidot.

Evttohus 7: Ođđa boraspirepolitihkka

Cecilie Hansen

Dáinna vuoduin ovddiduvvo čuowovaš cealkámuš Sámedikki dievasčoahkkimii.

1. Sámediggi bivdá ráđđehusa čilget guovtte oasát áigumuša boraspirehálddašemiin, vai šattašii čielggasin ahte dás leat guokte ovtadássásaš áigumuša Stuorradikki ovdeš mearrádusa mielde.

2. Sámediggi dáhttu ráđđehusa evttohit earremihtuid stuorra boraspiriid ektui. Dan oktavuodas dáhttu ráđđehusa guođit geavahusa mas earremihtuid mearridit intervállain, ja lassin dasa eaktudit ahte dálá guohtunealáhus galgá bisuhuvot.

3. Sámediggi dáhttu ráđđehusa rievdatit boraspireláhkaásahusa nu ahte boraspirelávdegottit ožžot duohta ovddasvástádusa hálddašeamis miehtá jagi. Fertešii rahpat lávdegottiide vejolašvuođa johtui bidjat evttolaš vahábáhčima miehtá jagi. Lávdegottit fertejit maid buorebut beassat stivret liige báhčimiid mat dáhpuhuvvet Statens naturoppsýn olis.

4. Sámediggi bivdá ráđđehusa vuolggahit barggu mas boraspireeiseválddit vuoruhuvvon guohtonguovluin bidjet johtui plánejuvvon boraspirebáhčimiid ovdal go elliid guohtumii luitet. Dáin guovluin čađahuwo plánejuvvon boraspirevákšon vai sáhtašii čađahit. Mihttomearrin lea ahte dákkár báhčín galgá dáhpuhuvvat luoddamuohhtaga alde.

5. Sámediggi dáhttu ráđđehusa addit bistevaš lobi gumppiid báhčit mat mannet guovlluide mat leat guohtumin vuoruhuvvon ja guovlluide gos lea sámi boazodoallu

6. Sámediggi dáhttu ráđđehusa rievdatit boraspireláhkaásahusa nu ahte dat, go leat dilálašvuođat gos leat stuorát vahágat duođastuvvon seamma guovllus máŋga jagi badjel, rahpá oppalaččat vejolašvuođa olles riikkas beassat báhčit goaskima ovdal go vahágahtta ja almmá akuhtta dili haga, go fal váruhuwo ahte stuorra vahát sáhtta dáhpuhuvvat.

7. Sámediggi dáhttu ráđđehusa vuolggahit barggu rievdatit njuolggadusaid mat gusket stuorra

boraspiriid báhčimii mat vahágahttet, nu ahte báhčinjoavkkut beasašedje geavahit seamma vugiid go maid Statens naturoppsyn geavaha.

8. Sámediggi dáhttu ráđđehusa evttohit bistevas lobi guohtonsesonggas báhčit boraspiriid go bohtet sihkkaris guohtonáidid siskkobeallai ja gilvovuvon guohtoneatnamiidda.

9. Bargu čohkket, systematiseret ja implementeret árbevirolaš máhtu dan máhttovuđđui oassin mii hálddašeamis geavahuvo, ferte álggahuvvot farggamus lági mielde. Dát lea hui viiddis bargu maid ferte vuoruhit, nu ahte hálddašeapmi čuowu luonddu mánggabealatvuoda lága (naturmangfoldloven) § 8, go mearrádus dahkkojuvo. Sápmelaččaid árbevirolaš máhtu lasiheapmi, sáhtášii leat mielde gokčamin máŋga ráiggi dan máhttovuodus maid otne geavahit.

Evttohus 8: St. Olav Hospitála pasieanttaide sámi gulahallanolmmoš

Nora Marie Bransfjell

St. Olav Hospitála Troanddimis lea stuorámus ja deháleamos dearvasvuodaásahus lullisámi guovlus, Sáltoduoddaris davin gitta Engerdalii Hedmárkkus lullin.

Sámi pasieanttat miehtá lullisámi guovlu ohcalit oktavuoda sápmelaččaiguin olggobealde ásahusa go dárbašit veahki dahje rádiid iešguđetlágan čuolmmaide go leat pasieanttat St. Olav Hospitálas.

Dan vuodul bivdá Sámediggi ahte váldojuvo oktavuoha St. Olav Hospitálain árvoštallan dihte sámi gulahallanolbmo sámi pasieanttaide.

Evttohus 9: Buhtadusa internahtamánáide ja skuvllahismánáide

Inger Eline Eriksen Fjellgren

Stáhta dáruiduhttinpolitihka geažil leat ollu sápmelaččat massán vejolašvuoda váldit oahpu vuodđuskuvlla maŋŋil ja oahppat albmalahkai sihke sáme- ja dárogiela. Dat lea leamaš giksin daid sápmelaččaide olles eallimiid, ja ollugat rahčēt ain odne ge giellaváttisvuodaiguin ja vuolitvuodadovduin.

Árja oaiwilda ahte min vuorasiid máhttu ja vásáhusat leat vuodđun sámi serwodagas. Sámediggi ferte vuoruhit áššiid mat sidjiide leat dehálačča.

Eallilan sápmelaččat leat guhkit áiggi juo bargan oazžut buhtadusa stáhtas, muhto odná beaivái eai leat muhtimat ožžon maidege. Sii leat juohkeláhkái viggan ovddidit ášši, sihke njuolga Norgga eiseválddiide ja Sámedikki bokte. Ollugat leat Árjai muitalan sii leat behtohallan danne go sin mielas ii oro oktage váldimin sin ášši duodas.

Dál leat álggaheamen duohtavuohakommišuvnna, ja dán bárggus bohtet duođaštusat dasa mo stáhta skuvlla bokte lea vuortnuhan sámi mánáid nuppi máilbmisoađi maŋŋá buolvaid. Dat lea aŋkke dehálaš ahte buhtadus mákso min vuorasiidda jođáneamos lági mielde, beroškeahttá das goas kommišuvdna geargá barguin. Dalá skuvlamánát leat vuoras olbmot dál, ja sis eai soaitte buohkat eallit dassá go kommušuvdna geargá bargguinis.

Árja bivdá Sámediggeráđi váldit oktavuoda internahtamáiguin ja skuvllahismánáiguin, ja singuin ovtasráđi bargat ráđđehusa ja Stuorradikki ektui vai dat ožžot buhtadusa stáhtas jođáneamos lági mielde.

Evttohus 10: Sámedikkiluohiti álggaheapmái ja jienasteapmái

Márjá-Liissä Partapuoli

Sámedikkis maid galggalii diedihit go dievasčoahkin álgá ja go galgá jienastit. Danne orru vuogas jus sámedikkiluohiti vuolga bibliotekkas sámedikke-juoigiin ja go olle dievasčoahkin latnjii de álggahuvo čoahkin dahje jienasteapmi.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 07.03.2018 dii. 16.10

Guovddášbellodaga árvalus:

- Odđa ášši 7 bidjojuvo áššelistui ja meannuduvvo dán dievasčoahkkimis.

Dievasčoahkkinjodihangotti árvalus:

- Odđa áššit 1 - 6 ja 8 - 10 sáddejuvojit Sámediggeráđđái meannudeapmái.
- Odđa ášši 7 meannuduvvo bearjadaga maŋŋel borranbottu.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 33 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

- Guovddášbellodaga árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat
- Dievasčoahkkinjodihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Elisabeth Erke, dievasčoahkkinjodiheddji	
2	Kjellrun Wilhelmsen	Márjá-Liissá Partapuoli Arild Pettersen Inga
	Kjellrun Wilhelmsen	
3	Runar Mymes Balto	Ronny Wilhelmsen
	Runar Mymes Balto	
4	Arthur Johan Tørfoss	Inger Eline Eriksen Fjellgren
	Arthur Johan Tørfoss	
	Ann-Elise Finbog, čoahkkinortnegii	
	Runar Mymes Balto, čoahkkinortnegii	
	Toril Bakken Kåven, čoahkkinortnegii	
5	Arthur Johan Tørfoss	Niko Valkeapää
		Toril Bakken Kåven
		Inger Eline Eriksen Fjellgren
	Arthur Johan Tørfoss	
6	Cecilie Hansen	Ellinor Marita Jåma
		Anders Somby jr.
		John Kappfjell
	Cecilie Hansen	
	Tor Gunnar Nystad, čoahkkinortnegii	
7	Nora Marie Bransfjell	Kåre Olli
	Nora Marie Bransfjell	
8	Inger Eline Eriksen Fjellgren	Ann Karin Kvernmo
		Sandra Márjá West
		Márjá-Liissá Partapuoli
		Kåre Olli

	Inger Eline Eriksen Fjellgren	
9	Márjá-Liissá Partapuoli	
10	Sandra Márjá West	Inger Eline Eriksen Fjellgren
	Sandra Márjá West	
	Piera Heaika Muotka, čoahkkinnortnegii	
11	Ann-Elise Finbog	Runar Mynes Balto
		Inger Eline Eriksen Fjellgren
		Ronny Wilhelmsen
	Ann-Elise Finbog	

DC - Mearrádus:

- Odđa áššit 1 - 6 ja 8 - 10 sáddejuwojit Sámediggeráđđái meannudeapmái.
- Odđa ášši 7 meannuduvvo bearjadaga maŋŋel borranbottu.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 07.03.2018 dii. 18.20

Ášši 004/18	Sámedikki dievasčoahkkinn	07.03.2018-09.03.2018
-------------	---------------------------	-----------------------

Gažaldagat Sámediggeráđđái

	Aššennr. 18/1021
--	---------------------

- Gažaldat 1: Árras Tom Christer Sottinen, Bargiidbellodat
- Gažaldat 2: Árras Inger Eline Eriksen Fjellgren, Árja

Sámedikki dievasčoahkkinn - 004/18

Gažaldat 1: Gažaldat Sámediggeráđđái

Tom Christer Sottinen

Čujuhit sámediggeráđi vástádussii Bargiidbellodahkii, gažaldahkii boazodoalu birra Sámedikki čoahkkinnortnega 21. § mielde. Vástádusas čuožžu earret eará ahte Sámediggi lea leamaš čielggas das ahte láhkamearrádusat fertejit rievdaduvvot dakko gokko lea boazologu vuolideami birra. Orru leame nu ahte ráđđi čujuha Sámedikki dievasčoahkkinnmearrádussii, mearriduvvon čakčamánu 26.b.2006, mas Sámediggi doarjjui modealla mas ossosat main leat unnit go 200 bohcco galget suddjejuvot jus bohtá boazologuvuolideapmi. Vástádusas ii boađe čielgasit ovdan ahte doarju go Sámediggeráđđi dan ahte oažžut sadjái suddjennjuolggadusa, vai lea go jurddašan eará čovdosiid birra. Bargiidbellodat háliida danin ahte ráđđi čielge iežas oaivila, ja vástidit gažaldaga:

Doarju go sámediggeráđđi ásahit suddjennjuolggadusa nu go dievasčoahkkinnmearrádusas bođii

ovdan 2006:s, vai leat go ráđis eará konkrehta árvalusat maiguin bargá?

Gažaldat 2: Vuoigatvuodát eatnamiidda ja čáziide

Inger Eline Eriksen Fjellgren

Maid lea sámediggeráđđi bargan mañemus áiggiid sihkkarastin dihte sápmelaččaide vuoigatvuodaid eatnamiidda ja čáziide, earenoamážit go guoská meahcásteapmái, mohtorjohtalussii ja báikkálaš álbmoga vuoigatvuodáide?

Ášši meannudeapmi álggahuvui 07.03.2018 dii. 18.25

Jienasteapmi

Dán áššis ii jienastuvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tom Sottinen	
	Silje Karine Muotka	
	Tom Sottinen	
	Silje Karine Muotka	
2	Inger Eline Eriksen Fjellgren	
	Silje Karine Muotka	
	Inger Eline Eriksen Fjellgren	
	Silje Karine Muotka	

DC - Mearrádus:

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 07.03.2018 dii. 18.45

Ášši 005/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Sámediggeráđi čilgehus sámi giellaodastusa birra

	Aššenr. 17/4825
--	--------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi

Beaiv

Áššenr.

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi lea digaštallan Sámediggeráđi čilgehusa sámi giellaodastusa birra. Čilgehus lea mielddusin čoahkkingirjjiis.

Sámediggeráđi čilgehus sámi giellaodastusa birra

Álgu

Sápmelaččaide, ja sápmelaččaide álbmogin, lea sámeigiella okta sámi servodaga geađgejułggiin. Sámi giellapolitiikkas lea earret eará sáhka sihke rámmaeavttuin, láhkamuddemiiguin ja giellageavaheddjiid árgabeaivvis. Giella lea min gulahallan, min identitehta ja min árbi. Sámeigiella guoská buot servodatsurggiide, ja dat ferte boahitit ovdan buori giellapolitiikkas. Sámediggi háliida ahte sámeigielat gullojit, geavahuvvojit ja oidnojit servodagas, ja bidjá danne ođastusas deattu oainnusmahttimii, ovddideapmái, rekrutteremii ja gelbbolašvuođaloktemii buot dásiin. Erenoamážit galgá leat Ángiruššan galgá erenoamážit leat giellafálaldagaid e mánáid ja nuoraid várás. Ođastus galgá maid leat mielde buorideamen sámeigielaid rámmaeavttuid ja buoridit ovtasbarggu ja ovtasdoaimmama gaskal daid ásahusaid, orgánaid ja organisašuvnnaid mat barget sámeigelaiguin.

NAČ 201:18 Váibmogiela čielggadusa vuodul, maŋŋá čielggadusa viiddes gulaskuddama, ja Sámedikki vásáhusaid vuodul, háliida Sámediggi ollislaš ja strategalaš ángiruššama sámeigelaide. Dát čilgehus galgá leat vuodđun áššái sámi giellaodastusa birra mii ovddiduvvo dievasčoahkkimii juovlamánus 2018.

Duogáš

Sámeigielaid dilli

Buot sámeigielat Norggas adnojuvvojit leat áitojuvvon dahje erenoamážit áitojuvvon gielat UNESCO listtas áitojuvvon gielaid badjel. Finnmárkkus leat guokte suohkana gos sámeigiella lea eanetlohkogiellan, muhto daid eará suohkaniin riikkas leat buot gielat unnitlohkodilis. Bidumsámeigiella, upmisámeigiella ja nuortalaš giella leat árbevirolaččat geavahuvvon Norggas, muhto dain leat dál hui uhccán giellageavaheaddjit Norggas.

Dál gullet 11 suohkana gullet sámeigiela hálddašanguvlui. Dáin suohkaniin galgá sámeigiella ja dárogiella leat ovttárvosaš gielat, ja dát suohkanat barget erenoamážit giellaovddidemiin. Sámediggi juolluda njuolggadoarjaga 14 sámi giellaguovddáži, mat barget árijalaččat giellakurssaiguin ja gielladoaimbajiguin iežaset doaimmaguovllus.

Gielladilli molsašuvvá suohkanis suohkaniin ja guovllus guvlui. Sihke davvi-, julev- ja lullisámi guovlluin leat olbmot geain lea sámeigiella ruovttugiellan. Dáin olbmui lea erenoamáš

gelbbolašvuohta sámegielas, sis lea sátneriggodat ja sámegiella geavahuvvo lunddolaččat beaivválaš diliis. Seammás leat olu guovlluin buot gielat ođđasis ealáskahttin proseassas olu guovlluin gos deaddu ferte biddjojuvvot giellaoahpahussii ja eanet giellageavaheapmái.

NAČ 2016:18 Váibmogiella

Sámi giellalávdegoddi lea čielggadusas NAČ 2016:18 Váibmogiella čilgen sámegielaiddi dili, ja evttohan ođđa doaibmabijuid, ortnegiid ja njuolggadusaid mat galget váikkuhit giellaloktemii. Sámi giellalávdegoddi gávnna čielggadusastis ahte “jus buot sámegiela galget ceavzit, ja Norga galgá sáhttit ollašuhttit iežas riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid, de dat gáibida garra áŋgiruššama stáhta ja buot guoskevaš almmolaš ja priváhta oassálastiid bealis” (s. 49). Čielggadus čájeha ahte lea stuorra dárbu áŋgiruššamii sámegielaiguin iešguđet servodatdásiin ja ahte ferte biddjot erenoamáš deaddu mánáid ja nuoraid giellavuoigatvuođaide. Čielggadus lea leamaš gulaskuddamis ja bohte badjel 100 gulaskuddancealkámušat. Olu gulaskuddancealkámušat moite go mandáhtta ii fátmastan daid unnimus gielaiddi; ovdamearka dihte bidum, upmi ja nuortalaš sámegiela. Vaikke čielggadus ii evtto doaimmaid ja ortnegiid daiddi gielaiddi, de áigu Sámediggi čuovvulan barggus maiddá daiddi gielaiddi evttohit doaimmaid ja ortnegiid.

Sámegiela dakkár servodagas mii lea rievdamin

Veahkadatovdáneapmi ja servodatrievdamat

Veahkadatstruktuvrra rievdan gáibida sámi giellapolitiikka ođasmahttima. Sámi servodat rievda ja gielladoaibmabijut mat ovdal soite doaibman giellapolitiikkas, sáhttet dál čájehuvvot uhccán ulbmillaččat. SED-guovllu veahkadatstruktuvra boahá ovdan sámi statistikkas *Sámi logut muitalit* ja čájeha ahte SED-guovllu olmmošlohku lea njiedjan 16 proseanttain áigodagas 1990 – 2010. Ahkečoahkkádus lea rievdan maŋimus 26 jagis, ja SED-guovllu álbmot lea boarrásat go ovdal (Rustad 2010). Fárren gávpogiidda dáhpáhuva maiddá sámi guovlluin ja leat eanaš nuorat geat fárrejit gávpogiidda (Broderstad, Sørli 2012). Dát lassáneaddji fárren gávpogiidda ja čoahkkebáikkiide miehtá riikka dagaha ahte eanebut jearahit sámi sisdoalu, sámegielloahpaha skuvllain ja mánáidgárddiin ja eanet sámi kulturovdanbuktimiid/kultuvrralaš vásáhusaid ja arenaid.

Sámegiela siviilaservodagas

Sámegiela leat unnitlohkodilis dan njealji riikkas gos sápmelaččat árbevirolaččat leat ássan. Dat boahá oidnosii eanaš báikegottiin. Sámegielaiddi leat seamma lunddolaš sámi almmolašvuođa go eanetlohkogiela. Sámpolitiikka ovdáneami oktavuodas leat olu sámi ásausat vuodđuduvvon maŋimus 25-30 jagis. Dat lea dagahan ahte olu sámi ásausat ja orgánat leat vuodđuduvvon, muhto maiddá ahte olu ásausat lea ožžon ovddasvástádusa sámegielaiddi. Leat maid vuodđuduvvon muhtun ođđa fitnodagat mat fáallet bálvalusaid, vuvdet gálvvuid maid vuodđun lea sámi kultuvra dahje dain lea eará čatnaseapmi sámevuhtii. Sámi vuodđoeláhusat leat maiddá dakkár deatalaš arenat gos sámegiela dávvá geavahuvvojit. Sámediggi juolluda dál sihke njuolggadoarjaga ja prošeaktaruđaid iešguđet oassálastiide ja ásausaide servodagas. Dán rádjai ii leat juolludemiide leamaš čadnojuvvon makkárga giellagáibadusaid.

Olu almmolaš ásausat, erenoamážit dat geaidda sámelága giellanjuolggadusat gustojit, leat galben sámegielaiddi. Dattetge lea buoridanvejolašvuohta go guoská báikenamaiddi, busseorustagaid, gáhtaid ja mátkkiid galbemii. Sámediggi oaidná ahte sihke siskkáldasat priváhta márkaniis ja almmolaš orgánain leat sihke ovttaskas olbmot ja fágabirrasat main lea gelbbolašvuohta sámegielaiddi. Dat addá vejolašvuođa lokte ja oazžut oidnosii sámegielaiddi iešguđet arenain.

Giellaarenat ja gielladoaibmabijut

Olu guovlluin lámčat giellaguovddážit sámi giellaarenaide. Seammás servet olu mánáid ja nuorat iešguđet eará astoáiggedoaimmaide. Giela stáhtusii ja ovdáneapmái lea deatalaš ahte sámegiela gullojit, oidnojit ja geavahuvvojit dakkár arenain. Giellaarenat leat maiddá deatalaččat sámegielloahpahussii, ja dasa ahte mánáid šaddet doaibmi sámegielaiddi.

Teknologiija lea manjimus 20 jagis ovdánan mealgat. Dáhta, interneahhta ja teknologalaš reaiddut leat olámuttus dadjat buot ássiide, ja gullet min eatnašiid beaivválaš eallimii. Teknologalaš ovdáneapmi rahpá áibbaš ođđa arenaid giellageavaheapmái ja giellaovddideapmái. Sosiála mediat, interneahhta, applikašuvnnat ja spillat sáhttet juksat buot ulbmiljoavkkuide beroškeahttá geográfalaš gaskkain. IKT ja teknologiija addet stuorra vejolašvuođat ja mii diehtit ahte erenoamážit mánát ja nuorat geavahit ollu dakkár čovdosiid.

Erenoamážit sámi mánáidgárdefálaldaga ja vuodđoskuvlaoahpahusa birra Sámegeielfálaldat mánáidgárddis lea mearrideaddjin dasa ahte galget šaddet eanet sámi giellageavaheadjit. Sámi mánáidgárdefálaldat lea mielde addimin oadjebas bajásšaddama daidda sámi mánáide geain lea sámegeiella ruovttugiellan nu ahte sii sáhttet gulahallat ja ieža maiddá ipmirdit dan giela mii geavahuvvo mánáidgárddis. Mánáidgárddit leat maid deatalaččat sámegeielaid ođđasis ealáskahttimii go sámegeielat mánáidgárdefálaldat sáhtta addit sámi mánáide gielaset ruovttoluotta, vaikke vel sámegeiella ii leat ge ruovttugiellan.

Sámediggi lea NAČ 2016:18 Váibmogiela čuoovvuleapmin álggahan proševtta mii gohčoduvvo “Sámi mánát ođđa searvelanjain”. Proševtta ulbmil lea loktet sámi mánáidgárddiid kvalitehta. NAČ 2016:18 Váibmogiella evttoha nannet sámi mánáid vuoigatvuođa sámi mánáidgárdefálaldahkii, ja evttoha lánkarievdadusa mánáidgárdelágas vai suohkaniin lea geatnegasvuohta fállat sámi mánáide sámegeielat mánáidgárdefálaldaga nana giellamodealla vuodul.

Mánát geain dál lea sámegeiella ruovttugiellan ja geat ožžot sámegeielloahpahusa, leat boahteáiggi giellaguoddit. Danne lea gielaid boahteáiggi sihkkarastimii dárbu bisuhit ja eanedit daid mánáid logu geain lea oahpahas sámegeielas ja sámegeillii. Ferte maid heivehit lágaid nu ahte dain mánáin geain sáhttet leat guokte dahje eanet sámegeielat, lea vuoigatvuohta oahpahussii mángga sámegeielas. NAČ 2016: Váibmogiella evttoha rievdadit oahpahaslága go guoská vuoigatvuhtii sámegeielloahpahussii nu ahte dálá gáibádus ahte galget leat uhcimusat 1ogi oahppi, vuoliduvvo golmma oahppái. Sámediggi áigu bargat dainna ulbmiliin ahte nannet sámi mánáid vuoigatvuođaid mánáidgárddis ja vuodđooahpahusas.

Sámedikkis lea dál ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ráhkadeamis davvi-, julev- ja lullisámegeielas ja oaidná dárbum rekrutteret oahpponeavvočálliid buot sámegeielain. Sámediggi áigu maiddá bargat dan ala ahte rámmadoarjja sámi oahpponeavvuid ráhkadeapmái ja heiveheapmái ferte lasihuvvot.

Dárbu fágaolbmuid geain lea gelbbolašvuohta sámi gielain ja kultuvrras Ollu fágasurggiin dárbbášuvvojit fágaolbmot geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras. Earret eará čájeha Sámi logut muitalit 9 (Johansen 2016) ahte oahpaheadjdilli julevsámegeielas lea hui eahpesihkar. Oahpaheddjiid ahkečoahkkádus buot gielain čájeha ahte muhtun logijagi geahčen lea oahpaheddjiid váili ain stuorát. Sámediggi juohká stipeanddaid daidda studeanttaide geat váldet mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu. Dattetge lea deatalaš vuoruhit eanet rekrutterendoaimbajuid sámegeielat mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheddjiid várás.

NAČ 2016:18 Váibmogiella oažžu ovdan dárbbu dakkár bargiide geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras dearvvašvuođasuorggis, mánáidgárddis, oahpahusas, politiijas ja riektelágádusas. Maiddá dat suohkanat mat galget fállat bálvalusaid sámegeillii, dárbbášit eanet fágaolbmuid geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras. Dearvvašvuođabargiid váilevaš gelbbolašvuođa geažil sámegeielas geavahuvvo dál dulka dárbbu mie lde, muhto ortnet sáhtta buoriduvvot. Dulkadárbu lea stuoris sámegeielain, ja máhtolaš dulkkat dárbbášuvvojit mángga suorggis, nu go riektelágádusas, ja danne ferte nannet dulkaoahpu sámegeielain.

Ovddasvástádusjuohku sámegeielain

Ovddasvástádus sámegeielain lea juogaduvvon gaskal iešguđet departemeanttaid, Sámedikki, regionála ja suohkanlaš orgánaid ja báikkálaš ásašusaid. NAČ 2016:18 Váibmogiella gieđahallá headjuvuođaid dálá njuolggadusaid, váilevaš resurssaid, organiseren ja ovddasvástádusjuogu sámegeielaid ektui. Lávdegoddi evttoha nannet Sámedikki rolla sámegeielaid ektui ja sii evttohit

vuodđudit mánga ođđa ášahusa. Lávdegoddi evttoha maiddá čielggadit bearráigeahččanovddasvástádusa ja ášahit áittardeaddji geas lea erenoamáš ovddasvástádus sámelágas.

Sámegiela geavahuvvojit riikarájaid rastá ja sámegielaiddan nannen čađahuvvo uhcit eanet buot njealji riikkas. Buorebut ovttasbargu sáhtášii beavttálmahttit giellabarggu. Muhtun sajiin lea juo ovttasbargu, ovdamearka dihte muhtun oahpahusášahusain. Sámediggi oaidná ahte ášahuvvon ovttasbargu riikarájaid badjel sáhtá ovddiduvvot viidáseappot ja ahte berre láchččojuvvot dasa ahte ášahit eanet ovttasbargoproševttaid ja koordineret gielladoaimmabijuid riikarájaid badjel.

Sámegielaiddan rámmaeavttut

Njuolggadusat, vejolašvuohta fidnet bargiid geain lea rivttes gelbbolašvuohta, hálddašeamii organiseren ja ekonomalaš rámmaeavttut váikkuhit sámegielaiddan nannemii ja ovddideapmái. Sámeláhka bođii fápmui 1992, ii ge dat leat ollislaččat ođasmahttojuvvon dan rájes. NAČ 2016:18 Váibmogiella evttoha rievdadit ja ođasmahttit sámelága ja eará guoskevaš lágaid. Láhkarievdadeamit galget váikkuhit eanet differensierejuvvon giellaguovlluid ja ahte sámi giellavuoigatvuođat nannejuvvojit. NAČ 2016:18 Váibmogiella oainnusmahtta maiddá dárbbu čielggasmahttit njuolggadusaid bearráigeahččama oktavuodas ja evttoha maiddá ášahit áittardeaddji.

Sámedikki giellaodastus

Mihttomearri

Sámedikki váldomihttomearri sámegielaiddan várás lea ahte sámegiella ja dárogiella galget lea ovttárvosaš giela. Dat mearkaša seamma vuoigatvuohta geavahit sámegielaiddan, seamma ovdánanvejolašvuođat ja ovttárvosaš bálvalusat. Áigumuš giellaodastusain lea oazžut bastevaččat rievdaduvvot ortnegiid, bargovugiid ja rámmaid sámegielaiddan várás Norggas. Sámedikki višvudna lea ahte váibmogiella galgá buorebut gullot, geavahuvvot ja oidnot buot servodatsurggiin. Juksan dihtii mihttomeari lea dárbu organiseret, beavttálmahttit ja oktiordnet doaimmabijuid buot servodatdásiin. Doaimmabijut dárbbasuvvojit sihke geavaheaddjidássái, báikegottiide ja stuorraservodahkii. Dat mearkaša ahte ferte earuhit doaimmabijuid dan vuođul guđe sámegiela lea sáhka, guđe suohkanis ássá ja mo guoskevaš suohkana/regiovnna gielladilli lea.

Ulbmiljoavkkut

Giellaodastusa ulbmiljoavkun leat erenoamážit mánát ja nuorat, muhto maiddá rávisolbmot ja vejolaš boahttevaš giellageavaheaddjit. Sámi ášahusat, sámi vuodđoeláhusat, priváhta oassálastit ja iešguđet almmolaš ášahusat leat guovdilis ovttasbargoguoimmit. Giellaodastusa oktavuodas lea geahčadit lagabui mo sámi ášahusat buorebut sáhttet geavahišgoahtit eambbo sámegiela, čalmmustahttigoahtit sámegiela dahje geavahišgoahtit sámegiela váldogiellan. Doaimmabijut álggahuvvojit oktanaga iešguđet servodatsurggiin ja iešguđet dásiin, nu ahte dan láchkai álggahit proseassaid mat lunddolaččat gullet oktii. Sámediggi háliida ollislaš ja ulbmillaš giellaloktema mii galgá leat mielde rievdadeamen gielladili olles servodagas. Giellaodastus álggahuvvo lagas ovttasbargus eará guovdilis ášahusaiguin ja organisašuvnnaiguin, ja gulahallamiin ráđđehusain.

Ángirusšansuorggit

Juksan dihtii giellaodastusa mihttomeriid, ovddiduvvojit čuovvovaš ángirusšansuorggit:

- ÁNGIRUŠŠANSUORGI 1: Čalmmustahttin ja ovddideapmi
- ÁNGIRUŠŠANSUORGI 2: Sámi giellafálaldat mánáide ja nuoraide
- ÁNGIRUŠŠANSUORGI 3: Gelbbolašvuođalokten ja rekrufteren
- ÁNGIRUŠŠANSUORGI 4: Ovttasbargu ja rámmaeavttut

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 1: Čalmmustahttin ja ovddideapmi

Sámegielaidd Čalmmustahttin almmolaš sajiin sáhtta leat mielde loktemin giela stáhtusa ja máhtu sámegielaidd birra. Sámegeilla lea eanaš oktavuodain unnitlohkogiella. Nannen dihtii sámegiela stáhtusa ferttejit eanebut geavahit, gullat ja oaidnit giela juohkebeaivválaš dilis. Sámediggi háliida ovttasbarggu bokte eará guoskevaš aktevrrain deattuhit sámegiela čalmmustahttima servodagas. Mihtomearrin lea oažžut sámegielaidd oidnosii eanet ásahtusain ja organisašuvnnain mat ožžot doarjaga Sámedikkis, priváhta fitnodagain ja aktevrrain, ja kulturlágidemiin ja astoáiggedoaimmain.

Galben ja diehtujuohkin sámegillii loktešii sámegiela stáhtusa. Sámi báikenamaidd Čalmmustahttin livččii deatlaš bargu oažžumis sámegielaidd oidnot servodagas, ja dárbu lea duođaštit eanet báikenamaidd ja daidd váldit atnui. Sámegeillaidd Čalmmustahttin berre dáhpáhuvvat sihke báikkálaččat ja nátionála dásis.

Sámegielaidd lea rikkis terminologiija erenoamážit dakkár árbevirolaš fágasurggiin go meahcásteamis, boazodoalus ja duojis, muhto teknologiija ja IKT surggiin fas sáhtta váilot fágaterminologiija. Sámegeillaidd ovddideapmaid gullá sihke dan fágaterminologiija čalmmustahttin ja geavaheapmi fágasurggiin nu go meahcásteamis, boazodoalus ja duojis, muhto maiddái ođđa terminologiija ovddideapmi ja sámi čállingiela normeren. Danne lea deatlaš ahte dát bargu organiserejuvvo dakkár bastevaš orgána bokte mas leat doarvái resurssat.

Dakkár sámegielaidd go bidumsámegiella, upmisámegiella ja nuortalašgiella leat ovdal leamaš juohkebeaivválaš giella árbevirolaš giellaguovlluin Norggas. Sámediggi áigu álggahit doaimbajuid ealáskahttin dihtii dáidd gielaidd Norggas. Dat galgá dahkkojuvvot lagas ovttasbarggu dáidd ásahtusaiguin ja fágabirrasiguin main lea gelbbolašvuohhta dáidd gielaidd.

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 2: Sámi giellafálaldat mánáide ja nuoraide

Vai sámegielaidd galget sáhttit ovdánit ja ain geavahuvvot ođđaáiggi servodagas, áigu Sámediggi bargat dan ala ahte buvttaduvvojit eanet iešguđetlágan mediafálaldagat ja teknologalaš reaiddut sámegillii. Gielladoaimbajuide sáhtta maid gullat digitála vuodđolávddit, applikašuvnnat ja spillaid ovddideapmi, go dain lea stuorra mearkkašupmi mánáidd giellaovdáneapmaid. Ferte ovddidit sámi mediafálaldagaid ja sámegielaidd galget oidnot ja gullot eanet mediaidd. Eará mediaidd, nu go YouTube, mearkkašit maid ollu mánáidd giellaovdáneapmaid ja leat seammás identitehtaduddojeaddjit. Sámediggi ferte eanet ángiruššat sámegielaiguin IKT-oktavuođas, nu go prográmmagálvuidd ovddideamis ja ávkkálaš teknologalaš reaidduidd ovddideamis.

Giellaarenat leat deatlašččat giela stáhtusii ja giellaohpahussii. Ahte sámegielaidd gullet lunddolaččat dakkár surggiide go lávlumii, teáhterii, musihkkii ja girjjálašvuhtii, sáhtta maid leat mielde nannemin sámegiellohpahusa. Sámediggi áigu viidáseappot ovddidit dálá giellaarenaidd ja láchit dasa ahte sámegielaidd geavahuvvojit ja leat oidnosis eará astoáiggedoaimmain mat fállujuvvot mánáide ja nuoraide.

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 3: Gelbbolašvuodálokten ja rekrutteren

Ferte nannet fágabargiid gelbbolašvuodá sámi gielas ja kultuvrras. Gelbbolašvuodá ja resurssaid váili suohkanhálddahahtusain dagahit váilevaš fálaldagaid sámegielaidd geava heddjiide. Ohpahusas dárbbášuvvojit eanet sámegielaidd pedagogat ja mánáiddgárdepedagogat. Seammás dárbbášuvvojit eanet sámegielaidd bargit earret eará dearvvašvuodásuorggis, riekteológadusas ja sámi mediaidd. Sámediggi áigu bargat dainna ulbmiliin ahte rekrutte rejuvvot nuorat mat válljejit sámegielaidd joatkkaohpahusas, ja oažžut eanebuid lohkat sámegielaidd ja rekrutteret sámegielaidd pedagogalaš oahpuide ja eará guovdilis fágaoahpuide gos dárbbášuvvo gelbbolašvuohhta sámegielaidd.

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 4: Ovttasbargu ja rámmaeavttut

Ovttasbargu gielladoaimbajiguin ja daidd oktiordnen servodagas lea deatlaš dasa ahte ovddidit ollislaš fálaldagaid álbmogii. Sámegeillaidd leat rádjerasttideaddjit, ja beaktillis giellapolitiikka mearkkaša buori ja konstruktii vva ovttasbarggu riikarájaid badjel. Dálá

prošeavttaid ja ovttasdoaimama rastá riikarájaid berre ovddidit viidáseappot ja Sámediggi áigu váldit álgaga oažžun dihtii lagat ovttasbarggu giellahálldašeamis ja politihkas.

Giellaođastusa oktavuodas áigu Sámediggi geahčadit lagabui mo sámi ásaahasat sáhttet geavahit sámegiela eanet, oainnusmahttit sámegiela ja geavahit sámegiela váldogiellan. Sámediggi áigu deattuhit koordinerema ja bovdet ovttasbargui gaskal daid iešguđet ásaahasaid mat barget sámegielaiguin.

NOU 2016: Váibmogiella identifisere dárbbu ođasmahttit mánga sámegillii guoski lága. Buorit rámmaeavttut, nu go lágat, ekonomii ja ortnegat, leat eaktun dasa ahte sámegielaid sáhtta nannet ja viidáseappot ovddit. Deatlaš oassi giellaođastusas lea bargat dan ala ahte ođasmahttit lágaid, nannet ja beavttálmahttit ekonomalaš resurssaid geavaheami ja ođasmahttit ja beavttálmahttit sámegielaid dálá ortnegiid. Sámediggi áigu erenoamážit bargat dan ala ahte ásaahuvvo bearráigeahččan ja áittardeaddjidoaimma. Dárbu lea maiddái geahčadit rolla- ja ovddasvástádusjuogu sámegielaiguin. Dat mearkkaša maiddái dálá giellaásahasaid viidáseappot ovddideapmi ja/dahje ođđa giellaásahasaid ásaheapmi.

Viidásat čuovvuleapmi

Giellaođastusa bokte áigu Sámediggi vuđolaččat guorahallat dálá gielladoaimbajuid ja álggahit ođđa doaimbajuid. Beavttálmahttin dihtii giellapolitihka áigu Sámediggi implementeret sámegielaid buot fágasurggiide Sámedikkis. Sámediggi áigu čađahit ollislaš giellaloktema fágasurggiid ja dásiid rastá vai doaimbajut leat čadnojuvvon oktii ollašuttet nuppi nubbi.

Giellaođastusasáši mas leat konkrehta doaimbajuiiguin ja vuoruhemiiguin, ja hálldahaslaš ja ekonomalaš váikkuhusaiguin, ovddiduvvo dievasčoahkkima meannudeapmái juovlamánus 2018. Gulaskuddanseminárat galget lágiduvvo ovdal dievasčoahkkim meannudeami oažžun dihtii sámi servodaga ja giellageavaheddjiid searvat ja buktit cealkámušaid mat veahkehivčče sámegiela oidnot, gullot ja geavahuvvot servodagas. Dasa lassin giellaođastussii áigi sámediggeráđdi loktet eambo áššiid dán áigodagas mat gullet Váibmogiela čuovvuleapmái dievasčoahkkimii.

Sámedikki dievasčoahkkim - 005/18

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 07.03.2018 dii. 18.45

Jienasteapmi

Dán áššis ii jienastuwon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Aili Keskitalo, áššejođiheaddji	
2	Aili Keskitalo	
3	Anne Henriette Reinås Nilut	
4	Ann Karin Kvermmo	
5	Ann-Elise Finbog	Nils Ante Oskal Eira
		Runar Myrnes Balto
	Ann-Elise Finbog	

6	Ronny Wilhelmsen	
7	Nils Mikkelsen Utsi	
8	Nils Ante Oskal Eira	Cecilie Hansen
		Márjá-Liissá Partapuoli
		Anne Henriette Reinås Nilut
	Nils Ante Oskal Eira	
9	Niko Valkeapää	
10	Kåre Olli	
11	Per Mathis Oskal	
12	Tor H. Mikkola	
13	Márjá-Liissá Partapuoli	
14	Aili Keskitalo, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi lea digaštallan Sámediggeráđi čilgehusa sámi giellaodastusa birra. Čilgehus lea mielddusin čoahkkingirjjis.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 09.03.2018 dii. 10.00

Ášši 006/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Ohcan luwejuvot doaimmas sámediggeáirrasin - Bjørn Inge Mo

	Áššennr. 18/509
--	--------------------

Meannudeamit

Politiikkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Dievasčoahkkinjođihangoddi	05.02.18	DCJ 008/18
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC 06/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjodihangotti mearrádusárvalus:

Bjørn Inge Mo luvvejuvvo doaimmas sámediggeáirrasin áigodagas 01.12.17 – 01.12.18.

Sámedikki dievasčoahkkin - 006/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 07.03.2018 dii. 19.00

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

- Dievasčoahkkinjodihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Elisabeth Erke, dievasčoahkkinjodiheddji	

DC - Mearrádus:

Bjørn Inge Mo luwejuvvo doaimmas sámediggeáirrasin áigodagas 01.12.17 – 01.12.18

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 07.03.2018 dii. 19.05

Ášši 007/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 001/18	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Ovttasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Dawi Dearwašvuohta RHF

	Aššenr. 17/2788
--	--------------------

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Åššenr.
Sámediggeráđđi		SR
Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	5. – 6.03.18	BFOL
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC 07/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggeráđi oaidná šiehtadusa Davvi Dearvvašvuodain dehálažžan ovddidan dihte ovttadássásaš spesialistadearvvašvuodabálvalusaid mat leat heivehuvvon sámi pasieanttaid giella- ja kulturduogáži.

Sámediggeráđi dohkkeha šiehtadusa Davvi Dearvvašvuodain mii lea mielddusin.

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 001/18
Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álggahus

Sámedikki BFO-lávdegoddi lea meannudan ášši 07/18 - Ovtasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Davi Dearvašvuolta RHF. Lávdegoddi ovddida čuowovaš evttohusa:

Mearkkašupmi

Mearkkašupmi ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Kåre Ivar Olli bokte. Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski ja Elisabeth Erke, ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Ovtasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Davi Dearvašvuolta RHF

Dáid láhttuid mielas lea hui buorre go hábmejuwo ovtasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Davi Dearvašvuolta. Dát láhttut ankke vurdet ahte hábmejuvvojit maid ovtasbargošiehtadusat eará dearvašvuodaásahusaiguin Norggas. Sápmeálaččat orrot miehtá Norgga, ja fálaldagat sámi divššohasaide fertejit vuhtiváldot dearvašvuodaregiovnnain, ja dán ovddasvástádusa sáhtta čalmmustahttit dákkár ovtasbargošiehtadusaiguin.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit ja evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

BFOL - Mearrádus:

Sámedikki dievasčoahkkinn - 007/18

Mearkkašupmi: Ovttasbargošiehtadus gaskal Davvi dearvašvuoda RHF ja Sámedikki Arthur Tørfoss

Ovddádusbellodat čujuha ahte ovttasbargošiehtadus gaskal Davvi dearvašvuoda RHF ja Sámedikki galgá ovddidit ovdáneami spesialistadearvašvuođabálvalusas, mii sihkkarastá sámi álbmogii rievtti oažžut ovttárvosaš dearvašvuođabálvalusaid.

Ovddádusbellodat doarju šiehtadusa, ja doarju sámegiela, kultuvrra ja historjjá geavaheami ja seailuheami, ja ovddasvástádus váikkuhit dása lea almmolaš eiseválddiin.

Ovddádusbellodat doarju Norgga modealla, gos buot ássit miehtá riika ožžot dásseárvosaš dearvašvuođabálvalusa. Ovddádusbellodat áigu lihka deattuhit ahte dárogiella lea min oktasaš giella, ja go Norgga stáhtaborgár váldá oktavuoda almmolaš bálvalusaiguin, de ferte vuordit ahte gulahallá dárogielain doarvái bures.

Dat buot buoremus vuohki sihkkarastit buori ja rievttis divššu pasieanttaide Norggas, lea ahte máhtát dárogiela dan meare bures ahte du ipmirdit ja ahte don ipmirdat maid dearvašvuođabargi oaiwilda.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 08.03.2018 dii. 09.05

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš vuogi mielde:

- Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Nils Mikkelsen Utsi, áššejodiheaddji	
2	Kåre Olli	Sandra Márjá West Niko Valkeapää Piera Heaika Muotka
	Kåre Olli	
3	Jørn Are Gaski	
4	Anders Somby jr. Anders Somby jr.	John Kappfjell
5	Nora Marie Bransfjell	Jørn Are Gaski John Kappfjell
	Nora Marie Bransfjell	

6	Piera Heaika Muotka	
7	Gunn Anita Jacobsen	
8	Márjá-Liissá Partapuoli	
9	Arthur Johan Tørfoss	
10	Kjellrun Wilhelmsen	
11	Ann-Elise Finbog	
12	Ellinor Marita Jåma	
13	Mikkel Eskil Mikkelsen	
14	Jørn Are Gaski	
15	Elisabeth Erke	
16	Nils Ante Oskal Eira	
17	Márjá-Liissá Partapuoli	
18	Nils Mikkelsen Utsi, áššejodiheddji	
	Jørn Are Gaski, čoahkkinnortnegii	

DC - Mearrádus:

Sámediggeráđđi oaidná šiehtadusa Davvi Dearvvašvuođain dehálažžan ovddidan dihte ovtadássasaš spesialistadearvvašvuođabálvalusaid mat leat heivehuvvon sámi pasieantaid giella- ja kulturduogáži.

Sámediggeráđđi dohkkeha šiehtadusa Davvi Dearvvašvuođain mii lea mielddusin.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 08.03.2018 dii. 10.20

Ášši 008/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 001/18	Plána ja finansalávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Sámedikki jáhkediđáhus 2017

	Aššennr. 17/5160
--	---------------------

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđđi		SR
Plána- ja finansalávdegoddi	5. – 6.03.18	PFL
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC 08/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámedikki jáhkediđáhus 2017 lea dohkkehovvon mildosa 1 vuođu.

Plána ja finansalávdegoddi - 001/18

PFL - Mearrádus:

Álggahus:

Sámedikki plána- ja finansalávdegoddi lea meannudan ášši 08/18 Sámedikki jáhkediđáhus 2017. Lávdegoddi ovddida čuowovaš árvalusa.

Lávdegotti ráva:

Lávdegottis eai leat mearkkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat:

Sámediggi doarju Sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 008/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 08.03.2018 dii. 10.45

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

· Plána ja finansalávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Cecilie Hansen, áššejođiheaddji	

2	Henrik Olsen	
3	Ronny Wilhelmsen	
4	Cecilie Hansen	
5	Arild Pettersen Inga	Piera Heaika Muotka
	Arild Pettersen Inga	
6	Runar Mynes Balto	Ellinor Marita Jáma
	Runar Mynes Balto	
7	Synnøve Søndergaard	Piera Heaika Muotka
	Synnøve Søndergaard	
8	Sandra Márjá West	
9	Per Mathis Oskal	
10	Tor Gunnar Nystad	
11	Cecilie Hansen, áššejođiheaddji	

DC - Mearráduš:

Sámedikki jáhkediđáhhus 2017 lea dohkkehovvon mildosa 1 vuodul.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.03.2018 dii. 11.35

Ášši 009/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 001/18	Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Sámedikki cealkámuš 2018 eanadoallošiehtadallamiidda

	Aššennr. 17/5509
--	---------------------

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaiv	Áššennr.
Sámediggeráđđi	01.02.18	SR 044/18
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	5. – 6.03.18	EKL
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	SP 09/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Eanadoallu lea deatalaš vuodđun barggolašvuhtii, árvoháhkamii, borramušgálvvuid buvttadeapmái ja vuodđun ássamii sámi guovlluin. Eanadoallu lea deatalaš maiddái sámi giela ja kulturárbevieruid viidásat fievrrideapmai. Sámediggái lea deatalaš ahte eanadoalus leat buorit rámmaeavttut doaibmasis ja ahtanuššamii.

Ealli gilit dáhkidit buoremusat sámi kultuvrra ja giela sihkaris boahteáiggi. Dáláš doallostruktuva sihkarastin ja barggolašvuoda bisuheapmi eanadoalus ja gánnáhahttivuoda buorideapmi leat vealtameahtun deatalaččat ealli giliid bisuheapmái. Danne lea Sámediggái deatalaš ahte sámi eanadoalu doaibmavuođu nanosmahttojuvvo. Sámedikki guhkes áiggi mihttomearrin lea buoridit barggolašvuoda ja buvttadeami ealáhusas.

Sámediggái lea deatalaš ahte dat váikkuhangaskaoamit mat dál leat eanadoallošiehtadusas jotkojuvvojit ja nannejuvvojit. Eanadoalopolitihkka ferte leat einnostahtti danne go investeremat mat dahkkojuvvo eanadoalus gustojit ollu logijagiid ovddasguvlui. Stuorra rievdadusat eanadoalopolitihkas eai sihkarastte dán einnostahttivuoda, ja dagahit eahpesihkaris dili daidda guovlluide maidda dakkár rievdadusat gusket.

Doallolohku sámi guovlluin lea njiedjan jagis jahkái. Doallogu njiedjan addá siva fuolastuvvat vel eanet danne go eanadoallobirrasat juo leat unnit go buohtastahtá eanadoaluin riikadásis. Njiedjamis leat fuones váikkuhusat biebmobuvttadeapmái, meierijjaide, njuovahagaide, viidásat nállašuhhtin rusttegiidda ja gávpejasaide sámi ássanguovlluin. Eanadoalu eanet njiedjan addá danne hástalusaid sámi ealáhuseallimii ja áitá ealáhusa mearkkašahti kultur- ja giellaarenan.

Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga logut čájehit ahte ain leat eanet almmáiolbmot eanadoalus. Riikkas ollislaččat čađahedje nissonolbmot 21 % barggus 2016:s, Romssas 24 % ja Finnmárkkus 28 %. Earret eará dagaha čálgoortnet ahte nissonolbmot válljejit bargat eanadoalus. Eará bealit mat leat deatalaččat dásseárvui eanadoalus lea ahte lasihit nissonolbmuid se arvama eanadoalus ja sihkarastit ahte eanet nissonolbmot váldet badjelaset giddodagaid eanadoalus. Muđui ferte dásseárvodoaibmabijuid eanadoallošiehtadusas ain bisuhit.

Finnmárkku ja Romssa ovttahttin ferte buvttihit heajut eavttuid bargat eanadoaluin dán fylkkain. Ráđđehusas leat leamaš mánga evttohusa avádagaid ovttahttimis eanadoalu iešguđege doarjjaortnegiid várás. Dákkár oktavuodain goas šaddet stuorát regiovnat dagaha ahte eanadoallu dálkkádagaid dáfus fuones guovlluin ii nagot gilvalit guovlluiguin main leat buoret dálkkádagat. Eanaš sámi eanadoallu lea juste dán lágan guovlluin. Mii oaidnit dál ahte ovdamearkka dihtii šibitdoavttergolut leat divron sakka doaresbeale guovlluin. Dákkár oktavuodain ferte biddjojuvvo bajit ráđji man divrasat dán lágan mátkkit sáhttet leat.

Sámediggi háliida ahte mihttomearri Sturradiggedieđáhusas nr 11 (2016 – 2017) Endring og utvikling En fremtidsrettet jordbruksproduksjon ain galgá bissut. Sámediggi lea ovttaoavillis Ráđđehusain ahte galgá ain leat nana ja gilvohallan gievra eanadoallu buot guovlluin riikkas.

Sámediggi ovddida čuovvovaš cealkámuša jagi 2017 eanadoallošiehtadallamiidda:

1. Sámedikki rolla eanadoallopolitihkas

Sámediggi háliida leat deatalaš eavttuidbiddjin eanadoalu rámmaeavttuid sihkkarastimis ja nannemis sámi guovlluin. Sámediggi háliida eanet searvat iešguđege proseassaide nugo dieđáhusbargui, gulaskuddamiidda ja stuorát prinsihpalaš áššiide.

Konsultašuvdnašiehtadus lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuodas. Konsultašuvdna geatnegasvuohta Konsultašuvdnašiehtadusa mielde guoská doaibmajuiide mat sáhttet guoskat sámi álbmogii. Sámediggi háliida oažžut vejolašvuođa váikkuhit dasa ahte eanadoalu rámmaeavttut sihkkarastojuvvojit ja nannejuvvojit. Dainna lágiin sáhtta Sámediggi čuovvolit iežamet geatnegasvuođaid ealáhussii, earret eará dan ovddasvástádusa mii Sámedikkis lea ealli sámi giliid ektui.

2. Gánnáhahttivuohta

Sámedikkis lea beroštupmi bisuhit buvttadanlasáhusaid otná dásis. Vuodđoeaktun eanadoalu bissumii ja ovddideapmái lea ahte gánnáhahttivuohta eanadoalus lea buorre ja ahte dat nagoda gilvalit eará ámmátjoavkkuiguin nu bures go lea vejolaš. Nie ii leat dál dađi bahábut. Dan geažil oaidnit ahte ealáhusas heitet oppa áiggi doaluiguin ja rekrutteren váilu. Jos boandan galg gašii leat árjjalaš ja miellagiddevaš álgit, de dat eaktuda ekonomalaš gánnáhahttivuođa. Danne ferte dat stuorra dienaserohus eanadoalu ja eará ealáhusaid gaska unniduvvot.

Sadjásašdoarjjaortnet luomu ja asttuáiggi várás ferte bisuhuvvot Dálá ortnet sihkkarastá bondii luomu ja astoáiggi mii lea erenoamáš deatalaš nuoraid rekrutteremii eanadollui. Seammás sadjásašortnet deatalaš dásseárvvu vuhtiiváldimii vai šaddá eanadoallu váldofidnun eanet geasuheaddji nissonolbmuide.

Dálut sturrot jagis jahkái. Sámi guovlluid eanadoalus leat lávdaduvvon areálat ja ollu opmodagat leat smávvat. Dat dagaha váttisin lasihit dálu buvttadeami. Geografiija ja opmodatstruktuvra hehte dávjá unnimus doaluid lasiheamis buvttadeami. Sámediggi háliida eanet buvttandoarjaga uhcimus doaluide sihkkarastin dihtii sin gánnáhahttivuođa ovddideami.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš bisuhit oktasaš fidnuid lávdaeanadoalu dihte ja dan dihte ahte mis lea eanadoallu miehtá riikka. Oktasaš fidnuid márkanmuddejeaddji rolla geahnohuhttin dagaha váddáseabbon biireeanadollui birget. Sámediggi oaidná ahte Stuorradiggedieđáhusas nr 11 lea biddjojuvvon vuodđun ahte márkanfámus ožžot friija ráđđejumi. Fitnuin lea dál vuostáiváldingeatnegasvuohta ja dieinna lágiin sihkkarastet buktagiid jođu ovttaskas dálolaččas beroškeahtta das man guhki dat lea viidásat ráhkadeami rusttegiidda. Boanddat ožžot eanet dássidis ja einnostañvejolaš rámmaeavttuid. Ovttasdoaibmaorganiseren dagaha ahte boanddat ožžot dáhkiduvvon hatti iežaset buktagiin. Dat sihkkarastá maddái seamma kvalitehta buot buvttadeddjiide beroškeahtta sturrodagas ja gaskkain njuovahagaide ja meierijaide.

Roavvafuođarvuđot buvttadeapmi ferte vuoruhuvvot. Mielkebuvttadeapmi ja sávzadoallu guddet eanadoalu sámi guovlluin. Sávzadoallu ávkástallá bures mehciin, ja ferte sihkkarastojuvvot buorre ekonomalaš ahtanuššama. Buvttandoarjja lea vealtameahtun deatalaš gánnáhahttivuhtii. Vaikko guovlluin Romssas ja Finnmákkus lea alit máksomearit go muđui riikkas, de heaittihuvvojit eanet ja eanet doalut. Buorre gánnáhahttivuohta geasuha buorebut eanadollui. Guhtondoarjja ja areála- ja kultureanadatdoarjja ferte bisuhuvvot. Doarjjarievdadeapmi eret biireprofiillas dakkár doarjagii mas hivvodatbuvttadeapmi vuoruhuvvo,

mielddisbukta eanadoallobuvttadeami guovduluvvama Norggas.

Dálvebadjevahátortnet lea loahpahuvvon. Sámediggi oaidná ahte ortnet attii ekonomalaš sihkarvuođa ovdal heaittiheami, ja oaivvilda ahte dat berre fas váldojuvvon atnui álgoálgosaš hámis. Das lea oktavuoha dálkkádatrievdamiiguin, mat dál dávjá bohtet davvin gos sakŋan ja jiekŋun dagahit eanet vaháiid go ovdal.

3. Mielkebuvtadeapmi

Jagi 2034 rájes ii leat šat hiŋggalnávet šat lobálaš. Romssa fylkkas lea sullii 25 % mielkebuvtadeddjiin luovosdoallu. Dat mearkkaša ahte Romssa fylkkas fertejit 75 % doalu rievdaduvvot hiŋggalnávehis luovosdollui. Finnmárkkus lea bealli luovosdoallu. Lea hoahppu rievdadit hiŋggalnávehis luovosdoallonávehii. Dat eaktuda erenoamáš áŋgiruššama luovosdoallonávehiid huksemiin. Dálá investerenrámmaiguin ii leat doarvá ruhta rievdadit doalu. Regionála váikkuhangaskaomiid ferte lasihit vai Innovašuvdna Norggas leat návccat ruhtadit doallohuksemiid sámi guovlluin. Proseantamearri bajiduvvui 33 proseanttas 35 prosentii 2017:s ja bajimus ruhtadanrádji sihkkovuvvui maiddá Romssas. Rekruttere vuhtii váldima dihtii eanandollui ferte doarjjaoasi nuoraide bajidit nu ahte dat lea 10 % stuorát sámi guovlluin dan ektui mii dál lea. Das lea erenoamáš mearkkašupmi nuorra áсахeddiide geat dávjá eai leat nagodan gártadit iežas kapitála.

Sámi guovlluid eanadoallu lea marginála šaddoguovlluin. Šaddanáigi lea oanehaš, ja šaddu sorjá buori muddui dálkkádagas Sihke Finnmárkkus (52%) ja Romssas (58 %) lea muđui eanet láigoeana go muđui riikkas (42 %). Dát buktá hástalusaid areálaid geavaheamis. Mielkebuvtadeapmi lea deatálaš sámi guovlluid eanadollui, ja stuorra oassi buvtadeamis sorjá buori suoidnešattus. Buvttadanlasáhusat fertejit bisuhuvvot ja smávva ja gaska sturrosaš doalut fertejit oažžut eanet doarjagiid..

4. Sávzadoallu

Sávzadoallu lea lassin mielkebuvtadeapmái okta sámi guovlluid eanadoalu vuodđoealáhusain. Meahci geavaheapmi lea áibbas vealtameahtun ealáhusa ekonomalaš bohtosii. Guohtundoarjaga rievdamis leat váikkuhusat ekonomiiiji. Dán doarjaga lasiheapmi sihkkar asttáši sihke sávzadoalu ekonomiiija ja lasihivččii meahcceguohtuma. Lábbábierrgu liigebuvttadeapmi Norggas 2017:s dagahii ahte sávzaboanda oažžu heajut bierrgohatti 2018:s. Sihke Finnmárkkus ja Romssas lea vánis lábbábierrgu. Sámedikki mielas ii leat riektá ahte dát fylkkat galget leat mielde máksimin liigebuvttadusa goluid eará osiin riikkas.

Sámediggi registrere ahte sávzadoalu ovdáneami mihtilmasvuohtan lea ahte boraspiret vahágahttet sávzadoalu hui ollu. Sámediggi árvida ahte go muhtumat válljejit heai tit sávzzaiguin, de leat boraspirevaháгат váikkuhan dán válljemii. Vaikke vel boraspiret eai leat ge mielde šiehtadallanfáddán dán oktavuodas, de lea boraspirepolitihkas stuorra mearkkašupmi sávzadoalu ekonomiiiji. Boraspiresoahpamuš lea ain fámus. Guohtunguovlluin galgá guohtunelliin leat ovdasadjii ge galgga leat nu váttis oažžut lobi báhčit boraspiriid.

5. Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideami várás

Šiehtadusbealit heite addimis 2,0 miljon ru Sámediggái jagi 2015 rájes. Dáid ruđaid ferte ođđasis váldit geavahussii ja seammás lasihit daid ovddidan dihtii árttalaš eanadoalu. Árttalaš eanadoalu buktagiin lea stuorra vejolašvuohta sihke go jurddašit kvalitehta ja árttalaš guovlluid

mearkagálvun. Árktalaš dálkkádat lea sihke buorrin ja ovdun. Buorrin lea go árktalaš buktagat máistojit buorebut go buktagat mat leat buvttaduvvon máddelis. Dát guoská erenoamážit ruotnasiidda ja lábbábirgui. Ferte lámhčit diliid nu ahte árktalaš eanadoalu sáhtá profileret ja vuovdalit

Ruđaiguin sáhtášii nannet báikkálaš biebmobuvttadusa sámi guovlluin. Dat buoridivčče árvoháhkama doaluin, ja dieinna lágiin sihkkarastášedje barggolašvuoda eanadoalus. Dáiguin ruđaiguin sáhtá Sámediggi ánggiruššat ain báikkálaš biepmu ektui.

Sámedikki ruđat leat ollu áššiin leamaš vealtameahttumat dasa go boanddat válljejedje stuoridit doaluset. Dán ortnega čađaheapmi lea maid oassin ánggiruššamis davviguovlluiguin.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi - 001/18

EKL - Mearráduš:

Álggahus

Sámedikki ealáhus- ja kulturlávdegoddi lea meannudan ášši 09/18 Sámedikki cealkámuš 2018 eanadoallošiehtadallamiidda.

Mearkkašumit

Bargiidbellodaga lahttu, Arild P. Inga, ovddiid mearkkašumi áššái. Bargiidbellodaga lahttu Per Mathis Oskal ja John Kappfjell ja Nordkalottfolket lahttu, Tor H. Mikkola, dorjo mearkkašumi.

Gulaskuddanvuorus leat dušše Romssa ja Finnmárku fylkkaid smáwádáluid- ja boandaidsearvit bovejuvnon buktit cealkámušaid eanadoallošiehtadussii. Sámediggi mearkkaša ahte eará fylkkaid eará smáwádáluid- ja boandaid searvit galget beassat mielde gulaskuddanprosessii.

Evttohusat

Bargiidbellodaga lahttu, Arild P. Inga, ovddiid evttohusa áššái. Bargiidbellodaga lahttu Per Mathis Oskal ja John Kappfjell doarjjuiga mearkkašumi.

Evttohus 1

Lasáhus ráđi álggaheapmái 2. teakstaoasis:

Sámediggi háliida ahte báikkálaš biebmobuvttadeapmi lassána, dat livččii mielde lasiheamen biebmosiikarvuoda, oassin davviguovlopolitihkas.

Lasáhus ráđi álggaheapmái 4. teakstaoasis:

Dárbu lea čađahit rievdadusa mii nannešii eanadoalu sámi ássanguovluin. Muhtun giliin lea olles eanadoallobiras dadjat jávkaduvvon.

Siwan doaluid logu njedjamii lea eanaš dat rievdan ahte šaddet stuorát ja stuorát ja beaktilat doalut, mii gáibida ollu kapitála ja spesialiserema. Dat heive heajut ollu sámi giliin go eanadoallu dávjá lea doaimmahuvvon lotnolasat eará ealáhusaiguin ja eará bargguiguin. Dat guoská erenoamážit sávzadollui. Maiddá uhcit doarjja šibitdoavttermátkkiide, divrasat doallobiergasat, stuorát huksen- ja fievriddangolut jna. hedjonahttet gánnáheami.

Lasáhus čuoggái 2 Gánnáheapmi:

Eanadoallošiehtadusas ii leat sáhka dušše eanadoalus. Eanadoallošiehtadus ferte vuhtiiváldit vejolašvuođa láchit lotnolasealáhusaide. Nu sáhtášii bisuhit govddit eanadoalu sihke stuorát ja smávít doalloovttadagaiguin.

Meahcásteapmi, lotnolasealáhusat ja guolásteapmi, mearkašit hui ollu eanadoalu resursavuđđui. Lotnolasealáhusaid doaimmaheapmi ferte maid leat vuodđun dasa ahte beassá searvat gonagasreabbáivdui. Árbevirolaš luonddugeavaheapmi ferte deattuhuvot eanet eanadoallošiehtadallamiin.

Dárbu lea čađahit rievdadusaid mat nannejit eanadoalu sámi ássanguovluin.

Sámediggi háliida ahte šibitdoarjja lasihuwo, erenoamážit smáwa ja gaskasturrosaš doaluide, seammás go lasihuwo doarjja areálaide ja kultureanadagaide. Dat livččii deatalaš veahkkin dasa ahte bisuhit árrjalaš eanadoalu.

Seammás gáibiduwo doalloválttisvuođalásáhus daidda doaluide mat doaimmahuvvojit dálkkádatlaš dahje areálaid dáfus hástaleaddji diliin (ceakkoeatnamiin, smáwa eanamihtuiguin, boaittoealeatnamat jna.). Lassi guohtundoarjja mehciin buoridivččii ávkkástallama guohtuneatnamiiguin, ja doalahivččii kultureanadaga rabasin.

Lasáhus čuoggái 5 Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideapmái:

Oažžun dihtii olles ávkki Sámedikki ruđain lea deatalaš ráhkadit plána dasa mo juolluduwon ruđat galget geavahuvo. Lotnolasealáhusprošeavttat livčče ávkkálaččat, vejolaččat strategiija dahje ovtasbargogeahččaleapmi vuodđoealáhusaid gaskkas.

Ođđa lassečuokkis 6 Riidoeastadeaddji doaimbajibut:

Sámediggi áigu joatkit ortnega riidoeastadeaddji doaimbajiguin ruhtaduwon eanadoallo- ja boazodoallošiehtadusa bokte.

Nordkalottfolket, Tor H. Mikkola, ovddidii evttohusa áššái. Árja lahttu, Inger Eline Eriksen Fjellgren, doarjui evttohusa.

Evttohus 2

Álggahus:

2. teakstaoasi vuosttaš cealkka doalahuvvo, dan maŋŋá boahtá dát:

Lassánan barggolašvuohta ja lassánan gánnáheapmi eanadoalus lea hui deatalaš dasa ahte bisuhit ealli giliid sámi guovluin. Danne lea deatalaš ahte Sámedikkis leat guhkesáiggi mihttomearit dasa ahte viidáseappot ovddidit eanadoalu dainna lágiin ahte lasihit barggolašvuođa, lasihit gánnáheami ja nannet eanadoalu stáhtusa deatalaš ealáhussan sámi kultuvrii.

Čuoggái árvalusat eanadoallošiehtadallamiidda

Čuokkis 2 Vuosttaš cealkaga sadjái boahtá:

Sámediggái lea deatalaš nannet buvttadandoarjagiid sámi guovluid eanadoalus.

Ođđa čuokkis – čuokkis 6 Sierra ortnegat smávileanadollui sámi guovluin

Sámi guovluin, ja eará guovluin gos smávileanadoalus lea erenoamáš kultuvrralaš árvu, berrejit leat sierra ortnegat mat fuolahit dakkár doalu.

Dáin guovluin lea dábálaš doallat šibihiid iežas atnui ja wovdimii, muhto uhccán ráhkaduvvon eatnamiid geažil, ii leat vejolaš doaimmahit stuorit eanadoalu. Danne gártá veadjemeahttun ollašuttit buvttadandoarjjagáibádusaid. Dakkár doalu árvu ii galgga vuosttažettiin leat nu ahte dat galgá váikkuhit lassánan biebmobuvttadeapmái nationála dásis. Dan árvu lea baicce nannejuvvon kultuvra, nannejuvvon ássan doaresbealde guovluin, kultureatnamiid fuolaheapmi ja vásáhusvuđot máhtu viidáseappot fievrredeapmi.

Berre ásahit sierra ortnegiid dakká eanadollui man eavttut sáhttet leat ná.

- Guoská eanadollui mas leat uhcit go 50 sávzza, 50 gáicca, 5 mielkegusa, 100 woncá, vuollel 30 mihtu gilwehahti eatnamat dahje bibmobuvttadeapmi mas eanadoallobuktagiid brutto gávejorru lea uhcit go 100 000 ru. Doarjja ii leat váldojuvvon mielde.
- Doalus ii dárbbas leat geatnegahttojuvvon lasseárvodivat
- Buvttadandoarjja gusto vuosttaš vuđojuvvon buktaga rájes
- 30 000 ruvdnosaš lassidoarjja kulturdoarjjan
- Háššendoarjja ja niittuid gilvín berrešii maid gullat dán ortnegii

Dát ortnet attášii sámi guovluin ja eará guovluin gos eanadoalus lea erenoamáš kulturárvu, buoret vuođu viidáseappot ovddidit dakkár eanadoalu mii nanne kultuvrra. Šaddá vejolaš gullat buvttadandoarjjaortnegii juo vuosttaš duođaštuvvon buvttavuovdima rájes, ja dasa lassin gártá vejolažžan oažžut lassidoarjaga.

Erenoamážit mearrasámi guovluin veahkehivčče dakkár ortnegat nannet dan boares kultuvrra mas lea eanadoallu/guolásteapmi lotnolasealáhussan.

Árja lahttu, Inger Eline Erik sen Fjellgren, ovddidii evttohusa áššái. Nordkalotffolket lahttu, Tor H. Mikkola, doarjjui evttohusa.

Evtohus 3

Ođđa teakstaoassi manjá 2. teakstaoasi

Sámediggi deattuha ahte eanadoallu sámi guovluin lea árbevirolaš sámi ealáhus ja das lea dan geažil ávnnaslaš suodjalus álbmotrievtti vuodul mii guoská sápmelaččaide álgoálbmogin, dás maiddá ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna artihkkala 27, ILO-konvenšuvnna nr 169 ja ON álgoálbmojulggaštusa vuodul.

Ođđa teakstaoassi manjá 4. teakstaoasi.

5. Lotnolasealáhusat

Sámi guovluin gos leat birzehen eavttut doaimmahit eanadoalu, leat lotnolasealáhusat álo leamaš deatalaččat. Sámi guovluin ii leat eahpedábalaš ahte eanadoallu doaimmahuvvo lotnolasat meahcástemiin, mearraluossabivdduin, vuotnaguolástemiin ja/dahje turismmain. Árbevirolaš sámi ávkkástallan luonduriggudáiguin lea ain deatalaš lassedienas seammás go fidne lagasborramuša iežas atnui ja eará geavaheddjiide. Dáin guovluin lea maid dábalaš doaimmahit eanadoalu lotnolasat eará fidnuiguin sekundára- ja terciálaealáhusain.

Dán oktavuodas lea deatalaš čjuhit ahte sámi eanadoalu rámmaeavttuid nannen maiddá mearkaša árbevirolaš sámi lotnolasealáhusaid viidáseappot fievrredeapmi, ja daid smávadoaluid nannen mat doaimmahuvvojit lotnolasat eará fidnuiguin.

Ovddádusbellodaga lahttu, Arthur Tørfoss, ovddidii evttohusa áššái:

Bohtá sámediggeráđi árvalusa sadjái:

Evtohus 4

Eanadoallošiehtadusortnet lea doaibman 1950 logu rájes.

Eanadoallošiehtadus mudde earret eará

- dakkár álgoávdnasiid mihttomearrehattiid, go gortni, mielkki, moniid ja spiidne- ja lábbábierrgu
- avádatjuogadeami buvttandoarjaga várás
- boanddaid dietnasa ja buvttadanmihttomeriid

Juohke jagi heaittihuvojit lagabui 1 000 eanadoalu (lagabui 2-3 eanadoalu beaiwálaččat), ja badjel 36 000 doalu eai leat doaimmas. Badjelaš 44 000 eanadoalu ohce buvttandoarjaga 2011:s, 2015:s dát lohku lei veaháš badjel 41 000. Dattetge lea váile 13-14 proseantta dain mat duođai doaimmahit eanadoalu ollesáiggi, ja 2/3 viežžá váldodietnasa olggobealde ealáhusa.

Dat addá dakkár gova ahte mii leat buvttadan borramuša Norggas veahkkálasbarggus.

Mii doaimmahit dál dakkár vuogádaga mii sihkkarastá midjiide Norgga eanadoalus váile 41-44 proseantta dain vuoddoávdnasiin maid mii dárbašit. Ja dan seammás go mii sirdit 18 miljárdda jahkásaččat eanadollui. Sullii 61 proseantta boanddaid jahkedietnasis adnojuwo leat almmolaš ruhtasirdimat.

Mis lea dál lagabui 11 miljárdda ruvdnosaš gávpesuođđan jahkásaččat Ruttii SSB loguid mielde, mas sullii ½ guoská borramušgálvvuide. Dát čuohtá renoamážit Østlandet guovllu eanadoallo- ja

biebmoávnasindustriiji.

Sámediggi oaiwilda ahte deataleamos ferte leat lámhčit gánnáhahtti eanadollui ja baicce uhcidit guovlupolitihkalaš vuhtiváldima dainna ákkain ahte sihkkarastit ássama duoppe dáppe.

Sámediggi oaiwilda ahte juksan dihtii dáid mihttomeriid, ferte uhcidit eanadoalu muddema vai sihkkarastojuwo ealáhusdoaimmaheddjiide duohta ja juridihkalaš váldi iežaset omodaga badjel ja ain eanet loahpahit gáržžidemiid buvttadeamis.

Jus mis Norggas galgá leat gánnáhahtti eanadoallu mii sáhtta gilvalit min lagamus ránnjáriikkaiguin, de ferte rievdadit eanadoallopolitihka nu mo ráđđehusa áigumuš lea, ja rievdadeami ferte čavget ain eanet.

Norgga eanadoalu árvodiđji ferte buorebut heivehit eanet gilwohallamii boahhteáiggis: Beaktilis ealáhus mii buvttada dan maid olbmot jearahit ja mii vuhtiváldá eanet ja eanet gáibideaddji riikkaidgaskasaš márkana. Dat lea eaktun ceavzilis ja eanet borramušbuvttadeapmái Norggas ja dasa ahte ain galgá leat mánggabealat eanadoallu miehtá riikka. Norgga eanadoalus leat mángga gilvalanovddu ja buorre vuoddu gilvonávccalaš kvalitehtabuktagiid buvttadeapmái. Dasa gáibiduwo boahhteáiggediđolaš eanadoallu mii lea uhcit politihkalaččat stivrejuwon ja eanet geavaheaddji- ja márkandiđolaš. Álkit váikkuhangaskaoapmestruktuvra álkiduwon ortnegiiguin, uhcit almmolaš muddemiiguin ealáhusdoaimmas, eanet gilwohallamiin márkandásideami rievdadusaid bokte ja eanet márkaneivehemiin buvttadusas, lea guovddázis ráđđehusa eanadoallopolitihkas.

Sámediggi lea ilus go Ráđđehus lea juo čađahan mángga deatalaš rievdadusa eanadoallopolitihkas sihke jahkásaš eanadoallošiehtadusaid ja eará proseassaid bokte. Jagi 2014 eanadoallošiehtadusa rájes leat čađahuwon oktiibuot 40 álkidahttima. Rievdadusat leat addán ovttaskas bondii stuorát friijavuoda ja vejolašvuodaid ovddidit doalu ja eanedit buvttadeami. Sámediggi oaidná ahte ráđđehus áigu nannet eanadoalu ja danne lea rievadan earreráddjemiid ja konsešuvdnarájáid mat lea hehtten eankildoaluid ávkkástallat vejolašvuodaiguin ja čađahit oktasašdoaimmaid. Jagi 2014 eanadoallošiehtadusas loktejuvui mielkebuvtadeami buvttadanrádjá 900 000 lihttarii ja oktasašdoaimmaid erenoamáš njuolggadusat loahpahuvojedje. Seamma eanadoallošiehtadusas duppalastojuvui doarjarádjá šibihiidda ja doarjja ášahuvui buot elliid várás, beroškeahtta doalu elliidlogus. Konsešuvdnarájáid lokten addá stuorát ovttagaid beaktilat buvttademiin, ja addá vuodu ollesáiggi woncáčivga- ja gálkonbuvttadeapmái. Sámediggi doarju dan.

Sámediggi oaiwilda ahte buoremussan eanadollui olles Norggas, maddái ártkalaš guovluin, lea ahte hálddašeapmi jotkojuwo nu mo dál, almmá seaguhemiiguin Sámedikki bealis.

Evttohus 5

Sámediggi háliida ahte Norggas galgá leat mánggadáfot šaddogardi ja fauna. Berre geahččalit doalahit goaskin-, geatke-, guovža- ja albbasmáddodagaid. Dan hálddašeapmi ferte čađahuwot báikkálaččat go doppe lea máhttu árwoštallat dili, ja danne ferte vuoruhit boraspireavádagaid loahpaheami.

Dat heahtegádjunvuogatvuoha mii dál guoská beatnagiid falleheapmái, berre dasa lassin guoskat boraspiriide go dat bohtet gittiide ii ge daid leat vejolaš ádjit eret. Berre bidjat vuoddu seamma dulkoma heahtegádjunvuogatvuoda geavaheapmái guovžža oktavuodas go eará boraspiriid oktavuodas.

Sámediggi bivdá Stuorradikki:

- Loahpahit guovddášguovlluid boraspiriid várás
- Bisuhit boraspiriid báikkálaš hálddašeami
- Addit báikkálaš eiseválddiide ovddasvástádusa boraspirehálddašeamis
- Geahččat bearrái ahte ráđjarasttideaddji boraspiret lohkkujuwot mielde Norgga máddodatmihttui
- Geahččat bearrái ahte addojuwo dievaslaš buhtadus eanaeiggádiidda, ealáhusdoaimmaheddjiide dahje earáide geat gillájit vahága stáhta bajimus

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkinn - 009/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 08.03.2018 dii. 10.45

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš vuogi mielde:

- Evttohus 4 hilgojuvui 34 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 5 hilgojuvui 34 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 3 hilgojuvui 23 jienain 12 jiena vuostá
- Evttohus 2 hilgojuvui 31 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 1 hilgojuvui 27 jienain 8 jiena vuostá
- Ealáhus- ja kulturlávdegotti ráva mearriduvui 34 jienain 1 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tor H. Mikkola, áššejođiheaddji	Sandra Márjá West
		John Kappfjell
	Tor H. Mikkola	
2	Jovna Vars Smuk	
3	Sandra Márjá West	
4	Arild Pettersen Inga	Cecilie Hansen
		Mathis Nilsen Eira
		Sandra Márjá West
	Arild Pettersen Inga	
5	Silje Karine Muotka	
6	Cecilie Hansen	Kåre Olli
	Cecilie Hansen	
7	Anders Somby jr.	Arild Pettersen Inga
		Cecilie Hansen
	Anders Somby jr.	
8	Nora Marie Bransfjell	
9	Inger Eline Eriksen Fjellgren	Arild Pettersen Inga
		Sandra Márjá West
		John Kappfjell

	Inger Eline Eriksen Fjellgren	
10	Tor H. Mikkola	Inger Eline Eriksen Fjellgren
		Sandra Márjá West
	Tor H. Mikkola	
11	Arthur Johan Tørfoss	
12	Mathis Nilsen Eira	
13	Per Mathis Oskal	
14	John Kappfjell	
15	Kåre Olli	
16	Ann Karin Kvernmo	
17	Sandra Márjá West	
18	Tor H. Mikkola	

DC - Mearrádus:

Eanadoallu lea deatalaš vuodđun barggolašvuhtii, árvoháhkamii, borramušgálvvuid buvttadeapmái ja vuodđun ássamii sámi guovlluin. Eanadoallu lea deatalaš maidái sámi giela ja kulturárbevieruid viidásat fievrrideapmai. Sámediggái lea deatalaš ahte eanadoalus leat buorit rámmaeavttut doaimbasiis ja ahtanuššamii.

Ealli gilit dáhkidit buoremusat sámi kultuvrra ja giela sihkkaris boahtteáiggi. Dáláš doallostruktuva sihkkarastin ja barggolašvuoda bisuheapmi eanadoalus ja gánnáhahttivuoda buorideapmi leat vealtameahtun deatalaččat ealli giliid bisuheapmái. Danne lea Sámediggái deatalaš ahte sámi eanadoalu doaimbavuoddu nanosmahttojuvvo. Sámedikki guhkes áiggi mihtomearrin lea buoridit barggolašvuoda ja buvttadeami ealáhusas.

Sámediggái lea deatalaš ahte dat váikkuhangaskaoamit mat dál leat eanadoallošiehtadusas jotkojuvvojit ja nannejuvvojit. Eanadoalopolitihkka ferte leat einnostahtti danne go investeremat mat dahkkojuvvo eanadoalus gustojit ollu logijagiid ovddasguvlui. Stuorra rievdadusat eanadoalopolitihkas eai sihkkarastte dán einnostahttivuoda, ja dagahit eahpesihkkaris dili daidda guovlluide maidda dakkár rievdadusat gusket.

Doallolohku sámi guovlluin lea njiedjan jagis jahkái. Doallologu njiedjan addá siva fuolastuvvat vel eanet danne go eanadoallobirrasat juo leat unnit go buohtastahtta eanadoaluin riikadásis. Njiedjamis leat fuones váikkuhusat biebmobuvttadeapmái, meierijaide, njuovahagaide, viidásat nállašuhhtin rusttegiidda ja gávpejasaide sámi ássanguovlluin. Eanadoalu eanet njiedjan addá danne hástalusaid sámi ealáhuseallimii ja áitá ealáhusa mearkkašahtti kultur - ja giellaarenan.

Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga logut čájehit ahte ain leat eanet almmáiolbmot eanadoalus. Riikkas ollislaččat čađahedje nisssonolbmot 21 % barggus 2016:s, Romssas 24 % ja Finnmárkkus 28 %. Earret eará dagaha čálgoortnet ahte nisssonolbmot válljejit bargat eanadoalus. Eará bealit mat leat deatalaččat dásseárvui eanadoalus lea ahte lasihit nisssonolbmuid searvama eanadoalus ja sihkkarastit ahte eanet nisssonolbmot váldet badjelasaset giddodagaid eanadoalus. Muđui ferte dásseárvodoaimbajuid eanadoallošiehtadusas ain bisuhit.

Finnmárkku ja Romssa ovttahttin ferte buvttihit heajut eavttuid bargat eanadoaluin dán fylkkain. Ráđdehusas leat leamaš mánga evttohusa avádagaid ovttahttimis eanadoalu iešguđege doarjaortnegiid várás. Dákkár oktavuodain goas šaddet stuorát regiovnnat dagaha ahte eanadoallu dálkkádagaid dáfus fuones guovlluin ii nagot gilvalit guovlluiguin main leat buoret dálkkádagat. Eanaš sámi eanadoallu lea juste dán lágan guovlluin. Mii oaidnit dál ahte ovdamearkka dihtii šibitdoavttergolut leat divron sakka doaresbeale guovlluin. Dákkár

oktavuođain ferte biddjojuvvot bajit rádjji man divrasat dán lágan mátkkit sáhttet leat.

Sámediggi háliida ahte mihttomearri Stuorradiggedieđáhusas nr 11 (2016 – 2017) Endring og utvikling En fremtidsrettet jordbruksproduksjon ain galgá bissut. Sámediggi lea ovttaoaivilis Ráđđehusain ahte galgá ain leat nana ja gilvvohallan gievra eanandoallu buot guovlluin riikkas.

Sámediggi ovddida čuovvovaš cealkámuša jagi 2017 eanadoallošiehtadallamiidda:

1. Sámedikki rolla eanadoallopolitihkas

Sámediggi háliida leat deatalaš eavttuidbiddjin eanadoalu rámmaeavttuid sihkkarastimis ja nannemis sámi guovlluin. Sámediggi háliida eanet searvat iešguđege proseassaide nugo dieđáhusbargui, gulaskuddamiidda ja stuorát prinsihpalaš áššiide.

Konsultašuvdnašiehtadus lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuođas. Konsultašuvdna geatnegasvuohta Konsultašuvdnašiehtadusa mielde guoská doaibmabijuide mat sáhttet guoskat sámi álbmogii. Sámediggi háliida oažžut vejolašvuođa váikkuhit dasa ahte eanadoalu rámmaeavttut sihkkarastojuvvojit ja nannejuvvojit. Dainna lágiin sáhtá Sámediggi čuovvolit iežamet geatnegasvuođaid ealáhussii, earret eará dan ovddasvástádusa mii Sámedikkis lea ealli sámi giliid ektui.

2. Gánnáhahttivuohta

Sámedikkis lea beroštupmi bisuhit buvttadanlasáhusaid otná dásis. Vuodđoeaktun eanadoalu bissumii ja ovddideapmái lea ahte gánnáhahttivuohta eanadoalus lea buorre ja ahte dat nagoda gilvalit eará ámmátjoavkkuiguin nu bures go lea vejolaš. Nie ii leat dál dađi bahábut. Dan geažil oaidnit ahte ealáhusas heitet oppa áiggi doaluiguin ja rekrutteren váilu. Jos boandan galggašii leat árjjalaš ja miellagiddevaš álgit, de dat eaktuda ekonomalaš gánnáhahttivuođa. Danne ferte dat stuorra dienaserohus eanandoalu ja eará ealáhusaid gaska unniduvvot.

Sadjásašdoarjjaortnet luomu ja asttuáiggi várás ferte bisuhuvvot Dálá ortnet sihkkarastá bondii luomu ja astoáiggi mii lea erenoamáš deatalaš nuoraid rekrutteremii eanadollui. Seammás sadjásašortnet deatalaš dásseárvvu vuhtiiváldimii vai šaddá eanadoallu váldofidnun eanet geasuheadji nisssonolbmuide.

Dálut sturrot jagis jahkái. Sámi guovlluid eanadoalus leat lávdaduvvon areálat ja ollu opmodagat leat smávvat. Dat dagaha váttisin lasihit dálu buvttadeami. Geografijja ja opmodatstruktuvrva hehte dávjá unnimus doaluid lasiheamis buvttadeami. Sámediggi háliida eanet buvttandoarjaga uhcimus doaluide sihkkarastin dihtii sin gánnáhahttivuođa ovddideami.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš bisuhit oktasaš fidnuid lávdaeanadoalu dihte ja dan dihte ahte mis lea eanadoallu miehtá riikka. Oktasaš fidnuid márkanmuddejeaddji rolla geahnohuhttin dagaha váddáseabbon biireeanadollui birget. Sámediggi oaidná ahte Stuorradiggedieđáhusas nr 11 lea biddjojuvvon vuodđun ahte márkanfámus ožžot friija ráđđejumi. Fitnuin lea dál vuostáiváldingeatnegasvuohta ja dieinna lágiin sihkkarastet buktagiid jođu ovttaskas dálolaččas beroškeahhtá das man guhkki dat lea viidásat ráhkadeami rusttegiidda. Boanddat ožžot eanet dássidis ja einnostañvejolaš rámmaeavttuid. Ovttasdoaibmaorganiseren dagaha ahte boanddat ožžot dáhkiduvvon hattii iežaset buktagiin. Dat sihkkarastá maiddá seamma kvalitehta buot

buvttadeddjiide beroškeahtta sturrodagas ja gaskkain njuovahagaide ja meierijaide.

Roavvafuođarvuđot buvttadeapmi ferte vuoruhuvvot. Mielkebuvttadeapmi ja sávzadoallu guddet eanadoalu sámi guovlluin. Sávzadoallu ávkástallá bures mehciin, ja ferte sihkkarastojuvvot buorre ekonomalaš ahtanuššama. Buvttadandoarjja lea vealtameahtun deaŋalaš gánnáhahttivuhtii. Vaikko guovlluin Romssas ja Finnmárkkus lea alit máksomearit go muđui riikkas, de heaittihuvvojit eanet ja eanet doalut. Buorre gánnáhahttivuohta geasuha buorebut eanadollui. Guhtundoarjja ja areála- ja kultureanadatdoarjja ferte bisuhuvvot. Doarjjarievdadeapmi eret biireprofillas dakkár doarjagii mas hivvodatbuvttadeapmi vuoruhuvvo, mielddisbuktá eanadoallobuvttadeami guovduluvvama Norggas.

Dálvebadjevahátortnet lea loahpahun. Sámediggi oaidná ahte ortnet attii ekonomalaš sihkarvuoda ovdal heaittiheami, ja oaivvilda ahte dat berre fas váldojuvvon atnui álgoálgosaš hámis. Das lea oktavuoha dálkkádatrievdamiiguin, mat dál dávjá bohtet davvin gos sakŋan ja jekŋun dagahit eanet vahágiid go ovdal.

3. Mielkebuvttadeapmi

Jagi 2034 rájes ii leat šat hiŋggalnávet šat lobálaš. Romssa fylkkas lea sullii 25 % mielkebuvttadeddjiin luovosdoallu. Dat mearkkaša ahte Romssa fylkkas fertejit 75 % doalu rievdaduvvot hiŋggalnávehis luovosdollui. Finnmárkkus lea bealli luovosdoallu. Lea hoahppu rievdadit hiŋggalnávehis luovosdoallonávehii. Dat eaktuda erenoamáš áŋgiruššama luovosdoallonávehiid huksemiin. Dálá investerenrámmaiguin ii leat doarvá ruhta rievdadit doalu. Regionála váikkuhangaskaomiid ferte lasihit vai Innovašuvdna Norggas leat návccat ruhtadit doallohuksemiid sámi guovlluin. Proseantamearri bajiduvvui 33 proseanttas 35 prosentii 2017:s ja bajimuš ruhtadanrádji sihkkojuvvui maiddái Romssas. Rekruttere vuhtii váldima dihtii eanadollui ferte doarjjaoasi nuoraide bajidit nu ahte dat lea 10 % stuorát sámi guovlluin dan ektui mii dál lea. Das lea erenoamáš mearkkašupmi nuorra ásaheiddjiide geat dávjá eai leat nagodan gártadit iežas kapitála.

Sámi guovlluid eanadoallu lea marginála šaddoguovlluin. Šaddanáigi lea oanehaš, ja šaddu sorjá buori muddui dálkkádagas. Sihke Finnmárkkus (52%) ja Romssas (58 %) lea muđui eanet láigoeana go muđui riikkas (42 %). Dát buktá hástalusaid areálaid geavaheamis. Mielkebuvttadeapmi lea deaŋalaš sámi guovlluid eanadollui, ja stuorra oassi buvttadeamis sorjá buori suoidnešattus. Buvttadanlasáhusat fertejit bisuhuvvot ja smávva ja gaska sturrosaš doalut fertejit oažžut eanet doarjagiid..

4. Sávzadoallu

Sávzadoallu lea lassin mielkebuvttadeapmái okta sámi guovlluid eanadoalu vuodđoealáhusain. Meahci geavaheapmi lea áibbas vealtameahtun ealáhusa ekonomalaš bohtosii. Guhtundoarjaga rievdamis leat váikkuhusat ekonomiiiii. Dán doarjaga lasiheapmi sihkkarasttášii sihke sávzadoalu ekonomiiija ja lasihivččii meahcceguohtuma. Lábbábierrgu liigebuvttadeapmi Norggas 2017:s dagahii ahte sávzaboanda oažžu heajut bierrgohatti 2018:s. Sihke Finnmárkkus ja Romssas lea vánis lábbábierrgu. Sámedikki mielas ii leat riektá ahte dát fylkkat galget leat mielde máksimin liigebuvttadusa goluid eará osiin riikkas.

Sámediggi registrere ahte sávzadoalu ovdáneami mihtilmasvuohtan lea ahte boraspiret vahágahttet sávzadoalu hui ollu. Sámediggi árvida ahte go muhtumat válljejit heaitit sávzzaiguin, de leat boraspirevahágat váikkuhan dán válljemii. Vaikke vel boraspiret eai leat ge mielde šiehtadallanfáddán dán oktavuodas, de lea boraspirepolitihkas stuorra mearkkašupmi sávzadoalu

ekonomiijii. Boraspresoahpamuš lea ain fámus. Guohtunguovlluin galgá guohtunelliin leat ovdasadji ii ge galgga leat nu váttis oažžut lobi báhčit boraspiriid.

5. Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideami várás

Šiehtadusbealit heite addimis 2,0 miljon ru Sámediggái jagi 2015 rájes. Dáid ruđaid ferte ođđasis váldit geavahussii ja seammás lasihit daid ovddidan dihtii ártkalaš eanadoalu. Ártkalaš eanadoalu buktagiin lea stuorra vejolašvuohta sihke go jurddašit kvalitehta ja ártkalaš guovlluid mearkagálvun. Ártkalaš dálkkádat lea sihke buorrin ja ovdun. Buorrin lea go ártkalaš buktagat máistojit buorebut go buktagat mat leat buvttaduvvon máddelis. Dát guoská erenoamážit ruotnasiidda ja lábbábirgui. Ferte láchčit diliid nu ahte ártkalaš eanadoalu sáhtta profileret ja vuovdalit

Ruđaiguin sáhtášii nannet báikkálaš biebmobuvttadusa sámi guovlluin. Dat buoridivčče árvoháhkama doaluin, ja dieinna lágiin sihkkarasttášedje barggolašvuođa eanadoalus. Dáiguin ruđaiguin sáhtta Sámediggi ángiruššat ain báikkálaš biepmu ektui.

Sámedikki ruđat leat ollu áššiin leamaš vealtameahtumat dasa go boanddat válljejedje stuoridit doaluset. Dán ortnega čađaheapmi lea maid oassin ángiruššamis davviguovlluiguin.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.03.2018 dii. 16.40

Ášši 010/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 002/18	Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmárkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis

	Aššenr. 18/287
--	-------------------

Bealálaš	Várrelahttu	
Mathis Nilsen Eira	Kjell Birkely Andersen	

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaiv	Áššenr.
Sámediggeráđđi	01.02.18	SR 045/18
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	5. – 6.03.18	EKL

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi čujuha FeFo 22.09.2017 beaiváduvvon reivii, ášši guoská rievdan meahccegeavahussii ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis, ja buktá cealkámuša finnmárkkulága § 10 mielde.

Sámediggi čujuha sámediggeráđi áššeovddidussii áššis R 045/2018 ja bivdá ahte FeFo ii bisut mearrádusas rievdan meahccegeavahussii guorraseamis ruvkedoibmii Nussiris ja Gumpenjunis, muhto dahká ođđa mearrádusa das ahte ii atte lobi rievdadit meahcceávkkestallama finnmárkkulága § 10 mielde, danne go dat sáhtta vaháguhttit sámi kultuvrra, boazodoalu, meahcceávkkestallama, ealáhusbarggu ja servodateallima vuđđosa.

Sámedikki mielas FeFo árvvoštallamat ja mearrádusat eai soaba oktii Sámedikki njuolggadusaide finnmárkkulága § 4 mielde, mat gusket konsultašuvnnaide ja eavttuide, váikkuhusaide boazodollui, servodateallimii, eaige dasa go árvvoštallá ávkki sámi kultuvrra vaháguhttima vuostá. FeFo ferte go ođđasis árvvoštallá ja meannuda ášši bidjat vuodđun njuolggadusaid riehta áddema ja dahkat mearrádusa mii ii leat daid vuostá.

Sámedikki mielas galggašii njuolggadusaide rievdan meahccegeavahusas biddjojuvvot stuorra mearkkašupmi árvvoštallamiin mearrádusas. Dasto deattuha Sámediggi ahte ulbmil njuolggadusaiguin lea ahte dat sámiid iežaset eavttuid mielde galget váikkuhit sámi kultuvrra, boazodoalu, meahcceávkkestallama, ealáhusbarggu ja servodateallima luondduvuđđosa nannema. Sámediggái dat ovddimusat gullá meroštallat dan mii vaháguhtta ja mii fas nanne sámi kultuvrra, dasa gullá maiddái mearrasámi kultuvra. Dán ferte maiddái FeFo bidjat vuodđun árvvoštallamiinnis ja mearrádusainis.

Konsultašuvnna FeFos mat leat leamaš guoskevaš vuoigatvuodaoamasteddjiguin boazodoalus eai leat čađahuvvon buriin jáhkuin ja dainna áigumušain ahte juksat ovttaielalašvuoda dahje soahpat rievdan eanageavahusas Sámedikki njuolggadusaid § 4, nuppi lađđasa mielde gč. finnmárkkulága § 3.

FeFo ii sáhte njuolggadusaid mielde bidjat eavttuid mearrádusastis ahte doaimbidjooamasteaddji ja boazodoallu galget soahpat váidudeaddji doaimbijuin vai oážžut FeFo guorrasit rievdan geavahussii. Dákkár eaktu guodđá earáide go FeFoi ovddasvástádusa mii čuovvu finnmárkkulága dasa gullevaš njuolggadusaiguin, sihkkarastit boazodoalu luondduvuđđosa guovllus. Dasto eaktu, ahte doaimbidjooamasteaddji galgá gulahallat orohagaiguin ovdal go doaimbidjooamasteaddji ieš mearrida makkár váidudeaddji doaimbijuid háliida dahkat, ii atte doarvái buorre vejolašvuoda einnostit ja sihkarvuoda das ahte doaimbijut leat doarvái buorit ja dohkálaččat sihkkarastit ain boazodollui luondduvuđđosa guovllus. Goappašiiin dain dáhpusain lea FeFo mearrádus vuostá Sámedikki njuolggadusaid

§§ 1 ja 4 nuppi lađđasa ektui.

FeFo lea árvoštallan movt doaibmabidju váikkuha boazodollui, muhto ii leat árvoštallan maid ruvkedoaimmat ja eará plánat ja doaibmabijut oktiibuot váikkuhit boazodollui guovllus. FeFo maid ii leat árvoštallan ahte leago doaibmabidju doarvái bures deattuhuvvon boazodoalu luondduvuđđosa sihkkarastima ektui. Dasto ii leat FeFo vihkkedallan doaibmabiju konkrehta váidudeaddji doaibmabijuid ektui. Dieinna lágiin ii dávis váikkuhusaid árvoštallan boazodollui Sámedikki njuolggadusaide § 5, gč. finnmárkkulága § 3.

FeFo ii leat vuhtii váldán Sámedikki njuolggadusain §§ 1 ja 7 mearriduvvon sámi kultuvrra ja servodateallima diliid, muhto lea atnán vealtameahtun deatalažžan eará go sámi oainnuid nugo gieldda ekonomija, ássama ja bargosajiid.

FeFo ii leat árvoštallan ruvkedoaimma servodatekonomalaš geavahanárvvu, eaige dat leat árvoštallan geavahanárvvu luondduvuđđosa suodjaleami heajos váikkuhusaid ektui nugo Sámedikki njuolggadusaid § 4, nuppi lađđasa mielde eaktuduvvo.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi - 002/18

EKL - Mearráduš:

Alggahus

Sámedikki ealáhus- ja kulturlávdegoddi lea meannudan ášši 10/18 Cealkámuš rievdan meahccegeavahas Fimmárkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis

Bargiidbellodaga lahttu, Arild P. Inga, ovddidii evttohusa áššái. Norske Samers Riksforbund lahttu, Nora Marie Bransfjell, Mathis Nilsen Eira ja Sandra Márjá West, Bargiidbellodaga lahttu, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Norgga Sámiid Riikasearvi/Sámeálbmotbellodaga lahttu, Jovna Vars Smuk, Guovddášbellodaga lahttu, Anne Torill Eriksen Balto, Johtisápmelaččaid listu lahttu, Anders Somby jr. dorjo evttohusa.

Evttohus 1

Teakstaosi 2 sadjai bohta čuowovaš:

Sámediggi čujuha sámediggeráđi áššečilgehussii Áššis R 045/2018 ii ge dohkket FeFo stivrra eanetlogu mearrádusa, gč. Fimmárkolága § 10 nuppi lađđasa goalmát cealkaga. Sámediggi deattuha ahte FEFO galgá árvoštallat makkár mearkkašupmi rievdaduvvon meahccegeavaheamis lea sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii.

Muđui vuordá Sámediggi ahte álbmotriekti doahttaluvo árijalaččat ja dasto erenoamážit ILO konvenšuvdna nr 169, SP artihkal nr 27 ja ON álgoálbmotjulggaštus ektui.

Ovddádusbellodaga lahttu, Arthur Tørfoss, ovddidii evttohusa áššái.

Evttohus 2

Sámediggi čujuha FeFo čilgehussii 22.09.2017 beaváduvwon reiwes áššis rievdaduvwon meahccegeavaheami birra ruvkedoaimma oktavuodas Nussiris ja Gumppenjunis ja cealká Finnmárrkkulága § 10 vuođu.

Sámediggi čujuha FeFo mearrádussii:

Sámediggi čujuha FeFo mearrádussii:

Ollislaš árvoštallama vuođu lea FeFo positiiva Nussir ASA doaibmakonsešuvdnaohcamii minerálalága vuođu.

Biddjojuvvo stuorra deaddu dasa ahte doaibmabidju addá vuođu positiiva servodatovdáneapmái mii dasto attášii vuođu sámi beroštusaid fuolaheapmái lassánan ássama bokte birzzehis riddosámi guovlluin.

FeFo bidjá vuođđun ahte doaibmabidjoeaiggát ovttasráđiid boazodoaluin juksá ovttamielalašvuođa dohkálaš váidudeaddji doaibmabijuid ektui nu ahte ain sáhtttá leat gánnáhahtti doaimmahit boazodoalu guovllus, gč. Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta muddenplána loahpalaš dohkkeheami.

FeFo bivdá ahte biddjojuvvojit dakkár eavttut vejolaš lohpeaddimii ahte doaibmabidjoeaiggát dahká šiehtadusa suohkaniin nu ahte sihkkarastojuvvo sávvojuvwon servodatovdáneapmi ja ahte sámi vuoigatvuođat ja beroštusat fuolahuvvojit.

Sámediggi doarju FeFos mearrádusa ollásit, eai ge Sámedikkis leat eanet árvalusat áššái.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 010/18

Mearkkašupmi: Ruvkedoaibma Nussiris ja Gumppenjunis

Isak Mathis O. Hætta

Ovdalaš ruvkedoaimma Gumppenjunis

1970-loguin doaimmahii Follidal Verk AS beaiveruvkedoaimma Gumppenjunis. Go beaiveruvkes váldui veaikemálbma olggos, de dat sáddejuvui tunnealla ja ceakkošákta čađa ulos vuostáiváldimii riikageainnu guoras. Málbma giedahallui viidásit vuostáiváldimis roawásiid cuvkeamiin, fiidnát cuvkeamiin ja sirremiin olggos čoahkáiduvwon ávdnasa govduanrusttegis. Manjel goikadanproseassa rusttegis sáddejuvui čoahkáiduvwon ávdnasa fatnasii fievridanbátti mielde. Dan áiggi gohčodedje fágaolbmot máilmmis dán rusttega “mihttorusttegin” (mønsterbruk) dan geažil go lei earenoamáš oanehis gaska gaskal olggosváldinbáikki ja fatnasii fievrideami, ja go fievrideapmi lei unnit eanet áibbas gokčojuvwon, ja olggosváldin dáhpáhuvai dakkár bákteslájás mas lei olu unnit veaika go muđui máilmmis. Lagasbirrasii eai lean báljo váikkuhusat, dego gavjagiksi ja šlápmagiksi, ja doaibma ii dagahan stuora hehttehusaid ealáhusaide mat gáibidit stuorát eatnamiid, nugo boazodoallu. Dan oanehis áiggis go lei doaibma jođus lei ustitlaš ja soabalaš oktavuohhta gaskal guovlu boazodolliid ja Follidal Verk AS. Dan sáhttet eatnasat sis geat ledje barggus dalle ja geat ain leat eallime, duođaštit. Go veaikhaddi máilmmimárkanis hedjonii, ja eahpesihkkaris málbmagávdnosiid ja heajos

málbmasisdoalu dihte man ala doaibma lei wuođđuduvvon, dagahii ahte ii lean šat gánnáhahtti ja doaibma heaittihuvui.

Ruvkedoaibmaplánat Nussiris ja Gumppenjunis

Málbma galgá gieđahallot seamma báikkis go ovddit doaibma lei. Áigumuš lea bidjat johtui eatnanvuollásaš doaimma 2 sajádagas:

Gumppenjuni:

Doaibma eaktuda ahte ii galgga leat makkárge aktivitehta eatnama alde earret go fievriddit málmma dálá ruvkeolgoráiggis dálá šáktii – mii lea 500 mehtera gaska dálá geainnu mielde. Olgoráiggi buohta šaddá ránesbakterádju.

Nussir

Doaibma eaktuda ahte ii galgga leat makkárge aktivitehta earret go áibmomolsunšákta juohke kilomehtera duohken ruvkes. Olgoráigi lea regulerenplánas čilgejuwon golmmain molssaeavttuin. Dál lea čielgan ahte váljet ovttá molssaeavttu gos olgoráigi biddjo industrijaguvui lahka dan boares ruvke.

Ođđa ruvkedoaibma čuohtá unnán lundui eatnama alde ovdalaš doaimma ektui. Dasa lassin lea otná teknologiiija áibbas eará go 1970-loguin go lea sáhka eanet birasseasti kemikálaid geavaheamis govduanproseassas. Danne leat ođđa ruvkedoaimmas unnán negatiiva čuozašusat boazodollui.

Ođđa bargosajit

Sámediggi ferte dán áššis deattuhit ahte plánejuwon doaibma buktá dárbbášlaš bargosajiid buriin báikkáin suohkanii ja dat buktá buriid váikkuhusaid guovllu mearrasámi kultuvrii.

Maiddá sápmelaččat geavahit minerálagávdnosiid

Sámi eanandoalut geavahišgohte tráktoriid 1950-logus, ja boazodoalus ožžo wosttaš muohtaskohteriid loahpas 1960-logus. Maŋjel lea boazodoallu geavahišgohtán fievruid mat leat heivehuvvon jahkodahkii, ja eará mohtorneavvuid. Mángasat leat cealkán ahte mekaniseren boazodoalus lea viidánan badjel bávtiid, muhto lea unnán jáhkehahtti ahte sáhtá jorgalahttit “industrijarevolušuvnna” boazoealáhusas. Boazoealáhus, ja sápmelaččat muđui ge, geavahit daid buktagiid mat fállujuvojit márkanis maid wuođđun leat málbma- ja minerálaroggamat.

Solidaritehta eará álgoálbmotjoavkkuiguin

Olu báikkiin máilmmis dáhpáhuvá minerálaovddideapmi mii lea stuora hehttehussan álbmogii. Stuora birasnuoskkideapmi, heitot bargodilli, mánát mat fertejit bargat ja heitot sihkarvuotta leat oasis dien dilis. Maiddá álgoálbmogat mángga máilmmioasis gillájit diekkár dilis. Norggas dáhpáhuvá ruvkedoaibma áibbas eará rámmaeavttuiguin, go leat nanu bargobirasnjuolggadusat, alla sihkarvuodagáibádusat ja dohkálaš birasdássi. Danne lea sihke riektá ja govtolaš ahte Norga ieš guoddá noađi minerálaidroggamis, go dat sáhtá váikkuhit unnit negatiiválaš goluid eará guovllu álgoálbmogiidda.

Go minerála roggan dáhpáhuvá norgga eatnamis de lea dat sápmelaččaide solidáralaš dahkku eará álgoálbmotguovvluid ektui, go dat sáhtá váikkuhit unnit várálaš minerálaroggama eará álgoálbmotguovluin. Dasa lassin leat dát nugo boahat ovdan “Paris-julggaštusa” juovlamánu 2015 konklusuvnnas – bargu mas Sámediggi ieš aktiiválaččat oasálastti.

Unnidit birasvárálaš minerálaroggama ovdánahttinriikkain ja álgoálbmotguovluin lea rievttis lávki álbmotrievttálaš njuolggadusaid ektui.

Luoitingieđahallan

Stuorámuš eahpádussan mii guoská ođđa ruvkedoibmii Riehppovuonas lea dieđusge mearrarádju mii

galgá leat vuonas. Maiddái Sámediggi lea hui eahpádusas makkár váikkuhusat das sáhttet leat vutnii, ja earenoamážiid guollehivodahkii. Áššemeannudanproseassa leat leamašan hui viiddis ja dál lea addon luoitinlophi čavga eavttuiguin. Sámediggi ferte luohttit ahte birasgáhtteneiseválddit leat riehta mearridan ja vuordá ahte eiseválddit gozihit ja čavgadit bearráigeheččet vuoi biraslaš váikkuhusat šaddet nu unnit go vejolaš.

Konklusuvdna

Sámediggi lea dássáži atnán čielga prosedyragažaldagaid vuosteággan go lea árwoštallan iešguđege mineralaprošeavttaid dan sadjái go vuostálagaid bidjat ovdamuniid ja hehttehusaid dain iešguđetge prošeavttain, ja dan atnán vuodđun fáhttet ovdanbuktojuvvon plánaide fágalaš konklusuvnnaid. Diekkár bargovuohki buktá ovttabealat ja geahppa meannudeami dehálaš ealáhusgažaldagaide. Orgána mii lea ásahuwon juste dan dihte ahte bealuštit viiddis servodatoainnu sámi álbmoga ovdas.

Bajábeal oainnu vuodul doarju Sámediggi ruvkedoaimma Gumppejunis ja Nussiris.

Mearkkašupmi: Ášši 10/18

Toril Bakken Kåven

Nordkalottfolket lea hui kritihkalaš dasa go ruvkedoaimmaprošeakta Nussir lea ožžon luoitinlobi ja lobi ásahit mearradeponiija Fálesnuorrái. Máilmmis leat unnán riikkat mat dohkkehit mearradeponiija, ja mii diehtit hui unnán mearradeponiijaid guhkitáiggi váikkuhusaid birra. Lea hui váidalahtti go hálidit váldit goluid ja riskka birrasii maid mearradeponiija buktá. Mearra ja vuotna leat min deataleamos borramušlihtit, ja nu galggašii leat agi beaiwi.

Stáhta lea addán prošeaktii luoitinlobi. Dat mearriduvvui demokrátalaš proseassaid bokte mat mis leat Norggas, ja mii šállošit hui sakka go boadus šattai nu go šattai.

Fálesnuori lea dohkkehuwon mearrasámi guovlu; guovllus leat ássan mearrasámit buolvaid čađa, ja gieldda lea definerejuvvon oassin Sámedikki ealáhusovddideami doaimmaguovlu (STN-guovlu). Demokratiija, ja earenoamážit lagademokratiija lea deatalaš Norggas. Dán áššis ii leat eahpádus das maid lagademokratiija háliida ruvkedoaimma dáfus Fálesnuoris. Gieldda cealkámuš lea danne mearrasámi guovlu álbmoga cealkámuš, geat historjjá čađa leat massán ollu bargosajiid ja stuorra oasi sin mearrasámi kultuvras. Nordkalottfolket oaiwilda ahte báikegotti álbmot mii lea lagamusas mearridit mii dat vahagahtá dahje nanne sámi kultuvra, dán oktavuodas mearrasámi kultuvra. Dat gusto earenoamážit go Sámediggi ieš lea dohkkehan guovlu sámi guovlu. Das berre leat stuorra mearkkašupmi go gieđahallat cealkámuša rievdaduvvon meahccegeavaheami birra Finnmárkkulága mielde.

Dát mearrasámi gieldda lea háliidan ruvkedoaimma Nussiris, čielga ja nana eanetlogu mearrádusaiguin leat dorjon ruvkedoaimma gielddas. Fálesnuori gieldda lea mángga iešguđet mearrádusain čilgen oainnuset ja árwoštallan ja buktán cealkámušaid das makkár váikkuhusaid ruvkedoaimma ja mearradeponiija buvttáši.

Njuolggadusat rievdaduvvon meahccegeavaheami birra leat njuolggadusat maid Sámediggi lea ráhkadan, ja galget geavahuvtot dalle go šaddet rievdadusat meahci geavaheamis, ja das sáhttet leat iešguđet lágan váikkuhusat sámi álbmogii. Beroškehtá das leago Sámediggi ovttaoaviliis vai ii FeFo árwoštallamiin, de mii registreret ahte FeFo lea dahkan dakkár árwoštallamiid. Mii registreret maid ahte FeFo lea árwoštallan iešguđet lágan váikkuhusaid, maiddá váikkuhusaid mearrasámi álbmogii mii duohtavuodas galgá guovllus ássat, eallit ja bargat boahpteáiggi.

Nordkalottfolket oaiwilda ahte nana ákkat vuosttildit ruvkedoaimma Nussiris ledje bealit mat gusket birrasii, ja danne mii leimmet čielgasat go mearrideimmet ahte dása ii galgga addit lobi, dalle go ášši gieđahallojuvui Sámedikkis.

Dalle go njuolggadusat rievdaduvvon meahccegeavaheami birra ovddiduvvojedje ja mearriduvvojedje Sámedikkis, Nordkalottfolket váruhui sániid geavaheami ektui ja čujuhui ahte eanaš vuostálasvuodát Finnmárkkus eai šatta sápmelaččaid ja dážaid gaskka, muhto iešguđet sámi joavkkuid gaskka. Dan

dihte lea veadjemeahtun njuolggadusaid geavahit, danne go Sámediggi dalle ferte bidjat iešguđet sámi joavkkuid vuostálaga.

Nordkalottfolket oaiwilda ahte dán áššis oidno čielgasit ahte váikkuhusaid vihkkedallan guoská guovtti sierra sámi jovkui; mearrasámi dáloniid ja boazosápmelaččaid beroštumiide. Danne lea boastut Sámedikkis geavahit njuolggadusaid rievdaduvvon meahccegeavaheami birra FeFo mearrádusa hilgut.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 08.03.2018 dii. 17.10.

Dievasčoahkkinjođihangoddi evttoha ahte áirras Kåre Olli lea habiila meannudit ášši 10/18 Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmarkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis dievasčoahkkimis.

Dievasčoahkkinjođihangoddi evttoha ahte áirras Mathis Nilsen Eira lea inhabila áššis 10/18 Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmarkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis dievasčoahkkimis.

- Ovttajienalaččat mearriduvvon

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 38 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

- Evttohus 2 hilgojuvui 36 jienain 2 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 33 jienain 5 jiena vuostá
- Ealáhus- ja kulturlávdegotti ráva mearriduvvui 33 jienain 5 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Sandra Márjá West, áššejođiheaddji	Toril Bakken Kåven
	Sandra Márjá West	
2	Runar Mymes Balto	
3	Arthur Johan Tørfoss	Sandra Márjá West
		Anders Somby jr.
	Arthur Johan Tørfoss	
4	Isak Mathis O. Hætta	Sandra Márjá West
		Toril Bakken Kåven
		Runar Mymes Balto
	Isak Mathis O. Hætta	

5	Jovna Vars Smuk	Arild Pettersen Inga
	Jovna Vars Smuk	
6	Toril Bakken Kåven	Sandra Márjá West
		Runar Mymes Balto
		Piera Heaika Muotka
	Toril Bakken Kåven	
7	Arild Pettersen Inga	Sandra Márjá West
	Arild Pettersen Inga	
8	Inger Eline Eriksen Fjellgren	Sandra Márjá West
		Runar Mymes Balto
9	Silje Karine Muotka	
10	Cecilie Hansen	Piera Heaika Muotka
		Inger Eline Eriksen Fjellgren
		Sandra Márjá West
	Cecilie Hansen	
11	Nils Mikkelsen Utsi	
12	Per Mathis Oskal	
13	Karen Anette Anti	
14	Runar Mymes Balto	
15	Ronny Wilhelmsen	
16	Anders Somby jr.	
17	Sandra Márjá West, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi čujuha FeFo 22.09.2017 beaiváduvnon reivii, ášši guoská rievdan meahccegeavahussii ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis, ja buktá cealkámuša finnmárkkulága § 10 mielde.

Sámediggi čujuha sámediggeráđi áššečielgehussii Áššis R 045/2018 ii ge dohkket FeFo stivrra eanetlogu mearrádusa, gč. Finnmárkolága § 10 nuppi lađđasa goalmát cealkaga. Sámediggi deattuha ahte FEFO galgá árvoštallat makkár mearkkašupmi rievdaduvvon meahccegeavaheamis lea sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii.

Muđui vuordá Sámediggi ahte álbmotriekti doahhtaluwo árrjalaččat ja dasto erenoamážit ILO konvenšuvdna nr 169, SP artihkal nr 27 ja ON álgoálbmotjulgaštus ektui.

Sámedikki mielas FeFo árvoštallamat ja mearrádusat eai soaba oktii Sámedikki njuolggadusaide finnmárkkulága § 4 mielde, mat gusket konsultašuvnnaide ja eavttuide, váikkuhusaide boazodollui, servodateallimii, eaige dasa go árvoštallá ávkki sámi kultuvrra vaháguhttima vuostá. FeFo ferte go ođđasis árvoštallá ja meannuda ášši bidjat vuođđun njuolggadusaid riehta áddema ja dahkat mearrádusa mii ii leat daid vuostá.

Sámedikki mielas galggašii njuolggadusaide rievdan meahccegeavahusas biddjojuvvot stuorra mearkkašupmi árvoštallamiin mearrádusas. Dasto deattuha Sámediggi ahte ulbmil njuolggadusaiguin lea ahte dat sámiid iežaset eavttuid mielde galget váikkuhit sámi kultuvrra, boazodoalu, meahcávkástallama, ealáhusbarggu ja servodateallima luondduvuođđosa nannema. Sámediggái dat ovddimusat gullá meroštallat dan mii vaháguhtta ja mii fas nanne sámi kultuvrra, dasa gullá maiddái mearrasámi kultuvrra. Dán ferte maiddái FeFo bidjat vuođđun árvoštallamiinnis ja mearrádusainis.

Konsultašuvnnat FeFos mat leat leamaš guoskevaš vuoigatvuođaoamasteddjiguin boazodoalus

eai leat čađahuvvon buriin jáhkuin ja dainna áigumušain ahte juksat ovttamielalašvuođa dahje soahpat rievdan eanageavahusas Sámedikki njuolggadusaid § 4, nuppi lađđasa mielde gč. finnmárkkulága § 3.

FeFo ii sáhte njuolggadusaid mielde bidjat eavttuid mearrádusastis ahte doaibmabidjooamasteaddji ja boazodoallu galget soahpat váidudeaddji doaibmabijuin vai oažžut FeFo guorrasit rievdan geavahussii. Dákkár eaktu guođđá earáide go FeFoi ovddasvástádusa mii čuovvu finnmárkkulága dasa gullelaš njuolggadusaiguin, sihkkarastit boazodoalu luondduvuđđosa guovllus. Dasto eaktu, ahte doaibmabidjooamasteaddji galgá gulahallat orohagaiguin ovdal go doaibmabidjooamasteaddji ieš mearrida makkár váidudeaddji doaibmabijuid háliida dahkat, ii atte doarvái buorre vejolašvuođa einnostit ja sihkarvuođa das ahte doaibmabijut leat doarvái buorit ja dohkálaččat sihkkarastit ain boazodollui luondduvuđđosa guovllus. Goappašiin dain dáhpáhusain lea FeFo mearrádus vuostá Sámedikki njuolggadusaid §§ 1 ja 4 nuppi lađđasa ektui.

FeFo lea árvvoštallan movt doaibmabidju váikkuha boazodollui, muhto ii leat árvvoštallan maid ruvkedoaimmat ja eará plánat ja doaibmabijut oktiibuot váikkuhit boazodollui guovllus. FeFo maid ii leat árvvoštallan ahte leago doaibmabidju doarvái bures deattuhuvvon boazodoalu luondduvuđđosa sihkkarastima ektui. Dasto ii leat FeFo vihkkedallan doaibmabiju konkrehta váidudeaddji doaibmabijuid ektui. Dieinna lágiin ii dávis váikkuhusaid árvvoštallan boazodollui Sámedikki njuolggadusaide § 5, gč. finnmárkkulága § 3.

FeFo ii leat vuhtii váldán Sámedikki njuolggadusain §§ 1 ja 7 mearriduvvon sámi kultuvrra ja servodateallima diliid, muhto lea atnán vealtameahtun deatalažžan eará go sámi oainnuid nugo gieldda ekonomija, ássama ja bargosajiid.

FeFo ii leat árvvoštallan ruvkedoaimma servodatekonomalaš geavahanárvvu, eaige dat leat árvvoštallan geavahanárvvu luondduvuđđosa suodjaleami heajos váikkuhusaid ektui nugo Sámedikki njuolggadusaid § 4, nuppi lađđasa mielde eaktuduvvo.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 08.03.2018 dii. 19.05

Ášši 011/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 002/18	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána 2017 - 2027

	Aššenr. 18/518
--	-------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššenr.
Sámediggeráđđi	01.02.18	SR 043/18
Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	5. - 6.03.18	BFOL
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC 11/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána Finnmárkkus 2017-2027 mearriduvvo nugo dat lea.

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 002/18

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi árvalus

Álggahus

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi lea gieđahallan ášši 11/18 Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána 2017-2027. Lávdegoddi mearrádusárvalus.

Lávdegoddi ráva

Lávdegoddis eai leat mearkkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

BFOL - Mearrádus:

Sámedikki dievasčoahkkin - 011/18

Mearkkašupmi - Finnmárkku kulturmuittuid regionála plána

Arthur Tørfoss

Norgga kulturárbi ovddasta stuorra árvuid ja lea mielde našuvdnii ja ássiide addimin identitehta ja oktavođadovddu. Min oktasaš kulturárbi lea ovddastuvvon kulturmuittuid, opmodagaid, visttiid, musihka, dáidaga, girjjálašvuoda ja giela bokte. Válde oasi min oktasaš kulturárbbis hálldašit priváhta eaiggádat. Sin posiitiiva ánggiruššan lea hui deatalaš boahttevaš suodjaleapmái. Go stáhta gáibida iskkademiid kulturmuittuid ohcat, de galgá stáhta maid máksit goluid dán barggus. Dasa juolluduvojit sierra ruđat riikaantikvára bušeahttaipoastaide maiguin galgá fuolahit kulturmuittuid dikšuma.

Sámi kultuvra

Lea deatalaš ja riggodahkan Norgii bisuhit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima dain guovluin gos sápmelaččat árbevirolaččat leat ássan, ja gos sis lea bargu leamaš. Bargu masa gullá dán sihkkarastit berre dahkkojuwot dábálaš álbmotválljen orgánaid bokte, dahje orgánaid bokte mat dain leat vuolgán, ja dasto vel eaktodáhtolaš barggu bokte.

Lea almmolašvuodá ovdasvástádus leat mielde bisuheamen sámi giela ja kultuvrra, ja maid sámi servodateallima.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 08.03.2018 dii. 19.20.

Dievasčoahkkinjođihangoddi evttoha ahte áirras Kåre Olli lea habiila meannudit ášši 10/18 Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmárkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis dievasčoahkkimis.

Dievasčoahkkinjođihangoddi evttoha ahte áirras Mathis Nilsen Eira lea inhabila áššis 10/18 Cealkámuš rievdan meahccegeavahusas Finnmárkkulága mielde ruvkedoaimma ektui Nussiris ja Gumpenjunis dievasčoahkkimis.

- Árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

- Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Kåre Olli, áššejođiheaddji	
2	Jørn Are Gaski	
3	Jovna Vars Smuk	
4	Gunn Anita Jacobsen	
5	Nils Mikkelsen Utsi	
6	Arthur Johan Tørfoss	Synnøve Søndergaard
7	Ingo Meehte Danielsen	
8	Berit Marie P. E. Eira	
9	Ann Karin Kvernmo	Nils Ante Oskal Eira
	Ann Karin Kvernmo	
10	Kjellrun Wilhelmsen	
11	Piera Heaika Muotka	Jørn Are Gaski
		Arild Pettersen Inga
12	Márjá-Liissá Partapuoli	
13	Ronny Wilhelmsen	
14	Anders Somby jr.	
15	Kåre Olli, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána Finnmárkkus 2017-2027 mearriduvvo nugo dat lea.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 08.03.2018 dii. 20.10

Ášši 012/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 003/18	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Gulaskuddan kulturhistorjjálaš eanadaga birra mas lea nationála beroštupmi Romssas.

	Aššenr. 18/433
--	-------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššenr.
Sámediggeráđi	23.01.18	SR 037/18
lávdegoddi	5. – 6.03.18	
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi lea duhtavaš go guhtta sámi eanadaga Romssas leat välljejuvvon Riikaantikvára riikaviidosaš registarii kultureanadagain main lea nationála beroštupmi. Mii atnit dáid eanadagaid deatalaš kulturhistorjjálaš oassin stuorra sámi mitalusas Romssa birra. Luottat eanadagas mitalit sámi leahkima ja eanadatgeavaheami. Sámediggi dohkkeha ahte lea dárbu sierra árvoštallamii plánaoktavuođas. Mii eaktudit ahte eanadagaid logu sáhhtá dievasmahttit áiggi mielde, jos ođđa máhtu geažil lea dárbu. Sámediggi eaktuda ahte lea árijalaš ovttasdoaiman guoskevaš gielddaid ja kulturmuittosuođjalusa gaska. KULA-eanadagat eai berre hehttet buori servodatovdáneami. Sámediggi oaivvilda ahte KULA-eanadat sáhhtá addit báikegottiide buoret

dihntomielašvuođa sámi kulturhistorjjálaš árvvuid birra.

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 003/18
Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álggahus

Sámedikki bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi lea meannudan ášši 12/18 Gulaskuddan kulturhistorjjálaš eanadaga birra mas lea nationála beroštupmi Romssas. Lávdegoddi ovddida čuovovaš evttohusa:

Mearkkašumit

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) Ann Karin Kvernmo bokte. Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) Piera Heaika Muotka, Anne Henriette Reinås Nilut, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi ja Gunn Anita Jacobsen, Norgga Sámiid Riikkasearvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli, Áarjel-Saemiej Gielh Ellinor Marita Jåma, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, Kåre Ivar Olli ja Elisabeth Erke ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Lassi Kula-eanadagat Romssas

Dat eaktuduwo ahte kultureanadagaid lohku main lea nationála beroštupmi, dievasmahttojuvvo áiggi mielde.

Okta ovdamearka dasa lea Rungu/Spansdalen, mas lea ovttalárganvuohta markogilliiguin Skánit suohkanis, ja gos lea guhkesáigásaš ja ealli sámi historjá ja danin lea maid dehálaš guovlu márkosámi kultuvrii.

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvi/ Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli bokte. Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) Piera Heaika Muotka, Anne Henriette Reinås Nilut, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi, Gunn Anita Jacobsen ja Ann Karin Kvernmo ja Áarjel-Saemiej Gielh Ellinor Marita Jåma dorjot:

Váikkuhanvuoigatvuohta guovluid rievdadusaid hárrái

Sápmelaččat geat árbevirolaččat leat geavahan ja ain geavahit guovlu, beroškeahtta riikkavulošvuođas, galget vuhtiiváldot dego báikkálašolbmot ja ahte sis galgá leat vuoigatvuohta váikkuhit guovlu rievdadusaid hárrái.

Evttohus

Evttohus ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) Ann Karin Kvernmo bokte. Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) Piera Heaika Muotka, Anne Henriette Reinås Nilut, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi ja Gunn Anita Jacobsen, Norgga Sámiid Riikkasearvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli, Áarjel-Saemiej Gielh Ellinor Marita Jåma, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, Kåre Ivar Olli ja Elisabeth Erke, Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog ja Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen dorjot:

Evttohus 1

Vuosttaš cealkagis rievdaduvvo sátni “duhtavaš” sániin “positiivalaš”.

Viđat cealkagis sihkkokuwo “jos ođđa máhtu geažil lea dárbu.”

Viđat cealkka mii dal lea ná: “Mii eaktudit ahte eanadagaid logu sáhtta dievasmahttit áiggi mielde.”,

sirdojuwo vuosttaš cealkaga maŋábeallai.

Guđát, čihččet ja gávccát cealkka rievdaduvvo ná: "KULA-eanadat ii gálgga hehttet servodatovdáneami, muhto nannet eaŋkilolbmo ja báikegotti rievtti váikkuhit rievdadusaide eanadagas."

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit ja evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

BFOL - Mearrádus:

Sámedikki dievasčoahkkin - 012/18

Doarjja lávdegotti mearkkašupmái

Guovddášbellodat, áirras Cecilie Hansen doarju lávdegotti mearkkašumiid. Johttisápmelaččaid listu, áirras Anders Somy jr. doarju lávdegotti mearkkašumiid.

Evttohus 2: Gulaskuddan kulturhistorjjálaš eanadaga birra Romssas

Arthur Tørfoss

Sámediggi oaidná ahte Riikaantikvára háliida suodjalit ođđa kultureanadagaid main lea nationála beroštupmi. Sámediggi doarju min oktasaš kulturárbbi suodjaleami, muhto vuorjašuvvá ášši ovddideamis. Sitáhta áššis:

“Eanadagat eai galgga leat ráfáiduhhton guovllut, muhto galget hálddašuvot Plána- ja huksenlága vuodul dábálaš vugiin. Gulaskuddancealkámušas leat árvalusat boahttevaš hálddašeapmái. Kulturmuitohálddašeapmi sáhtá cakkadit plánaid mat mielddisbuktet stuora vahága eanadagaide.”

Dás mii boahtit ášši guovddážii, mii dagaha ahte Sámediggi eahpida viidásit suodjaleami. Dáinna plánain lea byråkratiija ožžon dan reaiddu maid dárbaša vai beassá cakkadit ja maŋidit suohkaniid plánaid sin guovvluid ovddideapmái ja buorideapmái.

Áššis daddjo rievtti mielde ahte lea dehálaš ásahit buori ovttasbarggu daid iešguđetge eiseválddiid gaskkas vai eanadagain lea einnostahtti hálddašeapmi. KULA-eanadagat eai berre hehttet buori servodatovdáneami.

Dan vuodul Sámediggi ii árval viidásit suodjaleami Romssa eanadagain, ja ávžžuha Riikaantikvára heaittihit plánaid.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 09.03.2018 dii. 10.30

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 33 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš vuogi mielde:

- Evttohus 2 hilgojuvui 31 jienain 2 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 32 jienain 1 jiena vuostá
- Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti ráva mearriduvvui 32 jienain 1 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Ann Karin Kvernmo, áššejođiheadji	Cecilie Hansen
2	Arthur Johan Tørfoss	Márjá-Liissá Partapuoli
	Arthur Johan Tørfoss	
3	Márjá-Liissá Partapuoli	
4	Anders Somby jr.	
5	Kåre Olli	Márjá-Liissá Partapuoli
		Niko Valkeapää
	Kåre Olli	
6	Berit Marie P. E. Eira	
7	Niko Valkeapää	
8	Jørn Are Gaski	
9	Márjá-Liissá Partapuoli	
10	Anne Henriette Reinås Nilut	
11	Ann Karin Kvernmo, áššejođiheadji	
	Cecilie Hansen, čoahkkinortnegii	
	Cecilie Hansen, čoahkkinortnegii	
	Jørn Are Gaski, čoahkkinortnegii	

DC - Mearrádus:

Sámediggi lea positiivalaš go guhtta sámi eanadaga Romssas leat vállejuvvon Riikaantikvára riikavidosas registarii kultureanadagain main lea nátionála beroštupmi. Mii eaktudit ahte eanadagaid logu sáhtta dievasmahttit áiggi mielde. Mii atnit dáid eanadagaid deatalaš kulturhistorjjálaš oassin stuorra sámi mitalusas Romssa birra. Luottat eanadagas mitalit sámi leahkima ja eanadatgeavaheami. Sámediggi dohkkeha ahte lea dárbu sierra árvoštallamii plánaoktavuođas. KULA-eanadat ii gálgga hehttet servodatovdáneami, muhto nannet eaŋkilolbmo ja báikegotti rievtti váikkuhit rievdadusaide eanadagas.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 09.03.2018 dii. 11.20

Ášši 013/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 002/18	Plána ja finansalávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Ođđa bušeahhtaortnet sámegealaide, kultuvrii ja sámi servodateallimii

	Aššenr. 18/119
--	-------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđđi	07.02.18	SR 54/18
Plána- ja fináslávdegoddi	5. – 6.03.18	PFL
Sámedikki dievasčoahkkin	7.- 9.03.18	DC 13/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggeráđi čujuha ovttaoaivilvuhtii maid guovvamánu 1. b. 2018 lea joksán ráđđehusain ođđa bušeahttaortnega birra Sámediggái.

Sámediggi oaidná ahte ođđa bušeahttaortnet mielddisbukta ahte bušeahttarámma sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii mii juolluduvvo Sámediggái 2019 rájes čohkkejuvvo ovttá bušeahttaortnega. Dasto lea vuodđun dat ahte Sámedikki ja departemeantta gaskka geahčaduvvo sisdoallu dain poasttain mat sirdojuvvojit ođđa čoahkkepostii, ja ahte čoahkkádusprinsihpas spiehkastuvvo dušše ráđđádallamiid maŋŋá departemeantta ja sámedikki gaskka.

Sámediggi deattuha ahte áigumuš dainna lea Sámediggái addit eanet friijavuoda vuoruhit sámepolitihkalaš áššiid. Vuodđun lea ahte galget leat erenoamáš sivat jus ruđat Sámediggái galget juolluduvvot eará poasttaid ja kapihttaliid go ođđa čoahkkepoastta bokte.

Sámediggi deattuha ahte ortnet mas lea okta bušeahttaortnega galgá giđđasešuvnnas čuovvuvvot jahkásaš ovddasgavlui geahčči dieđáhusain Stuorradiggái sámepolitihka birra mii čájeha mo sámi giella, kultuvra ja servodateallin, bálvalusfálaldat sámi ássiide ja sámi servodaga hástalusat rivdet. Sámediggi eaktuda ahte dieđáhus šattašii nu viiddis go lea dárbu go galgá čájehit áddehahtti gova das mo sámi giella, kultuvra ja servodateallin ovdána, bálvalusfálaldagas sámi ássiide ja deataleamos boahteáiggi hástalusat.

Sámediggi čujuha ahte málle ja sisdoallu analysain mat adnojuvvojit vuodđun ja oidnojit jahkásaš dieđáhusas ferte áiggi badjel ovdánahttojuvvo.

Sámediggi atná vuodđun ahte proseassa Sámedikki ja departemeantta gaskka jahkásaš dieđáhusa birra ferte leat huksejuvvon prinsihpa ala mas galgá konsultašuvnnaid bokte joksat ovttaoaivilvuoda ja miehtama.

Sámediggi deattuha ahte dákkár jahkásaš dieđáhus galgá nannet gulahallama Stuorradikkiin sámepolitihka ovddideami ja vuoruhemiid birra.

Sámediggi oaidná ahte ođđa bušeahttaortnet fas dahká áigeguovdil in gažaldaga Sámedikki formálalaš saji birra sierra riektesubjektan ja dáhttu ráđđehusa bidjat johtui barggu man áigumuš lea formálalaččat dan lága bokte mearridit.

Sámediggi miehtá dán vuodul dasa ahte ráđđehus ovddida ođđa bušeahttaortnega Sámediggái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima várás.

Plána ja finansalávdegoddi - 002/18

PFL - Mearráduš:

Álggahus:

Sámedikki plána- ja finansalávdegoddi lea meannudan ášši 13/18 Ođđa bušeahttaortnet sámegejalaide, kultuvrii ja sámi servodateallimii. Lávdegoddi ovddida čuovvovaš árvalusa.

Mearkkašumi:

Lávdegotti lahtut oaivildit: Norgga Sámiid Riikasearvvi lahtut (NSR) Runar Myrnes Balto, Aili Guttorm, Tor Gunnar Nystad, Lars Peder Dunfjell ja Celine Boine Lamo, Bargiidbellodaga lahtut Ronny Wilhelmsen, Tom Sottinen ja Synnøve Søndergaard, Olgesbellodaga lahttu Nils Ante Oskal Eira, Guovddášbellodaga lahttu Cecilie Hansen, Dáloniid listtu lahttu Isak Mathis O. Hætta ja Nordkalottfolket lahttu Toril Bakken Kåven, ovddidit čuovvovaš mearkkašumi:

Sámedikki plána- ja finansalávdegotti vuordámušat ođđa bušeahttaortnegii

Lávdegoddi vuordá ahte nationála vuoruhemiin bohtá lasáhus sámi áššiide ja Sámedikki bušehttii. Vuordit maiddá boahttevaš sámi vuoruhemiid ja posiitiiva bušeahttaovdáneami sámepolitihkalaš suorgái, mii vástida stáhta nationála geatnegasvuodaide sápmelaččaide álbmotievtti vuodul.

Lávdegotti eanetlohku Norgga Sámiid Riikasearvvi lahtut, Bargiidbellodaga lahtut, Olgesbellodaga lahttu, Guovddášbellodaga lahttu ja Dáloniid listtu lahttu, ovddidit čuovvovaš mearkkašumi:

Sámedikki plána- ja finansalávdegotti vuordámušat ođđa bušeahttaortnegii

Lávdegottis leat stuora wordámušat ahte ođđa bušeahttaortnet mearkkaša posiitiiva bušeahttaovdáneami Sámediggái ja sámi áššiide. Ráđđehusas, iešguđet departemeanttain ja earenoamážit Stuoradikkis lea ovddasvástádus fuolahit ahte sámi áššit vuoruhuvvojit iešguđet juhkosiin, vaikko bušeahttaortnet rievdaduvvo nu ahte juohke departemeantta juogusovddasvástádus ii leat šat nu oainnus.

Lávdegoddi atná vuodđun ahte bušeahttaortnega rievdan boahtá johtui guhkes proseassa vuodul ja dainna wordámušain ahte Sámediggi, álgoálbmotparlameantan, beassá eanet ieš vuoruhit sámeapolitihkalaš áššiid.

Viidásit vuordá lávdegoddi čielgasit ahte konsultašuvdnaortnet čađahuwo dainna lágiin ahte vejolaš rievdadusat rámmabušeahtas dieđihuvvojit ovddalgihtii ja meannuduvvojit šihhttojuwon ortnega mielde.

Lávdegotti ráva:

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 013/18

Doarjja lávdegotti mearkkašupmái

Áarjel-Saemij-Giiehl áirras Ingo Meehte Danielsen doarju lávdegotti 2 mearkkašumi
Johttisápmelaččaid listu, áirras Anders Somby jr. doarju lávdegotti 2 mearkkašumi

Evttohus: Ođđa bušeahttaortnet sáme gielas, kultuvrras ja servodateallimis

Arthur Tørfoss

Sámediggeráđđi čujuha ovttaoaiiviluhtii ođđa bušeahttaortnegis maid Sámediggi 1. beaiwe guowamánu 2018:s olahii ráđđehusain.

Sámediggi mearkkaša ahte ođđa bušeahttaortnet mii 2019:s juolluduwo Sámediggái mielddisbukta ahte bušeahttarámma sáme giellii, kultuvrii ja servodateallimii čohkkejuwo ovta bušeahttaapoasta vuollái. Dasa lassin biddjo vuodđun ahte Sámedikki ja departemeanta gaska dahkko sisdoalu geahčadeapmi dáiguin poasttaiguin mat sirdojuvojit ođđa čoahkkepostii, ja ahte spiehkastat prinsihppa čohkkema birra dahko dušše ovttaoaiiviluođas gaskal departemeanta ja Sámedikki.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 09.03.2018 dii. 11.20

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuwui čuowovaš wogi mielde:

- Evttohus 1 hilgojuwui 34 jienain 1 jiena vuostá
- Plána- ja finánsalávdegoddi ráva mearriduvvui 34 jienain 1 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tor Gunnar Nystad, áššejođiheadji	
2	Celine Boyne Lamo	
3	Karen Anette Anti	
4	Synnøve Søndergaard	
5	Runar Mymes Balto	
6	Arthur Johan Tørfoss	Runar Mymes Balto
		Cecilie Hansen
	Arthur Johan Tørfoss	
7	Tor Gunnar Nystad	
8	Toril Bakken Kåven	Piera Heaika Muotka
		Runar Mymes Balto
9	Nils Ante Eira	
10	Ingo Meehte Danielsen	
11	Anders Somby jr.	
12	Henrik Olsen	
13	Per Mathis Oskal	
14	Tor Gunnar Nystad, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámediggeráđđi čujuha ovttaoaivilvuhtii maid guovvamánu 1. b. 2018 lea joksán ráđđehusain ođđa bušeahttaortnega birra Sámediggái.

Sámediggi oaidná ahte ođđa bušeahttaortnet mielddisbukta ahte bušeahttarámma sá mi gillii, kultuvrii ja servodateallimii mii juolluduvvo Sámediggái 2019 rájes čohkkejuvvo ovttá bušeahttaostii. Dasto lea vuodđun dat ahte Sámedikki ja departemeantta gaskka geahčaduvvo sisdoallu dain poasttain mat sirdojuvvojit ođđa čohkkepostii, ja ahte čohkkádusprinsihpas spiehkastuvvo dušše ráđđádallamiid maŋŋá departemeantta ja sámedikki gaskka.

Sámediggi deattuha ahte áigumuš dainna lea Sámediggái addit eanet friijavuodá vuoruhit sámpolitiikkaš áššiid. Vuodđun lea ahte galget leat erenoamáš siva t jus ruđat Sámediggái galget juolluduvvot eará poastaid ja kapihttaliid go ođđa čohkkepoastta bokte.

Sámediggi deattuha ahte ortnet mas lea okta bušeahttaoasta galgá giđđasešuvnnas čuovvuvuvvot jahkásaš ovddasguvlui geahčči dieđáhusain Stuorradiggái sámpolitiikka birra mii čájeha mo sámi giella, kultuvra ja servodateallin, bálvalusfálaldat sámi ássiide ja sámi servodaga hástalusat rivdet. Sámediggi eaktuda ahte dieđáhus šattašii nu viiddis go lea dárbu go galgá čájehit áddehahti gova das mo sámi giella, kultuvra ja servodateallin ovdána, bálvalusfálaldagas sámi ássiide ja deataleamos boahhteáiggi hástalusat.

Sámediggi čujuha ahte mále ja sisdoallu analysain mat adnojuvvojit vuodđun ja oidnojit jahkásaš dieđáhusas ferte áiggi badjel ovdánahttojuvvo.

Sámediggi atná vuodđun ahte proseassa Sámedikki ja departemeantta gaskka jahkásaš dieđáhusa birra ferte leat huksejuvvon prinsihpa ala mas galgá konsultašuvvnaid bokte joksat ovttaoaivilvuodá ja miehtama.

Sámediggi deattuha ahte dákkár jahkásaš dieđáhus galgá nannet gulahallama Stuorradikkiin

sámepolitihka ovddideami ja vuoruhemiid birra.

Sámediggi oaidná ahte ođđa bušeahttaortnet fas dahká áigeguovdiln gažaldaga Sámedikki formálalaš saji birra sierra riektesubjektan ja dáhttu ráđđehusa bidjat johtui barggu man áigumuš lea formálalaččat dan lága bokte mearridit.

Sámediggi miehtá dán vuodul dasa ahte ráđđehus ovddida ođđa bušeahttaortnega Sámediggái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima várás.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 09.03.2018 dii. 12.00

Ášši 014/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 003/18	Plána ja finansalávdegoddi	05.03.2018-06.03.2018

Njuolggadusat Sámedikki politihkalaš dássái - revideren

	Aššennr. 17/2947
--	---------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Dievasčoahkkinjođihangoddi	05.02.18	DCJ 007/18
Plána- ja finansalávdegoddi	5. – 6.03.18	PFL
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	DC 014/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalus:

2.1.1 Sámediggeráđđái /For sametingsrådet

Ođđa 3. teakstaoassi "Sámedikki bušeahtamearrádus lea vuodđun vejolaš

buhtadusrievdadusaide”

2.1.4 Fásta áirasiidda - For faste representanter

Ođđa cealkka maŋimuš teakstaoassái: Geasus gessojuvvo vuosttaš bálkámáksimis maŋŋá dievas- ja lávdegoddečoahkkimiid.

2.1.7 Joavkojodiheddjiide - For gruppeledere

Teakstaoassi 5 penšunortnega birra sihkkojuvvo, danne go dat guoská dušše ollesáiggepolitihkkariidda, gč. kap 12.

2.2 Molsašuddi buhtadusat - Variable godtgjørelser

Ođđa cealkka 1. teakstaoasi lohppii: Máksomearit rievdaduvvojit juohke njealját jagi go ođđa Sámediggi válljejuvvo.

2.2.3 Aktiivvalaš oassálastin politihkalaš barggus joavko-, lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid oktavuodas - For aktiv deltakelse i det politiske arbeidet knyttet til gruppe-, komité- og plenumsmøtene

Molsašuddi buhtadusaid máksomearit leat muddejuvvon kapihttala 2.2 mielde, gč. mielde biddjojuvvon meroštallanvuoddu “Molsašuddi buhtadusaid máksomeriid justeren 01.01.2018 nammi”.

2.3.1 Duođaštuvvon massojuvvon bargodienas - Legitimert tapt arbeidsfortjeneste, punkt b)

Sáni «likning» sadjái biddjojuvvo “vearuhusa vuodđu”.

4 Fuolahusbargogolut - Utgifter til omsorgsarbeid

Sihkkojuvvon oassi cealkagis: Loahppa oassi cealkagis “skovis Báلكát ja buhtadusat” lea sihkkojuvvon.

Oasit cealkagis sihkkojuvvon: “Rehkega čállá son, gii doaimmaha fuolahusbarggu, ja áirras duođašta bargooktavuođa. Maŋimuš oassi cealkagis “skovis Báلكá ja buhtadusat” lea sihkkojuvvon.

5 Ássan- ja ruovttumátkegolut - Bolig- og hjemreiseutgifter

Ođđa 3. teakstaoassi: «Dievasčoahkkinjodiheddji, sámediggeráđđi ja ráđi politihkalaš ráđđeaddit geat fárrejit ruovttubáikkis bargobáikái, ja bearaš báhcá ruovttu báikái, sáhttet oažžut buhtadusa biebmoalliegegoluid ovddas go gártet leat guokte dállođu. Biebmoalliegegoluid sáhttet máksojuvvot dušše daid beivviid ovddas goas sus ii leat oktasaš dállođu bearrašiinnis (ruovttus dahje ovtta bearrašiin), dahje oažžu biebmoalliegegoluid bargomátkegiid oktavuodas.

8 Jávkán iežas buohcama geažil - Fravær på grunn av egen sykdom

Sisa leat biddjojuvvon guokte ođđa vuollekapihttala. Kapihttalis 8.1 lea seamma teaksta mii ovdal lei kapihttalis 8. Kapihttali 8.2 lea biddjojuvvon áibbas ođđa teakstaoassi: Sámedikki áirasat leat álbmotválljejuvvomat ja meroštallojuvvomit freelancerin Álbmotoadjolága mielde.

Álbmotválljejuvvomiin lea vuoigatvuohta oažžut buohcanruđaid ja ožžot buohcanruđaid Álbmotoadjolága mielde. Álbmotválljejuvvomat fertet ieža sáddet gáibádusa das NAV:ii.

9 Bargomátkegit - Tjenestereiser

Rievdaduvvon 1. teakstaoassi leat ná: « Sámedikki politihkalaš doaimma bargomátkegit/mátkegiid oktavuodas biddjojuvvomit vuodđun dat njuolggadusat mat leat Sierrašiehtadusas mátkke- ja biebmoalliegegoluid máksimis sis- ja olgoriikka mátkegiid ovddas.».

9.1 Ollesáiggepolitihkkariidda - For heltidspolitikere

Teakstaoasit 1, 2 ja 4 leat sirdojuvvon kapihttali 9 Bargomátkegit. Teakstaoassi 3 mii guoská

ovdagihtii mátkeruđaid oažžumii guoská dušše ollesáiggepolitihkkariidda. Danne lea bajilčálus kapihttalis 9.1 rievdaduvvon, ovdal lei dan namma «Sámedikki áirasiidda ja politihkalaš ráđđáaddiide».

Ođđa teakstaoassi kapihttalis 9.1; «Váldonjuolggadussan lea ahte son gii manná mátkái máksá ieš mátkegoluidis ja oažžu dan ovddas máksojuvvot mátkerehkega bokte. Dat mearkaša dan ahte son máksá girdibileahta, hotealla, láigobiilla j.d. ovddas kredihttakoarttain dahje mátkeovdagihtii mávssuin.».

11 Elektrovnnalaš gulahallama olggosgoluid gokčan ja teknikkalaš veahkkeneavvut - Dekning av utgifter til elektronisk kommunikasjon og tekniske hjelpemidler

Kapihttala namma lea rievdaduvvon ja sihkkojuvvon dat mii ii šat gusto. Dasto lea čuovvovaš teakstaoassi lasihuvvon: "Ollesáiggepolitihkkarat čuvvot Sámedikki njuolggadusaid elektronalaš gulahallamis.".

12 Penšuvdna - Pensjon

Áigequovdilastojuvvon gustovaš lága mielde.

14 Dáhkádusat - Forsikringer

Dát lea áibbas ođđa kapihttal.

Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid rievdadusat bohtet fápmui dan dáhtona rájes go dievasčoahkin mearrida rievdadusaid.

Plána ja finansalávdegoddi - 003/18

PFL - Mearrádus:

Álggahus:

Sámedikki plána- ja finansalávdegoddi lea meannudan ášši 14/18 Njuolggadusat Sámedikki politihkalaš dássái - revideren. Lávdegoddi ovddida čuovvovaš árvalusa.

Evttohus 1

Lávdegotti lahtu Runar Mymes Balto, Norgga sámiid riikasearvi (NSR), ovddidii čuovvovaš evttohusa.

Norgga Sámiid Riikasearvi lahtut, Bargiidbellodaga lahtut, Guovddášbellodaga lahttu, Nordkalottfolket lahttu, Olgeš lahttu ja Dáloniid listtu lahttu, dorjot evttohusa:

Ášši sáddejuvo ruovttoluotta čoahkinjođihangoddái.

Sámediggi háliida vuordit čoahkinjođihangotti čielggadeami penšuvdnaortnega birra sámediggeáirasiidda, mii vurdojuvvo leat válmmas dán giđa, ja bivdá ahte čađahuwo sullasaš čielggadeapmi buohccindieđihuvvonortnega birra fásta lahtuide. Jus Sámediggi háliida mearridit rievdadusaid njuolggadusain mat gusket bajábealde namuhuvwon čuoggáide, de ferte vuordit čielggademiid ja daid bohtosiid.

Sámediggi bivdá maid čoahkkinjođihangotti čielggadit hattiid muđui čielggadusas, mat eai leat rievdan jagi 2011 rájes. Earenoamážit bivdit ahte guorahallá dárkileappot hattiid mat gusket masson bálkái 2.3 kapihttalis, ja ahte dat heivehuvvojit dássái mii ii váikkut dasa ahte áirras gillá ekonomalaččat ámmátgeatnegasvuoda dihte. Čoahkkinjođihangoddi ferte danin geahčadit hattiid mat leat go massá bargodietnasa, dasa gullá maid guorahallat makkár hattit eará orgánain leat maiguin sáhttit buohtastahttit, ja árwoštallat obbalaš goluid.

Lávdegotti ráva:

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja ráwe Sámedikki mearridit čuowovaččat:

Sámediggi ii doarjjo dievasčoahkkinjođiheaddji árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 014/18

Mearkkašupmi: Politihkalaš dási njuolggadusat

Arthur Tørfoss

Sámediggi dáhttu dievasčoahkkinjođihangotti geahčadit bearráigeahččanlávdegotti raportta beaiváduvnon čakčamánu 28. b. maid Søstrene Åsjordet AS lea ráhkadan, ja earenoamážit čuowovaš beliid fuobmát:

1. Njuolggadusaid árwoštallan gos geahčada sáhtásedje go buhtadusat Sámedikki áirasiidda addit penšuvnavuođu, maiddá sidjiide geat eai leat ollesáiggi politihkkárat. Sámediggi háliida čujuhit ahte dienas mii addá penšuvnna lea meroštannuvuođu mángga buktui álbmotoadjolága mielde. Dat go Sámedikki áirasiid buhtadusat eai atte penšuvnavuođu, de sáhtá dat dagahit ahte vuoigatvuođaid massá eanet oktavuodain. Dievasčoahkkinjođihangoddi ávžžuhuvvo dán dárkilabbot geahčadit.

2. Árwoštallat massojuwon bargodietnasa máksima. Otne dat máksojuwo wollegis máksomeriin, almmá luopmoruhtavuodu haga. Sámediggi dáhttu dievasčoahkkinjođihangotti árwoštallat dán máksit alla máksomeriin, oktan luopmoruđiguin. Dan dihte go Sámediggi čoaggana nu mángga vahku jagis, de mearkkašivččii dat oalle ollu áirasiidda geat leat olles barggus.

Ášši meannudeapmi álggahuvui 09.03.2018 dii. 13.35

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš vuogi mielde:

- Evttohus 1 mearriduvui ovtajienalaččat
- Plána ja finasalávdegotti ráva mearriduvui ovtajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tom Sottinen, áššejođiheaddji	
2	Arthur Johan Tørfoss	

3	Tom Sottinen, áššejođiheaddji	
	John Kappfjell, čoahkkinortnegii	

DC - Mearrádus:

Ášši sáddejuvo ruovttoluotta čoahkkinjođihangodái.

Sámediggi háliida vuordit čoahkkinjođihangotti čielggadeami penšuvdnaortnega birra sámediggeáirasiidda, mii vurdojuvo leat válmmas dán giđa, ja bivdá ahte čađahuvo sullasaš čielggadeapmi buohccindieđihuvonortnega birra fásta lahtuide. Jus Sámediggi háliida mearridit rievadásaid njuolggadusain mat gusket bajábealde namuhuvon čuoggáide, de ferte vuordit čielggademiid ja daid bohtosiid.

Sámediggi bivdá maid čoahkkinjođihangotti čielggadit hattiid muđui čielggadusas, mat eai leat rievdan jagi 2011 rájes. Earenoamážit bivdit ahte guorahallá dárkileappot hattiid mat gusket masson bálkái 2.3 kapihttalas, ja ahte dat heivehuvvojit dássái mii ii váikkut dasa ahte áirras gillá ekonomalaččat ámmátgeatnegasvuoda dihte. Čoahkkinjođihangoddi ferte danin geahčadit hattiid mat leat go massá bargodietnasa, dasa gullá maid guorahallat makkár hattiid eará orgánain leat maiguin sáhttit buohtastahttit, ja árwoštallat obbalaš goluid.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 09.03.2018 dii. 13.45

Ášši 015/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
Ášši 001/18	Sámedikki valgalávdegoddi	06.03.2018-06.03.2018

Ođđa jođiheaddji välljen Ealáhus- ja kulturlávdegodái

	Aššenr. 17/4028
--	--------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššenr.
Válgalávdegoddi		VL
Sámedikki dievasčoahkkin	5. – 6.03.18	DC 15/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Válgalávdegotti árválus:

Sámedikki valgalávdegoddi - 001/18

Evttohus 1, Bargiidbellodagas:

Arild Pettersen Inga válljejuvvo ođđa jođiheaddjin Ealáhus- ja kulturlávdegottis.

Ovttajienalaččat mearriduvvon válgalávdegottis

VL - Mearrádus:

Válgalávdegotti mearrádusárvalus:

Arild Pettersen Inga válljejuvvo ođđa jođiheaddjin Ealáhus- ja kulturlávdegottis.

Sámedikki dievasčoahkkin - 015/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 09.03.2018 dii. 14.07

Válgalávdegoddi árválus: Arild Pettersen Inga válljejuvvo ođđa jođiheaddjin Ealáhus- ja kulturlávdegoddái

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš wogi mielde:

- Válgalávdegotti árválus mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovdiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Arild Pettersen Inga válljejuvvo ođđa jođiheaddjin Ealáhus- ja kulturlávdegoddái.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 09.03.2018 dii. 14.10

Ášši 016/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Virgelobi ohcan doaimmas várreairrasin Anne Toril Eriksen Balto

	Aššennr. 18/509
--	--------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Dievasčoahkkinjođihangoddi	06.03.18	
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalus:

Várrelahttu Anne Toril Eriksen Balto guođđá dievasčoahkkima dan botta go lea nammaduvvon politiikalaš ráđdeaddin Sámediggeráđđái.

Sámedikki dievasčoahkkin - 016/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 07.03.2018 dii. 09.55

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 38 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuovovaš vuogi mielde:

- Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Elisabeth Erke	

DC - Mearrádus:

Várrelahttu Anne Toril Eriksen Balto guođđá dievasčoahkkima dan botta go lea nammaduvvon politihkalaš ráđđeaddin Sámediggeráđđái.

Ášši meannudeapmi loahpahuvui 07.03.2018 dii. 10.00

Ášši 002/18	Sámedikki valgalávdegoddi	08.03.2018-09.03.2018
Ášši 017/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018

Ođđa lahtu välljen Dievasčoahkkinjođihangoddái

	Aššenr. 17/4028
--	--------------------

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššenr.
Válgalávdegoddi	7. – 9.03.18	
Sámedikki dievasčoahkkin	7. – 9.03.18	

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Válgalávdegotti mearrádusárvalus:

XX välljejuvo ođđa lahtun Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái. Tor H. Mikkola luohpá dievasčoahkkinjođihangotti lahtun.

Sámedikki dievasčoahkkin - 017/18

Ášši meannudeapmi álggahuvui 09.03.2018 dii. 14.05

Válgalávdegoddi árvalus: Ášši maŋiduwo geassemánu dievasčoahkkimii

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvui čuowovaš vuogi mielde:

- Válgalávdegotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovdiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Ášši maŋiduwo geassemánu dievasčoahkkimii.

Sámedikki valgalávdegoddi - 002/18

VL - Mearrádus:

Evttohusat ja mearkkašumit

Válgalávdegotti evttohus mearrádusárvalussii:

Tor H. Mikkola lea geassádan lahttun dievasčoahkkinjođihangottis.

Válgalávdegotti árvalus:

Válga ođđa áirasis čoahkkinjođihangoddaí maŋiduwo geassemánu 2018 dievasčoahkkimii.

Ášši 018/18	Sámedikki dievasčoahkkin	07.03.2018-09.03.2018
-------------	--------------------------	-----------------------

Nášunála boraspirepolitihka rievdadus

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđđi	08.03.18	
Sámedikki dievasčoahkkin	9.03.18	18/18

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđđi mearrádusárvalus:

Sámediggi áigu čađahit čuowovaš doaimbajuid nu ahte nationála boraspirepolitihkka rievdaduvvo:

-Sámediggi bivdá ráđđehusa čilget guovtte oasát áigumuša boraspirehálddašemiin, vai šattašii čielggasin ahte dás leat guokte ovtadássásaš áigumuša Sturradikki ovdeš mearrádusa mielde.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa evttohit movt vuolldit earremihtuid stuorra boraspiriid ektui. Dan oktavuodas dáhttu ráđđehusa guođđit geavahusa mas earremihtuid mearridit intervállain, ja lassin dasa eaktudit ahte dálá guohtunealáhus galgá bisuhuvot.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa rievdadit boraspireláhkaásahusa nu ahte boraspirelávdegottit ožžot duohta ovddasvástádusa hálddašeamis miehtá jagi. Fertešii rahpat lávdegottiide vejolašvuoda johtui bidjat evtolaš vahátbáhčima miehtá jagi. Lávdegottit fertejit maid buorebut beassat stivret liige báhčimiid mat dáhpáhuvet Stáhta luonddubearráigeahču (Statens naturoppsyn) olis.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa volggahit barggu mas boraspireiseválddit vuoruhuvvon guohtonguohtu bidjet johtui plánejuvvon boraspirebáhčimiid ovdal go elliid luitet guohtumii. Dáin guohtu čađahuvo plánejuvvon boraspirevákšon vai sáhtašii dan čađahit. Mihtomearrin lea ahte dákkár báhčín galgá dáhpáhuvat luoddamuohttaga alde.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa addit bastevas lobi báhčit gumppiid mat mannet guovlluide mat leat guoheapmái vuoruhuvvon ja guovlluide gos lea sámi boazodoallu.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa rievdadit boraspireláhkaásahusa nu ahte dat, go leat dilálašvuodat gos leat stuorát vahágat duođašuvvon seamma guovllus mángga jagi badjel, rahpá oppalaččat vejolašvuoda olles riikkas beassat báhčit goaskima ovdal go vahágahtá ja almmá fáhkka vahátdili čuožžileami haga, go fal váruhuvo ahte stuorra vahát sáhtá dáhpáhuvat. Dákkár lobiid ferte addit dihto guovlluide ja áiggiide, ii ge sáhte gáibiduvvot ahte identifisere juste dan mii vahágahtá.

-Sámediggi bivdá ráđđehusa álggahit barggu rievdadit njuolggadusaid mat gusket stuora boraspiriid báhčimii mat vaháguvet, uoi bivdojavkkut besset geavahit seamma vugiid go maid Stáhta

luondubearráigeahččit (Statens naturoppsyn) atnet.

-Sámediggi bivdá ráđđehusa evttohit bistevasš lobi guođohanáigodagas báhčit boraspiriid go bohtet sihkkaris guohtonáiddiid siskkobeallai ja gilvojuvwon guohtoneatnamiidda.

-Jođáneamos lági mielde bidjat johtui barggu mii lea mearriduvwon, reiwes beaiváduvwon borgemánu 17.b. 2017, Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas, mas čuožžu dan birra ahte váldit mielde vásihanvuđot árbevirolaš gelbbolašvuođa dáhkádusláhkaásahussii mii guoská guohtunelliid massimii boraspiriide. Dát lea hui viiddis bargu mii ferte vuoruhuvvot. Sámediggi eaktuda ahte departemeanta konsultere Sámedikkiin ja NBR:in ovdal go bargu biddjo johtui ja go galget válljet doaimmaheddjiid dán bargui. Sámediggi čujuha konsultašuvnnaide mat čađahuwo ovttas NBR:in. Dassái go dát prošeakta lea gárwistuvwon, de fertejit liige doaimbajibjut biddjot johtui nu go ahte johtilit addot báhčinlohpi guohtunealáhusaide miehtá riika.

Sámedikki dievasčoahkkin - 018/18

Ášši meannudeapmi álggahuwui 09.03.2018 dii. 13.45

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuwui čuowovaš wogi mielde:

- Sámediggeráđi mearrádusárvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovdiduvwon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Berit Marie P. E. Eira, áššejođiheadji	
2	Ronny Wilhelmsen	
3	Mathis Nilsen Eira	
4	Karen Anette Anti	
5	Cecilie Hansen	
6	Nils Ante Oskal Eira	
7	Anders Somby jr.	
8	Nora Marie Bransfjell	
9	Berit Marie P. E. Eira, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi áigu čađahit čuowovaš doaimbajibuid nu ahte nationála boraspirepolitihkka rievdaduvvo:

- Sámediggi bivdá ráđđehusa čilget guovtte oasát áigumuša boraspirehálldašemiin, vai šattašii čielggasin ahte dás leat guokte ovtadássásaš áigumuša Stuorradikki ovdeš mearrádusa mielde.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa evttohit movt vuolidit earremihtuid stuorra boraspiriid ektui. Dan oktavuodas dáhttu ráđđehusa guođdit geavahusa mas earremihtuid mearridit intervállain, ja lassin dasa eaktudit ahte dálá guohtunealáhus galgá bisuhuvvot.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa rievdadit boraspireláhkaásahusa nu ahte boraspirelávdegottit ožžot duohta ovddasvástádusa hálldašeamis miehtá jagi. Fertešii rahpat lávdegottiide vejolašvuođa johtui bidjat evttolaš vahábáhčima miehtá jagi. Lávdegottit fertejit maid buorebut beassat stivret liige

báhčimiid mat dáhpáhuvvat Stáhta luonddubearráigeahču (Statens naturoppsyn) olis.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa vuolggahit barggu mas boraspireiseválddit vuoruhuvvon guohtonguoovluin bidjet johtui plánejuvwon boraspirebáhčimiid erenoamažit ovdal go elliid luitet guohtumii ja guottetbáikái. Dáin guovluin čađahuwo plánejuvwon boraspirevákšon vai sáhtašii dan čađahit. Mihttomearrin lea ahte dákkár báhčin galgá dáhpáhuvvat luoddamuohhtaga alde.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa addit bistevaš lobi báhčit gumppiid mat mannet guovlluide mat leat guođoheapmái vuoruhuvvon ja guovlluide gos lea sámi boazodoallu.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa rievdadit boraspireláhkaásahusa nu ahte dat, go leat dilálašvuodát gos leat stuorát vahágat duođaštuvwon seamma guovllus mángga jagi badjel, rahpá oppalaččat vejolašvuoda olles riikkas beassat báhčit goaskima ovdal go vahágahtta ja almmá fáhkka vahádili čuožžileami haga, go fal váruhuvo ahte stuorra vahát sáhtta dáhpáhuvvat. Dákkár lobiid ferte addit dihto guovlluide ja ággiide, ii ge sáhte gáibiduvvot ahte identifisere juste dan mii vahágahtta.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa álggahit barggu rievdadit njuolggadusaid mat gusket stuora boraspiriid báhčimii mat vaháguvvat, vuoi bivdojoavkkut besset geavahit seamma vugiid go maid Stáhta luonddubearráigeahččit (Statens naturoppsyn) atnet.

- Sámediggi bivdá ráđđehusa evttohit bistevaš lobi guođohanáigodagas báhčit boraspiriid go bohtet sihkkaris guohtonáiddiid siskkobeallai ja gilvojuvwon guohtoneatnamiidda.

- Sámediggi bivdá guovluidjuohkima (soneinndeling) A ja B sihkkokuvvot eret boraspireláhkaásahusas. Bealli riika guohtuneatnamiin leat A sonas gos boraspiret vuoruhuvvot.

- Sámediggi bivdá jođáneamos lági mielde bidjat johtui barggu mii lea mearriduvvon, reives beaiváduvvon borgemánu 17.b. 2017, Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas, mas čuožžu dan birra ahte váldit mielde vásihanvuodát árbevirolaš gelbbolašvuoda dáhkádusláhkaásahussii mii guoská guohtunelliid massimii boraspiriide. Dát lea hui viiddis bargu mii ferte vuoruhuvvot. Sámediggi eaktuda ahte departemeanta konsultere Sámedikkiin ja NBR:in ovdal go bargu biddjo johtui ja go galget välljet doaimmaheddjiid dán bargui. Sámediggi čujuha konsultašuvnnaide mat čađahuwo ovtas NBR:in. Dassái go dát prošeakta lea gárwistuvvon, de fertejit liige doaimmabijut biddjot johtui nu go ahte johtilit addot báhčinlohpi guohtunealáhusaide miehtá riika.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 09.03.2018 dii. 14.05

Vuollaičállit lea lohkan čoahkkingirjji, ja gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrdivvon mearrádusat leat nu movt Sámediggi mearridii.

Karášjohka, 07.03.2018 - 09.03.2018

Dievasčoahkkinjođihangoddi

Elisabeth Erke
jođiheaddji

Tor Gunnar Nystad
nubbinjođiheaddji

Aili Guttorm

Thomas Åhren

Tor H. Mikkola